

Latinská čítanka

**Sestavila:
Mgr. Zlatuše Prudká**

RÁJEC-JESTŘEBÍ 2012

Latinská čítanka

Gymnázium a Střední odborná škola Rájec-Jestřebí, o. p. s.

Komenského 240

679 02 Rájec-Jestřebí

Kontakt: kancelář@gymnaziumrajec.cz

Sestavila: Mgr. Zlatuše Prudká

Realizační tým: Mgr. Petr Jančík; Ing. Stanislav Laštůvka; Mgr. Zlatuše Prudká;
Mgr. Jiří Prudký; Iva Vitoušová

Konzultanti: Mgr. Pavel Černuška, PhD; Mgr. Stanislav Hrnčíř

OBSAH

PROZAICKÉ TEXTY

G. I. CAESAR

COMMENTARII DE BELLO GALLICO

Popis Galie (I 1)	9
Orgetorix (I, 2)	11
Británie (V, 12)	12
(V, 14)	13
Galští bohové (VI 17, 1- 3)	13
Rozdělení galské společnosti, druidové a jezdci (VI 13, 1- 5)	14
(VI, 15)	15
Manželství a pohřby (VI, 19)	16
Germáni (VI, 21)	18

C. SALLUSTIUS CRISPUS

CATILINAE CONIURATIO

Charakteristika Catilinova (5,1)	19
--	----

M. TULLIUS CICERO

IN CATILINAM ORATIO PRIMA

(I, 1-2)	21
----------------	----

AD FAMILIARES

Tullius Terencii (ad fam XIV 8)	22
---------------------------------------	----

TITUS LIVIUS

AB URBE CONDITA

Založení Říma (I)	23
-------------------------	----

P. CORNELIUS TACITUS

ANNALES – AB EXCESSU DIVI AUGUSTI(I 1)	25
--	----

V. PATERCULUS

Spartakovo povstání	27
---------------------------	----

BÁSNICKÉ TEXTY

STRUČNÝ ÚVOD DO ŘÍMSKÉ METRIKY	31
--------------------------------------	----

P. OVIDIUS NASO

METAMORPHOSES

Úvod (I 1- 4)	33
Zlatý věk (I 89 – 94)	34
Pyramos a Thisbé(IV 55 – 80)	34
Niobé(VI 165 – 196)	37

P. OVIDIUS NASO	
TRISTIA	
(<i>IV 10, 1-6</i>).....	40
(<i>IV 10, 17 – 26</i>).....	40
C. VALERIUS CATULLUS	
AD LESBIAM	
(5).....	42
(59).....	42
(51).....	43
P. VERGILIUS MARO	
AENEIS	
Předzpěv (<i>I 1-11</i>)	45
Q. HORATIUS FLACCUS	
CARMINA	
Jarní píseň(<i>I 4, 1-8</i>).....	48
TEXTY Z NOVÉHO ZÁKONA	
EVANGELIUM SECUNDUM MATTHAEUM	
Mudrcové z východu(<i>Mt 2, 1 – 8</i>).....	52
Útěk do Egypta (<i>Mt 2, 13 – 15</i>).....	53
Ježíšův křest (<i>Mt 3, 13 – 17</i>)	54
O vyslyšení proseb (<i>Mt 7, 7 – 12</i>)	54
Uzdravení setníkova sluhy (<i>Mt 8, 5 – 13</i>)	55
Povolání celníka (<i>Mt 9, 9-13</i>).....	56
Petrovo vyznání (<i>Mt 16, 13 – 20</i>).....	57
Bohatý mladý muž(<i>Mt 19, 16 – 26</i>)	58
EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM	
Jan Křtitel (<i>Mk 1, 1- 8</i>)	59
Ježíšova rodina (<i>Mk 3, 31 – 35</i>)	60
Označení zrádce (<i>Mk 14, 17 – 20</i>).....	60
Ustanovení večeře Páně (<i>Mk 14, 22 – 25</i>).....	61
Prázdný hrob (<i>Mk 16, 1 – 8</i>).....	62
EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM	
Narození Ježíšovo (<i>L 2, 1- 14</i>)	63
O posuzování druhých (<i>L 6, 37 – 41</i>).....	65
Ježíšova smrt(<i>L 23, 44 – 52</i>)	66
EVANGELIUM SECUNDUM IOANNEM	
Prolog (<i>J 1, 1-5</i>)	67
PAVLOVY LISTY	
Láska nejvyšším darem (<i>I K, 13</i>).....	68

STŘEDOVĚKÉ TEXTY

STŘEDOVĚKÁ LATINA	73
BIBLIA SACRA VERSIONIS VULGATAE <i>Genesis 2, 15 – 25</i>	74
REGULA BENEDICTI	76
FREDEGARUM QUAE DICUNTUR FREDEGARII SCHOLASTICI LIBRI IV....	78
CRESCENTE FIDE CHRISTIANA	80
VITA ET PASSIO SANCTI WENCESLAI ET SANCTAE LUDMILAE AVAE EIUS (legenda tzv. Kristiána)	82
COSMAS <i>CHRONICA BOHEMORUM - Praotec Čech na Řípu</i>	84
ZLATÁ BULA SICILSKÁ	86
DE COMPASSIONE BEATAE MARIAE	88
CHRONICA AULAE REGIAE – ZBRASLAVSKÁ KRONIKA	91
VITA CAROLI IV. <i>Návrat Karla IV. do Čech (říjen 1333)</i>	93
LIST MISTRA JANA HUSA PRAŽSKÉ UNIVERZITĚ	95
J. A. KOMENSKÝ <i>DIDACTICA MAGNA</i>	96
ZDROJE OBRAZOVÉHO MATERIÁLU	97
POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	99

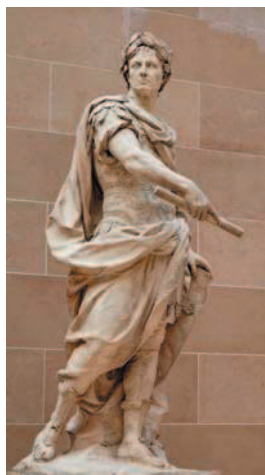
PROZAICKÉ TEXTY

G. I. CAESAR

Gaius Iulius Caesar (100 - 44 př.n.l.), římský státník, vojevůdce a spisovatel. Patří mezi nejvýznamnější historické postavy konce římské republiky. V roce 60 př.n.l. se stává spolu s Crassem a Pompeiem členem 1. triumvirátu, tedy vlády tří nevlivnějších mužů Říma. Svě výrazné vojenské schopnosti prokázal při dobývání

Nicolas Coustou,
Paříž (1696)

nepokojné Galie a v bojích s keltskými a germánskými kmeny. Díky Caesarovi se výrazně zvětšilo území ovládané mocí Říma. Jako první velitel legií také pronikl za řeku Rýn a do Británie. Překročením řeky Rubikon (roku 49 př.n.l.) zahájil Caesar občanskou válku, z níž vyšel jako naprostý vítěz. Doživotně získává titul diktátor a stává se nejmocnějším mužem své doby. Jeho politika se stala trnem v oku skupině senátorů vedených Brutem a Cassiem, kteří Caesara r. 44 př.n.l. zavraždili během jeho pobytu v senátu. Caesarův způsob vlády vedl k centralizaci moci do rukou jednotlivce a výrazně přispěl ke konečnému pádu republiky a zrodu nové formy státu. G. I. Caesar byl ve své době pokládán také za skvělého řečníka a schopného autora literárních textů. Do dnešních dnů se z jeho děl dochovalo jen málo. Jistě nejznámější jsou jeho Zápisky o válce galské (*Commentarii de bello Gallico*), ve kterých popsal svá úspěšná tažení v Galii. Kromě válečných akcí jsou součástí Zápisků i zajímavé postřehy týkající se zvyklostí a životního stylu obyvatel Galie a Británie. V dalším díle *Commentarii de bello civili* (Zápisky o válce občanské) obhájuje své jednání a postoje během občanské války. Caesar vystupuje ve svých dílech jako třetí osoba, aby tak bylo zachováno zdání nestrannosti, jeho literární styl je jednoduchý, jasný a srozumitelný.

COMMENTARII DE BELLO GALLICO

Popis Galie (I I)

V úvodu svého díla popisuje Caesar osídlení té části Galie, která byla pod římskou mocí. Galské kmeny obývaly území dnešní Francie, Belgie, části Holandska až po Rýn, Švýcarsko a severní Itálii. Tyto kmeny nebyly na stejném stupni vývoje a vedly mezi sebou četné války. Těchto rozbrojů dokázal Caesar vhodně využít ve svůj prospěch během svého dobývání Galie.

Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtae, nostra Galli appellantur. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen, a Belgis Matrona et Sequana dividit.

Horum omnium fortissimi sunt Belgae, propterea quod a cultu atque humanitate provinciae longissime absunt, minimeque ad eos mercatores saepe commeant atque ea, quae ad effeminandos animos pertinet, important, proximique sunt Germanis, qui trans Rhenum incolunt, quibuscum continenter bellum gerunt. Qua de causa Helvetii quoque reliquos Gallos virtute praecedunt, quod fere cotidianis proeliis cum Germanis contendunt, cum aut suis finibus eos prohibent, aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt.

Eorum una pars, quam Gallos obtinere dictum est, initium capit a flumine Rhodano; continetur Garumna flumine, Oceano, finibus Belgarum; attingit etiam ab Sequanis et Helvetiis flumen Rhenum; vergit ad septentriones. Belgae ab extremis Galliae finibus oriuntur; pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni; spectant in septentrionem et orientem solem. Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenaeos montes et eam partem Oceani, quae est ad Hispaniam, pertinet; spectat inter occasum solis et septentriones.

---

ad effeminandos animos pertinet

co vede ke změkčování ducha

Aquitanus, i, m.

obyvatel Aquitanie, kraj v jz. Galii

atingo, ere, tigi, tactum

dotýkat se

Belgae, arum, f.

Belgové, keltský kmen obývající severní část Galie

causa, ae, f. <i>qua de causa</i>	příčina z toho důvodu	Matrona, ae, f. přítok Sequany, dnešní Marne	
Celtae, arum, m. Keltové, u Caesara obyvatelé	stř. Galie	mercator, oris, m.	kupec
commeo, ire, ii, itum	přicházet	obtineo, ere, ui, itum	ubránit, držet
contendo, ere, tendi, tentum	zápasit	oriens, ntis, m	východ
continenter	neustále	orior, iri, ortus sum začínat, povstávat	
contineo, ere, timui, -	ohraničovat	<i>Belgae .... oriuntur</i>	
cotidianus	každodenní	území Belgů začíná	
cultus, us, m.	způsob života	praecedo, ere, cessi, cessum převyšovat, předčít	
differo, ere, distuli, dislatum	lišit se	prohibeo, ere, ui, itum	odvracet
divido, ere, dividi, divisum	rozdělovat	propterea quod	protože
finis, is, m.	území	provincia, ae, f. provincie; zde: Narbonská Galie	
Gallia, ae, f.	Galie	Pyreneus, i, m.	Pyreneje
Gallus, i, m.	Gal	quam dictum est (vazba ak. s inf.) o které se říká, že	
Garumna, ae, m. řeka v jz. Galii, dnešní Garonne		reliquus, a, um	ostatní
Germani, orum, m. Germáni, označení kmenů sídlících ve střední Evropě		Rhenus, i, m.	Rýn
Helvetii, orum, m. Helvétiové, galský kmen sídlící na území dnešního Švýcarska		Rhodanus, i, m. řeka, dnešní Rhone	
Hispania, ae, f. Hispanie, římská provincie		septentrio, onis, m.	sever
humanitas, atis, f.	vzdělanost	Sequana, ae, m.	řeka, Seine
importo, are, avi, atum	přinášet	Sequani, orum, m. Sekvanové, galský kmen	
incolo, ere, colui, cultum	bydlet, obývat	specto, are, avi, atum	pohlížet
		vergo, ere	obracet se

Caesar, Popis Galie (I 1)

Celá Galie se dělí na tři části. Jednu z nich obývají Belgové, druhou Akvitáni, třetí pak kmeny, které se samy ve svém jazyku zvou Keltové, v našem však jsou nazýváni Galové. Tito všichni se od sebe liší navzájem nářečím, řády, zákony. Galy od Akvitánců dělí řeka Garumna, od Belgů Matrona a Sekvana. Z těchto všech nejstatečnější jsou Belgové, protože jsou nejdále od naší provincie s její vysokou životní úrovní a vzdělaností. Proto také jen zřídka k nim přicházejí kupci a dovážejí zboží, které lidi až žensky změkčuje. A k tomu jsou nejbliže zarynským Germánům, s nimiž ustavičně vedou válku. Proto také Helvétiové předčí ostatní Galy statečností. Neboť také oni bojují s Germány téměř denně, buď je od svého území odrážejí, nebo je sami napadávají v jejich území.

Z toho celého území ta část, kterou, jak už bylo řečeno, obývají Galové, začíná u řeky Rhodanu, její hranicí je řeka Garumna, Oceán a území Belgů. Ze strany Sékvánů a Helvécíů sahá také až k řece Rýnu; svažuje se k severu.

Území Belgů začíná u nejzazších hranic keltské Galie, sahá až k dolnímu toku řeky Rýna a klesá k severovýchodu. Akvitánie se táhne o řeky Garumny až k horám Pyrenejským a k té části Oceánu, která je při Hispánii; svah má k severozápadu.

Orgetorix (I, 2)

Helvétiové byli galský kmen sídlící u dnešního Ženevského jezera. Ze severu čelili neustále útoku Germánů. Orgetorix Helvétie nabádal k přesunu na západ k římským hranicím.

Apud Helvetios longe nobilissimus fuit et ditissimus Orgetorix. Is M. Mesala et M. Pisone consulibus regni cupiditate inductus coniurationem nobilitatis fecit et civitati persuasit, ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent: perfacile esse, cum virtute omnibus praestarent, totius Galiae imperio potiri. Id hoc facilius eis persuasit, quod undique loci natura Helvetii continentur: una ex parte flumine Rheno latissimo atque altissimo, qui agrum Helvetium a Germanis dividit, altera ex parte monte Iura altissimo, qui est inter Sequanos et Helvetios, tertia lacu Lemanno et flumine Rhodano, qui provinciam nostram ab Helvetiis dividit. His rebus fiebat, ut et minus late vagarentur et minus facile finitimis bellum inferre possent; qua res homines bellandi cupidi magno dolore afficiebantur. Pro multitudine autem hominum et pro gloria belli atque foritudinis angustos se fines habere arbitrabantur, qui in longitudinem milia passuum CCXL, in latitudinem CLXXX patebant.

---

afficio , <i>ere, feci, factum</i> naplňovat někoho něčím		latus , <i>a, um</i> <i>minus late</i>	rozlehlý méně daleko
angustus , <i>a, um</i>	těsný	Lemanus , <i>i, m. (lacus)</i>	Lemanské jezero, dnešní Ženevské
arbitror , <i>ari, atus sum</i> <i>arbitrabantur ... habere</i> (ak. s inf.)	domnívat se	M. Mesala M. Pisone consulibus	za konzulátu
	domnívali se, že mají	milia passuum CCXL, CLXXX	240mil, 180mil
coniuratio , <i>onis, f.</i>	spiknutí	natura , <i>ae, f.</i>	přirozenost
contineo , <i>ere, tinui, -</i>	ohraničovat	<i>natura loci</i>	přirozeným rázem krajiny
cupiditas , <i>atis, f.</i>	touha	pateo , <i>ere, ui, -</i>	rozkládat se
<i>regni cupiditate inductus</i>		persuadeo , <i>ere, suasi, suasum</i>	přesvědčovat
vedený touhou po válce		perfacilis , <i>e</i>	velmi snadný
cupidus , <i>a, um</i>	dychtivý	<i>perfacile esse</i>	přesvědčil je, že je to velmi snadné (závisí na <i>persuasit</i> - ak. s inf.)
<i>homines bellandi cupidi</i>		potior , <i>iri, potitus sum</i>	zmocnit se
lidé tak toužící po válce		praesto , <i>are, steti</i>	vynikat
ditissimus = divitissimus		<i>praestarent</i>	(konj. impf. v nepřímé závislosti) přeložit indikativem prez.
exeo , <i>ire, ii, itum</i>	vycházet	pro + <i>abl.</i>	vzhledem, pro
facio , <i>ere, feci, factum</i>	činit	qua ex parte	z toho důvodu
finis , <i>is, m</i>	území, hranice	undique	všude, na všech stranách
fi , <i>fieri, factus sum</i>	stávat se	vagor , <i>ari, atus sum</i>	potulovat se
<i>his rebus fiebat</i> dosl.			
těmi věcmi se stalo; kvůli tomu			
fuit (ind. pf. od slovesa <i>esse</i>)	byl		
induco , <i>ere, duxi, ductum</i>			
navádět, pohnout			
infero , <i>ferre, tuli, latum</i>	vnášet		
<i>inferre bellum</i> + <i>dat.</i>	napadat válkou		
Iura , <i>ae, m. (montes)</i>			
pohoří Jura ve východní Galii			

(I, 3)

Z těchto důvodů a pod váhou Orgetorigovy osobnosti rozhodli se Helvétiové vykonat všechny přípravy k odchodu: nakoupit co největší počet soumarů a nákladních vozů, osít co největší plochu polí, aby měli cestou dostačující zásobu obilí, zajistit si mír a přátelství s nejbližšími kmeny. K provedení těchto příprav postačí jim – usoudili – dvě léta, na třetí rok stanoví odchod, a to usnesením lidu. Provedením všech těchto příprav je volbou ustanoven Orgetorix.

Británie (V, 12)

Obyvatelé Británie byli keltského původu a byli v kontaktu s Galií. Caesar podnikl do Británie dvě výpravy, ale při druhé výpravě byl poražen a do Británie se už nevrátil. Provincie Británie vzniká až za císaře Claudia roku 43 n.l.

V následující kapitole Caesar popisuje tento ostrov, který byl až do jeho příchodu Římanům neznámý.

Britanniae pars interior ab iis incolitur, quos natos in insula ipsa memoria proditum dicunt, maritima pars ab iis, qui praedae ac belli inferendi causa ex Belgio transierunt – qui omnes fere iis nominibus civitatum appellantur, quibus orti ex civitatibus eo pervenerunt – et bello illato ibi remanserunt atque agros colere coeperunt. Hominum est infinita multitudo creberrimaque aedificia fere Gallicis consimilia, pecoris magnus numerus. Utuntur aut aere aut nummo aureo aut taleis ferreis ad certum pondum examinatis pro nummo. Nascitur ibi plumbum album in mediterraneis regionibus, in maritimis ferrum, sed eius exigua est copia; aere utuntur importato. (...)

Leporem et gallinam et anserem gustare fas non putant; haec tamen alunt animi voluptatisque causa. Loca sunt temperatiora quam in Gallia, remissioribus frigoribus.

---

abies , <i>ei, f.</i>	jedle	lepus , <i>oris, m.</i>	zajíc
aedificium , <i>ii, n.</i>	stavba	loca temperatiora	
aer , <i>aeris, n.</i>	kov	mírnější podnebí	
alo , <i>ere, alui</i>	zde: chovat	maritus , <i>a, um</i>	přímořský
anser , <i>eris, f.</i>	husa	materia , <i>ae, f.</i>	zde: dřevo
Belgium , <i>ii, n.</i>		memoria , <i>ae, f.</i>	paměť
souborné pojmenování belgické Galie		<i>memoria proditum</i>	
Britannia , <i>ae, f.</i>	Británie	podle ústního podání	
causa , <i>ae, f.</i>	příčina	nascor , <i>i, natus sum</i>	
coepi , <i>isse</i>	začínat	zde: vyskytovat se	
copia , <i>ae, f.</i>	hojnost	nummus , <i>i, m.</i>	mince
creber , <i>bra, brum</i>	hojný	orior , <i>iri, ortus sum</i>	
exiguus , <i>a, um</i>	nepatrný	začínat, povstávat	
fagus , <i>i, f.</i>	buk	pars , <i>partis, f.</i>	část
fas est	je dovoleno	<i>pars interior</i>	
frigus , <i>oris, m.</i>	chlad, mráz	vnitrozemní část	
<i>remissioribus frigoribus</i>		pecus , <i>oris, n.</i>	dobytěk
s mírnějšími mrazy		plumbum album	cín
gallina , <i>ae, f.</i>	slepice	pondus , <i>eris, n.</i>	váha
gusto , <i>are, avi, atum</i>	jíst	praeda , <i>ae, f.</i>	kořist
incolo , <i>ere, colui, cultum</i>	bydlet, obývat	remaneo , <i>ere, mansi</i>	zůstat
<i>incolitur ab iis, qui ipsi dicunt</i> (ak. s inf.)		taleis ferreis ad centum pondum examinatis	
kteří sami o sobě říkají, že...		železných prutů odvážených na určitou míru	
inferro , <i>ferre, tuli, latum</i>	vést	transeo , <i>ire, ii, itum</i>	přecházet
<i>bello illato</i> (abl. abs.)		utor , <i>i, usus sum</i>	užívat
po výbojně válce		<i>utuntur aere aut nummo aureo</i>	
<i>belli ingerendi causa</i> (gerundium)		užívají buď mincí z mědi, nebo ze zlata	
kvůli vedení války		voluptas , <i>atis, f.</i>	požitek
insula , <i>ae, f.</i>	ostrov	<i>voluptatis causa</i>	pro radost

(V, 14)

Caesar v této části popisuje zvyky obyvatel v oblasti jihovýchodní Británie, dnešního Kentu, které se velmi výrazně odlišovaly od životního stylu ostatních Galů.

Ex his omnibus longe sunt humanissimi, qui Cantium incolunt, quae regio est maritima omnis, neque multum a Gallica differunt consuetudine. Interiores plerique frumenta non serunt, sed lacte et carne vivunt pellibusque sunt vestiti. Omnes vero se Britanni vitro inficiunt, quod caeruleum efficit colorem, atque hoc horribiliores sunt in pugna aspectu; capilloque sunt promisso atque omni parte corporis rasa praeter caput et labrum superius. Uxores habent deni duodenique inter se communes et maxime fratres cum fratribus parentesque cum liberis; sed, qui sunt ex his nati, eorum habentur liberi, quo primum virgo quaeque deducta est.

---

aspectus , <i>us, m.</i>	vzhled	inficio , <i>ere, feci, fectum</i>	barvit
Britanni , <i>orum, m.</i>	Britanové	<i>inficere se vitro</i>	
Cantium , <i>ii, n.</i>		natírat se barvivem z borytu	
oblast v jv. Británii, dnešní Kent		labrum , <i>i, n.</i>	ret
caro , <i>carnis, f.</i>	maso	<i>labrum superius</i>	horní ret
caeruleus , <i>a, um</i>	modrý	lac , <i>lactis, n.</i>	mléko
capillus , <i>i, m.</i>	vlasý	liberi , <i>orum, m.</i>	děti
<i>capillo promisso sunt</i>		<i>eorum habentur liberi</i>	
nosí dlouhé vlasý		pokládají se za děti toho	
color , <i>oris, m.</i>	barva	maritimus , <i>a, um</i>	přímořský
consuetudo , <i>inis, f.</i>	zvyk	omni parte corporis rasa	
deduco , <i>ere, duxi, ductum</i>		holí se po celém těle	
zde: odvést ve svatebním průvodu		pellis , <i>is, f.</i>	kůže
deni duodenique (virí)		parentes , <i>ium, m.</i>	rodiče
skupiny po 10, 12		<i>parentes cum liberis</i>	otcové se syny
differo , <i>ere, distuli, dislatum</i>	odlišovat	sero , <i>ere, sevi, satum</i>	sázet
efficio , <i>ere, feci, fectum</i>	způsobovat	vestio , <i>ire, ivi, itum</i>	oblékat se
frumentum , <i>i, n.</i>	obilí	virgo , <i>inis, f.</i>	panna
humanus , <i>a, um</i>	vzdělaný		

Galští bohové (VI 17, 1 - 3)

Caesar podává výčet galských bohů a přiřazuje jim římská jména.

Deorum maxime Mercurium colunt: huius plurima simulacra, hunc omnium inventorem artium ferunt, hunc viarum atque itinerum ducem, hunc ad questus pecuniae mercaturasque habere vim maximam arbitrantur. Post hunc Apollinem et Martem et Iovem et Minervam; de his eandem fere, quam reliquae gentes, habent opinionem: Apollinem morbos depellere, Minervam operam atque artificiorum initia tradere, Iovem imperium caelestinum tenere, Martem bella gerere.

Apollo , <i>inis, m.</i>		caelestinus , <i>a, um</i>	nebeský
Apollon, bůh slunce a světla		depello , <i>ere, pepuli, pulsum</i>	zahánět
arbitror , <i>ari, atus sum</i>		fero , <i>ferre, tuli, latum</i>	nést
domnívat se, považovat		inventor , <i>oris, m.</i>	vynálezce
<i>arbitrantur ducem ... habere</i>		Iuppiter , <i>Iovis, m.</i>	
přeložit: domnívají se, že má		Jupiter, nejvyšší bůh, ochránce státu	

Mars, Martis, m. Mars, bůh války		pecunia, ae, f. peníze
Mercurius, ii, m. Merkur, bůh obchodu		questus, us, m. zisk
Minerva, ae, f. Minerva, bohyně umění		simulacrum, i, n. socha
morbis, i, m. nemoc		trado, ere, didi, ditum předávat
opinio, onis, f. mínění		vis, síla (ak.sg. vim, abl. sg. vi; pl. pravidelně)

Rozdělení galské společnosti, druidové a jezdcí (VI 13, 1 - 5)

Následující části seznamují s rozdělením galské společnosti, jejími zvyky a božstvy. Největší vážnosti u Galů požívali druidové a jezdcí. Driudové tvořili v galské společnosti uzavřenou skupinu. Zabývali se nejenom náboženskými otázkami, ale vykládali i zvykové právo a konali soudy. Byli osvobozeni od všech povinností a nekonali ani vojenskou službu.

In omni Gallia eorum hominum, qui aliquo sunt numero atque honore, genera sunt duo. Nam plebes paene servorum habetur loco, quae nihil audet per se, nullo adhibetur consilio. Plerique, cum aut aere alieno aut magnitudine tributorum aut iniuria potentiorum premuntur, sese in servitute dicant nobilibus. In hos eadem omnia sunt iura, quae dominis in servos. Sed de his duobus generibus alterum est druidum, alterum equitum. Illi rebus divinis intersunt, sacrificia publica ac privata procurant, religiones interpretantur; ad eos magnus adulescentium numerus disciplinae causa concurrat, magnoque hi sunt apud eos honore.

Nam fere de omnibus controversiis publicis privatisque constituunt, et, si quod est admissum facinus, si caedes facta, si de hereditate, de finibus controversia est, iidem decernunt, praemia poenasque constituunt; si qui aut privatus aut populus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. Haec poena apud eos est gravissima.

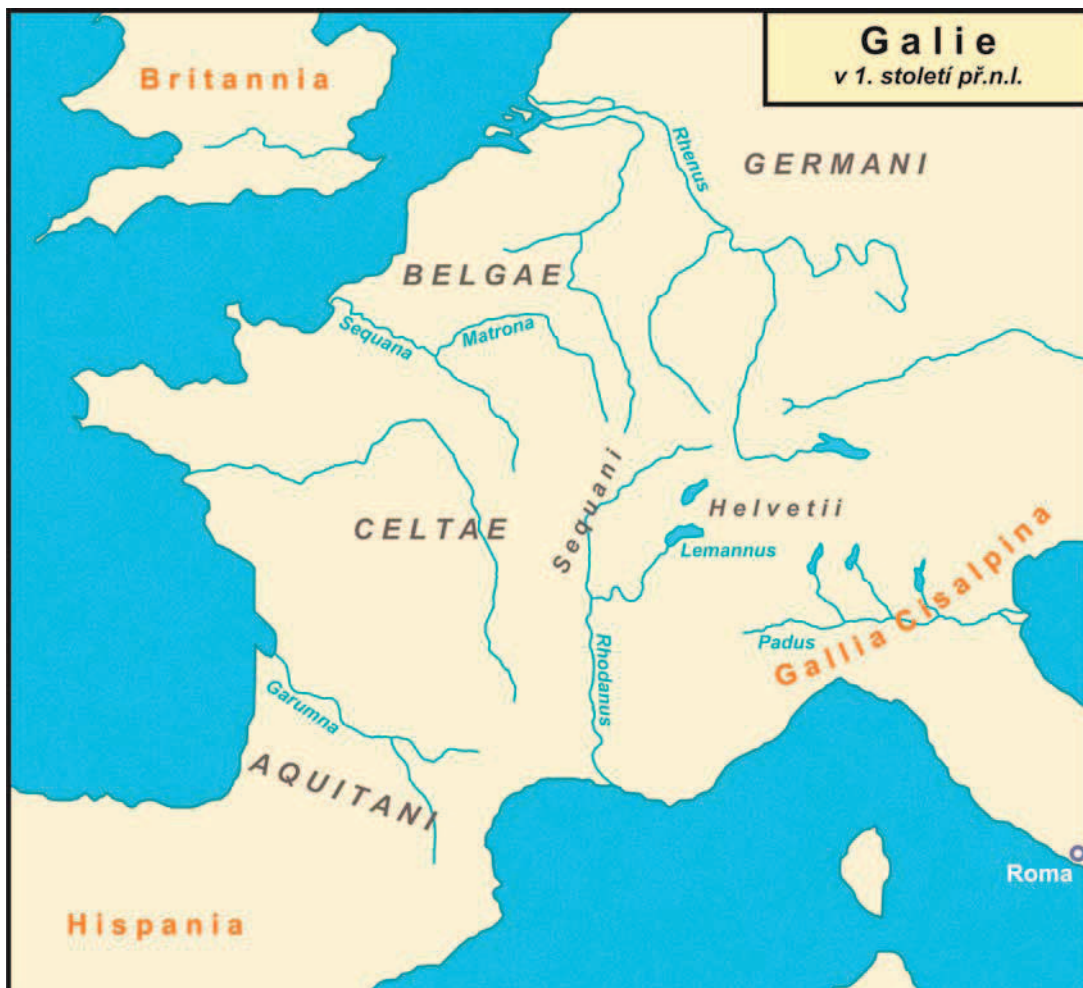
adhibeo, ere, ui, itum <i>adhibere consilio</i> přibírat k poradě	příčiňovat se	fines, is, m. hranice, území
admitto, ere, misi, missum <i>admitere facinus</i>	dopouštět se spáchat zločin	genus, eris, n. zde: stav, třída
aes alienum	dluh	hereditas, atis, f. dědictví
audeo, ere, ausus sum <i>nihil audet per se</i> ničeho se pro sebe neodvází	odvažovat se	honor, oris, m. <i>numero atque honore</i> se kterými se počítá a jsou ve vážnosti
caedes, is, f.	vražda	interpretor, ari, atus sum vykládat
causa + gen.	kvůli něčemu	locus, i, m místo
concurro, ere, curri, cursum	sbíhat se	paene téměř
constituo, ere, ui, itum	rozhodovat	poena, ae, f. trest
controversia, ae, f.	spor	premo, ere, pressi, pressum tížit
decerno, ere, crevi, cretum	rozhodovat	procuro, are, avi, atum starat se
dico, are, avi, atum	odevzdávat	sacrificium, ii, n. oběť
divinus, a, um	náboženský	<i>sacrificiis interdicunt</i> vykládají z obětí
equitus, us, m.	jezdec	servitus, utis, f. otroctví
fere	téměř	sto, are, steti, staturus <i>stare decretum</i> podrobit se rozhodnutí
		tributum, i, m. daň

(VI, 15)

V čele kmene stojí rodová aristokracie, kterou Caesar nazývá podle římských poměrů „jezdci“ (equites).

Alterum genus est equitum. Hi, cum est usus atque aliquod bellum incidit (quod ante Caesaris adventum fere quotannis accidere solebat, uti aut ipsi iniurias inferrent aut illatas propulsarent), omnes in bello versantur, atque eorum, ut quisque est genere copiisque amplissimus, ita plurimos circum se ambactos clientesque habet. Hanc unam gratiam potentiamque noverunt.

accido, ere, cedi, cessum	stávat se	noverunt unam gratiam	v tom jediném vidí svůj vliv
aliquod	nějaký	propulso, are, avi, atum	odrážet
alter, era, erum	druhý	quisque	kdokoliv
ambactus, i, m.	poddaný	quotannis	každoročně
amlus, a, um	vznešený	soleo, ere, solitus sum	mít ve zvyku
circum se	kolem sebe	uti = ut	
cliens, is, m.	chráněnc	utor, i, usus sum	užívat
equites, um, m.	jezdci	<i>cum est usus</i>	kdykoliv je potřeba
fere	téměř	verso, are, avi, atum	obracet se
incido, ere, cidi, -	vypuknout	<i>versari in bello</i>	chodit do války
inferro, ferre, instuli, illatum	vnášet		
<i>iniurias inferre</i>			
činit nepřátelské vpády			

Manželství a pohřby (VI, 19)

V následující ukázce podává Caesar obraz sociálního rozvrstvení rodiny u Galů, způsob uzavírání manželství a zvyklosti při pohřbu.

Viri, quantas pecunias ab uxoribus dotis nomine acceperunt, tantas ex suis bonis aestimatione facta cum dotibus communicant. Huis omnis pecuniae coniunctim ratio habetur fructusque servantur; uter eorum vita superavit, ad eum pars utriusque cum fructibus superiorum temporum pervenit. Viri in uxores, sicuti in liberos, vitae necisque habent potestatem; et cum pater familiae illustriore loco natus decessit, eius propinqui conveniunt et, de morte si res in suspicionem venit, de uxoribus in servilem modum quaestionem habent et, si compertum est, igni atque tormentis excruciatas interficiunt.

Funera sunt pro cultu Gallorum magnifica et sumptuosa; omniaque, quae vivis cordi fuisse arbitrantur, in ignem inferunt, etiam animalia, ac paulo supra hanc memoriam servi et clientes, quos ab iis dilectos esse constabat, iustis funeribus confectis una cremabantur.

accipio , ere, cepi, ceptum	přijímat	<i>in ignem inferere</i>	
aestimatio , onis, f.	úvaha	vhazovat do ohně	
<i>aestimatione facta</i> (abl. abs.)		interficio , ere, feci, factum	zabíjet
podle vykonaného odhadu		<i>excruciatas interficere</i>	umučít k smrti
coniunctim	společně	nex , necis, f.	zabití
communico , are, avi, atum		<i>vitae necisque</i>	
činit společným		nad životem a smrtí	
<i>communicare cum dotibus</i>		paulo supra hanc memoriam	
přidávat k věnu		ještě krátce před námi	
confacio , ere, feci, factum	dokončovat	pecunia , ae, f.	majetek
<i>funeribus confectis</i> (abl. abs.)		pro cultu	
po skončení pohřebních obřadů		vzhledem ke způsobu života	
compertus , a, um	jistý	propinquus , a, um	blízký
consto , are, steti, staturus	soudit	quantas – tantas	kolik – tolik
cor , cordis, n.	srdce	quaestio , onis, f.	vyšetřování
<i>vivis cordi fuisse</i>		<i>habere questionem de uxoribus</i>	
co bylo živým milé		vyšetřují manželky	
decedo , ere, cessi, cessum	odejít, zemřít	ratio , onis, f.	účet, rozpočet
diligo , ere, lexi, lectum	mít rád	servilis , e	otrocký
<i>constabat dilectos esse</i> (ak. s inf.)		<i>in servilem modum</i>	
soudilo se, že měl rád		jako se jedná s otroky	
dotis nomine	jako věno	servo , are, avi, atum	uchovávat
fuisse (inf. pf. od slovesa esse)		<i>servare fructus</i>	ukládat úroky
<i>arbitrantur fuisse</i> (ak. s inf.)		sumptuosus , a, um	nákladný
domnívají se, že bylo		suspicio , onis, f.	podezření
funus , eris, n.	pohřeb	tormentum , i, n.	mučidlo
ignis , is, m.	ohně	una	společně
illustris , e	vznešený	uter	který ze dvou
<i>illustris loco natus</i>		utriusque	jednoho i druhého
vznešenějšího původu		uxor , oris, f.	manželka
inferro , fere, tuli, illatum	vnášet	vita superare	přežít

Kolik peněz dostane muž věnem se svou manželkou, tolik po odhadu přidá k věnu ze svého. Účet celé této peněžní částky se vede společně, úroky se ukládají. Kdo z nich přežije, tomu připadne podíl jednoho i druhého i s výnosem za léta minulá.

Muž má moc nad životem i smrtí jak manželky, tak i dětí. A když zemře hlava rodiny vznešenějšího původu, sejdou se jeho příbuzní a je-li nějaké podezření ohledně jeho smrti, vyšetřují manželku právem útrpným jako otrokyni. A zjistí-li se něco, je mučena až k smrti ohněm a vším možným mučením.

Pohřby jsou na způsob galského života nádherné a nákladné. Všecko, o čem myslí, že bylo nebožtíku milé zaživa, vhazují do ohně hranice, i živá zvířata. A ještě donedávna byli spalováni po skončení řádných pohřebních obřadů společně s pánem také otroci a chráněnci, o nichž bylo známo, že je nebožtík míval v oblibě.

(VI, 28)

Třetí druh zvířat tam je takzvaný zubr. Ten je jen o něco menší než slon a má vzhled, barvu a postavu býka. Je velmi silný a velmi rychlý. Neušetrí ani člověka, ani zvířete, které spatří. Zubry chytají Germáni s velkou chutí do jam a tam je zabíjejí. Mladí lidé se otužují touto těžkou prací a cvičí se v tomto druhu lovu. Ti z nich, kteří zabijí nejvíce zubrů a na důkaz předloží veřejnosti jejich rohy, sklídí za to velkou pochvalu. Ale na lidi si zubr zvyknout nemůže a nedá se ochočit, ani je-li chycen docela malý. Jejich rohy se velmi liší od rohů našeho domácího dobytka jak velikostí, tak i tvarem a vzhledem. Lidé je horlivě sbírají, obkládají na okrajích stříbrem a užívají jich při nejskvělejších hostinách jako pohárů.

Římské impérium roku 116 n l., D. Bachmann

Germáni (VI, 21)

Germánské kmeny obývaly území mezi Rýnem, Dunajem a Vislou. R. 53 př.n.l. podnikl Caesar druhou výpravu do Germánie. V následující ukázce se autor zaměřuje na vylíčení germánského způsobu života. Uvádí také, čím se liší od Galů.

Germani multum ab hac consuetudine differunt. Nam neque druides habent, qui rebus divinis praesint, neque sacrificiis student. Deorum numero eos solos ducunt, quos cernunt et quorum aperte opibus iuvantur, Solem et Vulcanum et Lunam, reliquos ne fama quidem acceperunt. Vita omnis in venationibus atque in studiis rei militaris constitit: a parvulis labori et duritiae student. Qui diutissime impuberes permanserunt, maximam inter suos ferunt laudem; hoc ali staturam, ali vires nervosque confirmari putant. Intra annum vero vicesimum feminae notitiam habuisse in turpissimis habent rebus; cuius rei nulla est occultatio, quod est promiscue in fluminibus perluuntur et pellibus aut parvis rhenonum tegimentis utuntur magna corporis parte nuda.

accipio , <i>ere, cepi, ceptum</i>	přijímat	ops , <i>opis, n.</i>	prospěch
<i>accipere fama</i>	znát z doslechu	parvulus , <i>i, m.</i>	chlapec
alo , <i>ere, alui</i>	živit	<i>a parvulis</i>	od dětství
<i>ali staturam...putant</i>		pellis , <i>is, f.</i>	kůže
domnívají se, že podporuje růst		perluo , <i>ere, lui, lutum</i>	
aperte	zjevně, zřejmě	umývat, koupat se	
cerno , <i>ere, crevi, cretum</i>	rozeznávat	<i>perlui promiscue</i>	
confirmo , <i>are, avi, atum</i>	upevňovat	koupat se společně	
<i>putant confirmare</i> (ak. s inf.)	soudí, že	permaneo , <i>ere, mansi, mansurus</i>	
consto , <i>are, stiti, staturus</i>	skládat se	zůstávat	
consuetudo , <i>inis, f.</i>	zvyk	praesum , <i>esse, fui, futurus</i>	účastnit se
differo , <i>ere, distuli, dillatum</i>	odlišovat	<i>praesesse rebus divinis</i>	
duco , <i>ere, duxi, ductum</i>	vést	vykonávat bohoslužby	
<i>ducere numero deorum</i>		sacrificium , <i>ii, n.</i>	oběť
počítat mezi bohy		<i>sacrificium studere</i>	
duritia , <i>ae, f.</i>	otužilost	starat se o oběti	
ferro , <i>fere, tuli, latum</i>	nést	studeo , <i>ere, ui, - + dat.</i>	
<i>ferre laudem</i>	sklízet chválu	zabývat se něčím	
habeo , <i>ere, ui, -</i>	mít	<i>studia rei militaris</i>	
<i>habent in turpissimis rebus</i>		vojenský výcvik	
pokládají za velmi hanebnou věc		tegimentum , <i>i, n.</i>	oděv
<i>habere notitiam feminae</i>	poznat ženu	<i>tegimenta rhenonum</i>	
<i>habuisse</i> (inf. pf. akt.)		oděv z kožešiny	
impubes , <i>eris</i>	zde: panický	turpis , <i>e</i>	
Luna , <i>ae, f.</i>		hanebný, potupný	
Luna, bohyně měsíce		utor , <i>i, usus sum</i>	užívat
occultatio , <i>onis, f.</i>	skrývání	venatio , <i>onis, f.</i>	lov
<i>cuis rei nulla est occultatio</i>		Vulcanus , <i>i, m.</i>	
v této věci není žádná tajnost		Vulkán, bůh ohně	

C. SALLUSTIUS CRISPUS

Gaius Sallustius Crispus (86 - 35 př.n.l.), římský historik a politik. Pocházel z bohaté plebejské rodiny. V divoké době občanských válek byl Caesarovým stoupencem. Jako správce provincie Africa Nova získal velké bohatství. Po smrti Caesara se stáhl z politického života a věnoval se historickým pracem. Napsal tři historické spisy: *Catilinae coniuratio* (Catilinovo spiknutí), *Bellum Iugurthinum* (Válka s Jugurthou) o válce Římanů s numidským králem a *Historiae* (Dějiny), kde zachycuje období od smrti Sullovy do rozmachu moci Pompeia.

Jeho popis historických událostí je silně poznamenán osobními postoji a sympatiemi, nejde tedy o objektivní pohled na dějiny daného období. Za svůj vzor považoval řeckého historika Thukydidu. Svou současnost hodnotil jako úpadek společnosti, jehož příčinou mělo být morální selhání vládnoucí vrstvy.

CATILINAE CONIURATIO

Charakteristika Catilina (5,1)

Catilina byl zchudlý římský šlechtic, který se rozhodl r. 63 př.n.l. zosnovat spiknutí proti římskému státu a zmocnit se ozbrojeným povstáním vlády v Římě. Shromáždil kolem sebe skupinu podobně smýšlejících mužů, ale jejich úmysly byly prozrazeny a spiknutí bylo odhaleno. Sallustius v této ukázce popisuje Catilinovu povahu.

Ve svém díle užívá časté archaismy (*u* místo *i*, *o* místo *u* nebo *o* místo *e*).

Catilina, nobili genere natus, fuit magna vi et animi et corporis, sed ingenio malo pravoque. Huic ab adolescentia bella intestina, caedes, rapinae, discordia, civilis grata fuere, ibique iuventutem suam exercuit. Corpus patiens inediae, algoris, vigiliae supra quam cuiquam credibile est. Animus audax, subdolos, varius, cui rei lubet simulator ac dissimulator, alieni appetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus; satis eloquentiae, sapientiae parum. Vastus animus immoderata, incredibilia, nimis alta semper cupiebat. Hunc post dominationem L. Sullae lubido maxima invaserat rei publicae capiundae, neque id quibus modis assequeretur, dum sibi regnum pararet, quicquam pensi habebat. Agitabatur magis magisque in dies animus ferox inopia rei familiaris et conscientia scelerum, quae utraque iis artibus auxerat, quas supra memoravi. Incitabant praeterea corrupti civitatis mores, quos pessuma ac divorsa inter se mala, luxuria atque avaritia, vexabant.

---

algor , oris, m.	zima	dies , ei, m. i. f.	den
alienus , a, um	cizí	<i>in dies</i>	ze dne na den
appeto , ere, ivi, itum	žádat	discordia , ae, f.	nesvornost
ardeo , ere, arsi	hořet	dum	jen aby
assequor , i secutus sum	dosáhnout	eloquentia , ae, f.	výmluvnost
<i>assequeretur</i> (konj. impf.)		exerceo , ere, cui, citum	cvičit
seřadit: <i>neque quicquam pensi habebat, quibus modis id assequeretur</i>		ferox , ocis	divoký
neměl ohled na to, jakým způsobem by toho dosáhl		gratus , a, um	milý
artes , ium, f.	zde: vlastnosti	ibique = in iis rebus	v tom
augeo , ere, auxi	odvažovat se	immoderatus , a, um	nezřízený
avaritia , ae, f.	zištnost	incito , are, avi, atum	podněcovat
bella intestina		inedia , ae, f.	hlad
občanské války		ingenium , ii, n.	povaha
caedes , is, f.	vražda	<i>ingenium pravum</i>	
Catilina , ae, m.	Catilina	zvrácená povaha	
corpus , oris, n.	tělo	invado , ere, vasi, vastum	vstupovat
corruptus , a, um	zkažený	inopia , ae, f.	nedostatek
cuiuslibet rei s. ac d.		<i>inopia rei familiaris</i>	
schopný jakékoliv přetvářky a falše		nedostatek majetku	
		lubido , inis, f.	touha

lubido (=libido) rei publicae capiundae
(= *capiendae*)

touha ovládnout stát

luxuria, ae, f.

přepych

nimis alta

nedosažitelné

patiens inediae

umějícní snášet hlad

ingenium, ii, n.

povaha

nobilis, e

vznešený

nobili genere natus

pocházející ze vznešeného rodu

patior, i, passus sum

snášet

pessuma ac divorsa = pessima ac diversa

pessuma ac divorsa inter se mala

nejhorší a vzájemně si protirečící nectnosti

profundo, ere, fusi, fusum

utrácet

sui profusus

své (svůj majetek) rozhazující

quae utraque

rapina, ae, f.

které oboje

loupež

scelus, eris, n.

zločin

subdolanus, a, um

lstivý

Sulla, ae, m.

L. Cornelius Sulla, představitel strany optimátů, diktátor v l. 82 - 80 př.n.l.

sum, esse, fui

jsem

fuit magna vi (abl. vlastnosti)

měl velkou sílu

fuere = fuerunt

supra quam cuiquam

dosl. více než komukoli

vastus, a, um

prázdný

animus vastus

nenasytný

vexo, are, avi, atum

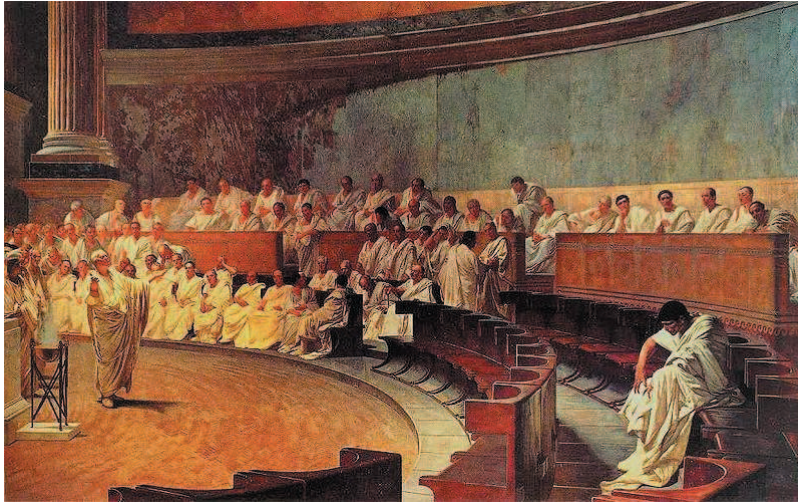
rozhazovat

vigilia, ae, f.

bdění

M. TULLIUS CICERO

Cicero obviňuje Catilinu, Cesare Maccari (1840-1919)

Marcus Tullius Cicero (106 - 43 př.n.l.), římský spisovatel, politik, filosof a řečník. Pocházel z významné římské rodiny, studoval řeckou filosofii a právo. Veřejně začal vystupovat jako obhájce při soudních případech. Jeho politická kariéra vyvrcholila roku 64 př.n.l., kdy se stal konzulem. Pro své politické postoje se ocitl dvakrát ve vyhnanství a nakonec se stal obětí politických bojů v Římě mezi Octavianem a Antoniem.

Během svého života napsal množství soudních řečí a filosofických spisů.

Řada jeho prací je psána formou

platónských dialogů. Jeho řečnické schopnosti byly velmi výrazné, jeho projev byl propracovaný po stránce výrazové i rytmické. Byl schopen pružně reagovat na změnu situace a případně improvizovat. Cicero má velmi vytříbený jazyk i styl a jeho latina je považována za základ klasické latiny a stala se vzorem pro další staletí.

Ve velkém rozsahu se dochovala také Ciceronova korespondence, která vypovídá mnohé o autorových postojích, názorech i povaze.

IN CATILINAM ORATIO PRIMA (I, 1-2)

V době chystaného Catilinova spiknutí byl Cicero konzulem. Po odhalení celé věci byl narychlo svolán senát, kde Cicero přednesl následující řeč. Měla přítomné seznámit s Catilinovou protistátní činností.

Quo usque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? Quam diu etiam furor iste tuus nos eludet? Quem ad finem sese effrenata iactabit audacia? Nihilne te nocturnum praesidium Palatii, nihil urbis vigiliae, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusque moverunt? Patere tua consilia non sentis, constrictam iam horum omnium scientia teneri coniurationem non vides? Quid proxima, quid superiore nocte egeris, ubi fueris, quos convocaveris, quid consilii ceperis, quem nostrum ignorare arbitraris?

O tempora, o mores! Senatus haec intellegit, consul videt: hic tamen vivit. Vivit? Immo vero etiam in senatum venit, fit publici consilii particeps, notat et desinat oculis ad caedem unum quemque nostrum. Nos autem, fortes viri, satis facere rei publicae videmur, si istius furorem ac tela vitamus. Ad mortem te, Catilina, duci iussu consulis iam pridem oportebat, in te conferri pestem, quam tu in nos omnes iam diu machinaris.

abutor, *i, usus sum* zneužívat
abutere (fut.II)= abuteris přeložit futurem
ago, *ere, egi, actum* činit
arbitror, *ari, atus sum* domnívat se
arbitraris ignorare
 domníváš se, že nikdo z nás neví
caedes, *is, f.* vražda
coepi, *isse* začít
conkursus, *us, m.* shluk
conkursus bonorum

shluk dobrých (statečných) občanů
confero, *ere, tuli, latum* snášet
conferre pestem svalit pohromu
coniuratio, *onis, f.* spiknutí
consilium, *ii, n.* úmysl
consilium capere
 pojmout úmysl, rozhodnout se
constringo, *ere, strinxi, strictum* svazovat
constrictam teneri
 být držen v poutech

uspořádat: *non vides coniurationem teneri constrictam (esse)scientia horum omnium*

nevidíš, že	
designo , <i>are, avi, atum</i>	předurčovat
effrenatus , <i>a, um</i>	nevázaný
eludo , <i>ere, si, sum</i>	vysmívat se
finis , <i>is, m.</i>	konec
<i>quem ad finem</i>	jak daleko
fit particeps consilii publici	
účastní se zasedání senátu	
furor , <i>oris, m.</i>	zběsilost
<i>furor ac tela</i>	
nepříčetné útoky	
iacto , <i>are, avi, atum</i>	honosí se
immo	dokonce
iussu	na příkaz
locus , <i>i, m.</i>	místo
<i>locus senatus habendi</i> (gerundivum)	
místo k zasedání senátu	
machinor , <i>ari, atus sum</i>	strojit
mos , <i>moris, m.</i>	obvyčej, mrav
moveo , <i>ere, movi, motum</i>	hýbat se
nihilne	což nijak
noto , <i>are, avi, atum</i>	pozorovat

ora vultusque
pateo, *ere, ui, -*
non sentis patere

výraz tváří
být zřejmý
nevnímáš, že
je třeba

oportet
praesidium Palatii
palatinská posádka

pridem
proximus, *a, um*

dávno
včerejší
jak dlouho
jak dlouho ještě
dost

quam diu
quo usque tandem

satis
satis facere rei publicae
dostatečně se starat o stát

sese
zvratné zájmeno zesílené zdvojením
superior, *is* předvčerejší

iussu consulis
na rozkaz konzula

unum quemque
každého (jednoho) z nás

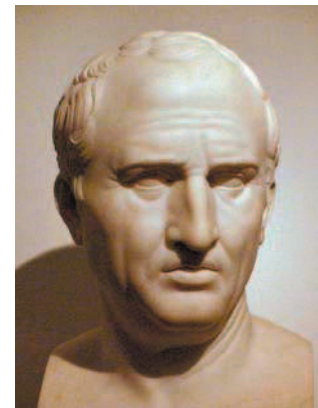
teneo, *ere, tenui, tentum*

držet
hlídka, stráž
vyhýbat s

vigilium, *ii, n.*

vito, *are, avi, atum*

*Cicero, kopie římského
originálu, B. Thorvaldsen (1800)*

AD FAMILIARES

Cicero píše své ženě dopis z Brundisia, kde čeká po porážce Pompeia, jehož byl přívržencem, na návrat Caesara. Zatím tedy neví, že mu bude dovoleno vrátit se do Říma.

Tullius Terencii (*ad fam XIV 8*)

Tullius Terentiae suae s.

Si vales, bene est, ego valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissime, nam mihi et scriptum et nuntiatum est te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Caesaris litteris certiorum, fecisti mihi gratum. Item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies, ut sciam. Cura, ut valeas. Vale.

accido , <i>ere, cidi, -</i>	přihodit se
<i>si quid acciderit novi</i>	
jestli se přihodí něco nového	
certus , <i>a, um</i>	jistý, známý
<i>certiorem facere alicui de aliqua re</i>	
oznámít někomu něco; podat zprávu někomu o něčem	
facio , <i>ere, feci, factum</i>	činit
<i>facere certiorem</i>	oznámít někomu něco
<i>facere gratum</i>	zavděčit se
febris , <i>is, f.</i>	horečka
<i>febrim</i> ak. sg.	

gratus , <i>a, um</i>	vděčný
<i>gratum facere alicui</i>	zavděčit se někomu
incido , <i>ere, cidi, -</i>	upadnout
<i>incidisse</i> (inf. pf.) ve	vazbě ak. s inf.
opus est	je třeba
quod	co (se toho týče)
s. = salutem	vzkazuje pozdrav
valetudo , <i>inis, f.</i>	zdraví
valeo , <i>ere, ui, -</i>	být zdrav
vollo , <i>velle, volui, -</i>	chtít
<i>velim</i> (konj. prez.)	<i>cures</i>
chtěl bych, aby ses starala; starej se	

TITUS LIVIUS

Titus Livius Patavinus (59 př.n.l. – 17 n.l.), římský prozaik. Pocházel z bohaté rodiny, většinu svého života se věnoval literatuře a filosofii. Měl úzké kontakty s Augustovým dvorem a s císařem samotným navázal oboustranné přátelství.

Jeho životním dílem byla kniha *Ab Urbe condita libri* (Dějiny od založení Města), na kterém začal pracovat v roce 27 př.n.l. a během svého života napsal 142 knih, ve kterých se zabýval historií Říma od jeho založení až do konce 1. století př.n.l. Další jeho spisy o rétorice a literatuře se nedochovaly.

Livius byl především nadaným spisovatelem, ale historikem v pravém slova smyslu nebyl. Vzhledem k malým politickým zkušenostem nedokázal vždy odhadnout správnost informací a hodnověrnost pramenů. Ale širě jím zpracované látky je tak obrovská, že je pro nás často jediným zdrojem historických událostí římských dějin.

AB URBE CONDITA

Založení Říma (I)

V úvodu svého díla uvádí Livius pověst o založení Říma.

Romulum Remumque cupido cepit in iis locis, ubi expositi ubique educati erant, urbis condendae. Quoniam gemini essent nec aetatis verecundia discrimen facere posset, ut dii, quorum tutelae ea loca essent, auguriis legerent, qui nomen novae urbi daret, qui conditam imperio regeret, Palatium Romulus, Remus Aventinum ad inaugurandum templa capiunt.

Priori Remo augurium venisse fertur, sex vultures, iamque nuntiatio augurio cum duplex numerus Romulo se ostendisset, utrumque regem sua multitudo consalutaverat: tempore illi praecepto, at hi numero avium regnum trahebant. Inde cum altercatione congressi certamine irarum ad caedem vertuntur. Ibi in turba ictus Remus cecidit. Vulgatio fama est ludibrium fratris Remum novos transiluisse muros. Inde ab irato Romulo, cum verbis quoque increpitans adiecisset: „Sic deinde, quicumque alius transiliet moenia mea“, interfectum. Ita solus potius imperio Romulus. Condita urbs conditoris nomine appellata.

---

adicio , <i>ere, ieci, ictum</i>	připojovat	gemini , <i>orum, m.</i>	dvojčata
aetas , <i>atis, f.</i>	věk	ictus , <i>a, um</i>	udeřený
altreclatio , <i>onis, f.</i>	hádká	inauguro , <i>are, avi, atum</i>	
augurium , <i>ii, n.</i>		pozorovat věštné ptáky	
věštné znamení z letu ptáků		ad inaugurandum (gerundium)	
Aventinus , <i>i, m.</i>	Aventin, jeden	přeložit subst. slovesným	
ze sedmi římských pahorků		increpito , <i>are, avi, atum</i>	kárat
avis , <i>is, f.</i>	pták	interficio , <i>ere, feci fectum</i>	zabíjet
cado , <i>ere, cecidi</i>	padat	interfectum (<i>esse</i>)	
caedes , <i>is, f.</i>	vražda	ira , <i>ae, f.</i>	hněv
capio , <i>ere, cepi, captum</i>	pojímat, chytat	locus , <i>i, m.</i>	místo
certamen , <i>inis, n.</i>	spor	ludibrium , <i>ii, n.</i>	posměch
condo , <i>ere, didi, ditum</i>	zakládat	moenia , <i>ium, n.</i>	hradby
urbis condendae (gerundivum)	založit město	multitudo , <i>inis, f.</i>	dav
congregior , <i>i, gressus sum</i>	srazit se	murus , <i>i, m.</i>	zeď, hradby
consaluto , <i>are, avi, a tum</i>		ostendo , <i>ere, di, tentum</i>	ukázat
společně pozdravit		Palatinus , <i>i, m.</i>	
cupido , <i>inis, f.</i>	touha	Palatin, jeden ze sedmi římských pahorků	
dii = dei		potior , <i>iri, potitus sum</i>	zmocnit se
discrimen , <i>inis, n.</i>	rozhodnutí	praecipio , <i>ere, cepi, ceptum</i>	předstihnout
duplex	dvojitý	tempus praecipere	předstihnout časem
expono , <i>ere, sui, situm</i>	odkládat		

prior, prius	dřívější	<i>quorum tutelae ea loca essent</i>	
quicumque	kdokoliv	v jejichž ochraně ten kraj byl	
quoniam	protože	uterque, utraque, utrumque	oba dva
Remus, i, m.	Remus	venio, ire, veni, ventum	přicházet
Romulus, i, m.	Romulus	venisse fertur	
templum, i, n.		přeložit: zdá se, že přišlo	
pozorovací stanoviště		verecundia, ae, f.	úcta
traho, ere, traxi, tractum	táhnout	<i>verecundia aetatis</i>	
<i>regnum trahere</i>		s ohledem na věk	
činit si nároky na království		verto, ere, ti, sum	obracet se
transilio, ire, ui, itum	přeskočit	vulgatus, a, um	rozšířený
turba, ae, f.	zmatek	vultur, uris, m.	sup
tutela, ae, f.	ochrana		

Livius, Dějiny. Založení Říma (I)

Romula a Rema pojala touhu založit město na těch místech, kde byli pohozeni a vychováni. (...) Romulus a Remus byli totiž dvojčata, a proto úcta před starším nemohla rozhodnout spor, kdo by měl dát jméno novému městu, kdo by měl řídit založené město svou vládou. Proto s úmyslem, aby bohové, pod jejichž ochranou ta místa byla, vybrali věštbami jednoho z nich, zaujmou jako stanoviště k pozorování letu ptáků: Palatinum Romulus, Remus Aventinum.

Dříve prý Removi přišlo věštné znamení, totiž šest supů; a když už to věštné znamení bylo ohlášeno a ukázal se dvojnásobný počet supů Romulovi, oba zástup jejich přívrženců pozdravil jako krále. Jedni vztahovali na sebe královskou vládu, protože předstihli druhou stranu časem, ti druhí zase, protože počet ptáků se jim zjevil větší. Z toho se utkali v hádce a po zápase plném hněvivé vášně přešli k bitce. Tu Remus ve zmatku udřen klesl. Rozšířenější je pověst, že na posměch bratrovi Remus přeskočil nové hradby. Nato prý byl zabit rozhněvaným Romulem, který se na něho i se slovy obořil: „Takto ať v budoucnu zahyne každý, kdokoli přeskočí moje hradby!“ Tak se samojediný zmocnil vlády Romulus: založené město bylo nazváno jménem zakladatelovým.

Kapitolská vlčice, bronzová socha.

P. CORNELIUS TACITUS

Publius (Gaius) Cornelius Tacitus (55 - 115 n.l.), významný římský historik, jeden z největších antických dějepisců. Jeho rodina patřila k nižší šlechtě, o jeho životě se dochovalo jen málo údajů. Prošel obvyklou kariérou římského úředníka, byl konzulem a správcem provincie. Byl významným řečníkem své doby, silně ho ovlivnil Cicero.

Mezi lety 100 - 110 pracoval na jednom ze svých největších historických děl *Historiae* (Dějiny). Spis se nedochoval celý a zachycuje období mezi lety 69 - 96 n.l. V centru jeho pozornosti bylo období vlády Flavioců.

Ani další Tacitovo dějepisné dílo *Annales* (Letopisy) se nedochovalo úplně. Někdy je uváděno pod názvem *Ab excessu divi Augusti* (Od smrti božského Augusta). Autor zde líčí římské dějiny mezi lety 14 n.l. (smrt Augusta) do roku 68 n.l. (smrt Nerona). V obou dílech užívá analistického postupu, líčí tedy události chronologicky rok za rokem. Tacitus byl skutečným historikem, využívá a mnohde i uvádí své prameny, kriticky je posuzuje. Přesto však nedokáže skrýt senátorské myšlení a podsouvá čtenáři své osobní postřehy a postoje. Charakteristiky jeho císařů jsou pečlivě propracovány a jsou pro nás cenným zdrojem informací o římském císařství 1. století n.l.

ANNALES – AB EXCESSU DIVI AUGUSTI (I 1)

Tacitus se v úvodu svého díla snaží nastínit vývoj římského státu od doby královské až po císařství. Předkládá čtenářům svou hlavní zásadu při popisu historie, a to „*sine ira et studio*“, tedy nestranně.

Urbem Romam a principio reges habuere. Libertatem ac consulatum L. Brutus instituit. Dictaturae ad tempus sumebantur: neque decemviralis potestas ultra biennium neque tribunorum militum consulare ius diu valuit. Non Cinnae, non Sullae longa dominatio; et Pompei Crassique potentia in Caesarem, Lepidi atque Antonii arma in Augustum cessere: qui cuncta, discordiis civilibus fessa, nomine principis sub imperium accepit.

Sed veteris populi Romani prospera vel adversa claris scriptoribus memorata sunt; temporibusque Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrentur. Tiberii Gaique et Caludii ac Neronis res florentibus ipsis ob metum falsae; postquam occiderant, recentibus odiis compositae sunt. Inde consilium mihi pauca de Augusto et extrema tradere, mox Tiberii principatum et cetera, sine ira et studio, quorum causas procul habeo.

---

accipio , <i>ere, cepi, ceptum</i>	přijímat	compono , <i>ere, posui, situm</i>	vykládat
adulatio , <i>onis, f.</i>	pochlebování	consilium , <i>ii, n.</i>	úmysl
<i>gliscens adulatio</i>		Crassus , <i>i, m.</i>	
vzrůstající pochlebování		M. Crassus, římský politik, optimát,	
Antonius , <i>ii, m.</i>		zakladatel 1. triumvirátu (60 – 53 př.n.l.)	
Antonius, člen 2. triumvirátu (43 - 33 př.n.l.)		cunctus , <i>a, um</i>	celý
Augustus , <i>i, m.</i>		decus , <i>oris, n.</i>	ozdoba
Oktavianus Augustus, člen 2. triumvirátu,		<i>decora ingenia</i>	skvělá nadání
zakladatel principátu		desum , <i>esse, defui, -</i>	chybět
arma , <i>orum, n.</i>		<i>defuere = defuerunt</i>	
zbraň; zde vojenská moc		deterreo , <i>ere, ui, itum</i>	zastrašovat
biennium , <i>ii, n.</i>	doba dvou let	donec	dokud, až
Brutus , <i>i, m.</i>		floreo , <i>ere, ui, -</i>	kvést
podle tradice jeden ze zakladatelů republiky		<i>florentibus ipsis</i> (abl. abs.)	za jejich života
cedo , <i>ere, cessi, cessum</i>	ustupovat	fessus , <i>a, um</i>	unavený
<i>cessere = cesserunt in</i>	přešla na	habuere = habuerunt	
Cinna , <i>ae, m.</i>		Gaius , <i>i, m.</i>	
L. Cornelius Cinna, vůdce strany populárů,		římské jméno, vlastní jméno císaře Caliguly	
stál proti Sullovi		instituo , <i>ere, ui, utum</i>	
Claudius , <i>ii, m.</i>		zřídít, ustanovit	
Claudius, římský císař v l. 41 - 54		ius consulare	konzulská moc

Lepidus, i, m.
Lepidus, společně s Oktavianem a Antoniem zakladatel 2. triumvirátu (43-33 př.n.l.)

libertas, atis, f. svoboda
zde: *rem publicam libertam*

metus, us, m. strach
ob metum falsae
nepravdivě kvůli strachu

Nero, onis m.
Nero, římský císař v l. 54 - 68 n.l.

odium, ii, n. nenávisť
recentibus odiis
s čerstvou nenávisť

Pompeius, i, m.
G. Pompeius, společně s Caesarem a Crassem zakladatel 1. triumvirátu (60–53 př.n.l.)

potestas, atis, f. moc
decemviralis potestas
moc decemvirů

princeps, ipis přední
nomine principis
pod jménem prvního (občana)

principium, ii, n. začátek
a principio na počátku

procul daleko
quorum causas procul habeo
k jehož důvodům mám daleko

prospera vel adversa
šťastné nebo nepříznivé osudy

res, ei, f. zde: činy

Roma, ae, f.
Řím, hlavní město římské říše

Sulla, ae, m.
L. Cornelius Sulla, představitel strany optimátů, diktátor v l. 82 - 80 př.n.l.

sumo, ere, sumpsi, sumptum brát

tempus, oris, n. čas
ad tempus dočasně
temporibus dicendis (gerundivum)
k vylíčení časů

Tiberius, ii, m.
Tiberius, druhý římský císař (14 - 37 n.l.)

trado, ere, didi, ditum předávat

ultra biennium
déle než dva roky

valeo, ere, ui, -
být zdrav, silný

Požár Říma (XV, 38)

Následuje pohroma, nejisto, zda způsobená náhodou či zaviněná císařovým úkladem, neboť obojí zaznamenali dějepisci, ale těžší a hroznější než všechny, které dravostí požárů stihly naše hlavní město. Počátek nastal v té části cirku, která přiléhá k pahorku Palatinskému a Caelijskému. Tam v krámech, v nichž bylo uloženo hořlavé zboží, najednou vypukl oheň, ihned zmohutněl a větrem se rychle rozpoutal a zachvátil cirkus po celé délce. Paláce totiž nebyly opatřeny ochrannými štíty ani chrámy nebyly obehnány zdmi a vůbec žádná překážka neležela v cestě. Požár se prudce rozšířil nejprve po rovině, potom vystupoval do vyšších poloh a zase pustošil nížiny a předstihl všechna ochranná opatření rychlostí zla a také z tohoto důvodu, že město bylo vydáno v nebezpečí pro své úzké a klikaté uličky a nepravidelné řady domů, jaké měl starý Řím.

V. PATERCULUS

Marcus Valerius Paterculus (19 př.n.l. – 31 n.l.), římský historik. Sloužil v armádě pod Tiberiovým vedením a jako odměnu za své služby dosáhl postavení u římského dvora.

Napsal dvojdílné historické dílo *Historiae Romanae* zabývající se obdobím od pádu Tróje do smrti Augustovy manželky Livie roku 29 n.l. Nejstarší dějiny popisuje velmi stručně, blíže se věnuje období od vlády Caesara po smrt Augusta. Ve svém díle není vždy objektivní, straní principátu, ale jeho dílo je vhodnou protiváhou děl jiných historiků tvořících v tomto období.

SPARTAKOVO POVSTÁNÍ

Paterculus seznamuje čtenáře se slavným povstáním gladiátorů vedených Spartakem v letech 73 – 71 př.n.l.

Sexaginta quattuor fugitivi e ludo gladiatorio Capua profugerunt et congregata servorum et ergastulorum multitudine Spartaco duce bellum excitaverunt. Raptis ex ea urbe gladiis primo Vesuvium montem petiverunt, mox – crescente in dies multitudine – gravibus et variis casibus affecerunt Italiam. Quorum numerus crevit: qua ultima dimicaverunt acie, centum et viginti milia hominum se Romano exercitui opposuerunt. Consules male adversus Spartacum pugnaverunt. Id bellum Marco Crasso praetori mandatum est. Marcus Crassus praetor primum cum parte fugitivorum, quae ex Gallis et Germanis constabat, feliciter pugnavit caesis hostium triginta quinque milibus. Cum Spartaco deinde debellavit, qui cum sexaginta milibus fortiter pugnans cecidit. Exiguas copias, quae ad Alpes fugerant, Gnaeus Pompeis, ex Hispaniam Romam revertens, delevit.

---

adversus + <i>akuz.</i>	proti	Hispania , <i>ae, f.</i>	
afficio , <i>ere, feci, fectum</i>	postihovat	Hispanie, římská provincie	
caedo , <i>ere, cecidi, caesum</i>	zabít	ludus , <i>i, m.</i>	škola
Capua , <i>ae, f.</i>		mando , <i>are, avi, atum</i>	svěřit
Capua, město v Kampánii, ve starověku zde byla jedna z gladiátorských škol		oppono , <i>ere, posui, itum</i>	
casus , <i>us, m.</i>	pohroma	postavit se proti	
congrego , <i>are, avi, atum</i>	shromáždit	Pompeius , <i>i, m.</i>	
<i>congregata multitudine</i> (abl. abs.)		G. Pompeius, společně s Caesarem a Crassem zakladatel 1. triumvirátu (60 – 53 př.n.l.)	
poté, co se shromáždilo množství		profugio , <i>ere, fugi, -</i>	utíkat
consto , <i>are, stiti</i>	skládat se	rapio , <i>ere, ui, itum</i>	uchvacovat
Crassus , <i>i, m.</i>		<i>raptis gladiis</i> (abl. abs.)	
M. Crassus, římský politik, optimát, zakladatel 1. triumvirátu (60 – 53 př.n.l.)		poté, co ukradli meče	
cresco , <i>ere, crevi, cretum</i>	růst	revertor , <i>i, reversus sum</i>	vracet se
debello , <i>are, avi, atum</i>	dokončit válku	Spartacus , <i>i, m.</i>	
dimico , <i>are, avi, atum</i>		Spartakus, gladiátor, vůdce povstání v l. 73 - 71 př.n.l.	
zápasit, bojovat		<i>Spartaco duce</i> (abl. abs.)	
ergastulum , <i>i, n.</i>	trestanec	pod vedením Spartaka	
excito , <i>are, avi, atum</i>	roznítit	Vesuvius , <i>ii, m.</i>	
exiguus , <i>a, um</i>	nepatrný	Vesuv, sopka v jižní Itálii	
fugitivus , <i>i, m.</i>	uprchlík		
gladius , <i>ii, m.</i>	meč		

BÁSNICKÉ TEXTY

STRUČNÝ ÚVOD DO ŘÍMSKÉ METRIKY

Vzhledem ke složitosti latinské metriky přináší následující řádky pouze stručný úvod do této problematiky a postihují nejzákladnější jevy, se kterými se můžeme u latinské poezie setkat.

Latinská poezie je psána časoměrným veršovým systémem, rytmus verše vzniká pravidelným střídáním dlouhých a krátkých slabik.

V časoměrné poezii rozlišujeme:

a) **krátké slabiky** – tyto slabiky obsahují krátkou samohlásku (značí se U)

b) **dlouhé slabiky** (značí se –)

U dlouhých slabik dále rozlišujeme:

- slabiky přirozeně dlouhé – obsahují dlouhou samohlásku (*dōnum, aetās*)
- slabiky dlouhé polohou – po krátké samohlásce následuje skupina alespoň dvou souhlásek (*bellum, sex*)

Jestliže se ve verši vedle sebe objeví dvě slova, z nichž jedno samohláskou končí a druhé samohláskou začíná, vzniká mezi nimi tzv. **hiát**, který se při přednesu odstraňuje několika způsoby:

a) vypouští se první samohláska: *prima et (primet); scribere ut (scriberut)*

b) vypouští se koncové „m“ po samohlásce (odpadají tak slabiky – am, - em, - im, - um před následující samohláskou): *primum et (primet), honorem ut (honorut)*

c) vypouští se počáteční „h“ ve slově a poté se vypouští první ze samohlásek: *illi homines (illominies)*

d) slovesa es, est vypouští „e“ po předcházející samohlásce: *nata est (natast)*

Základní stopy antické metrické poezie:

trochej	— ◡
jamb	◡ —
daktyl	— ◡ ◡
spondej	— —

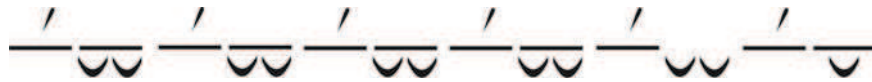
Nejčastější metra latinské poezie

Daktylský hexametr se skládá ze šesti stop a jeho základní stopou je daktyl. Prvních pět stop tvoří daktyly, které mohou být v prvních čtyřech stopách nahrazeny spondejem; poslední, šestá stopa je vždy dvojslabičná a může zde být spondej nebo trochej.

Přízvuk je vždy na začátku každé stopy.

Při recitaci je třeba dělat pauzy. Pauza připadá na konec slova. Pokud je uprostřed stopy, nazývá se caesura (přerývka), pokud je na konci stopy nazývá se diaresis (rozluka).

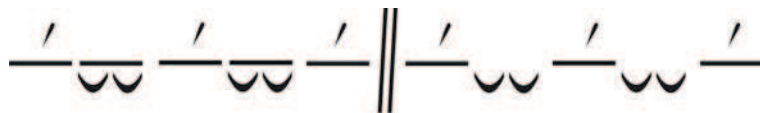
Schéma hexametru:

Ín nova fért animús // mutátas dícere fórmás
córpóra: dí, coeptís // (nam vós mutástis et íllas) (Met. I, 1-2)

Pentametr se skládá z pěti daktylských stop. Verš je rozdělen na dvě poloviny. Každá má dva daktyly a jednu neúplnou slabiku. Poloviny jsou odděleny pauzou neboli caesurou. V první polovině mohou být také místo daktylů spondeje. Pentametr se vyskytuje nejčastěji ve spojení s daktylských hexametrem a tvoří společně elegické distichon.

Schéma pentametru:

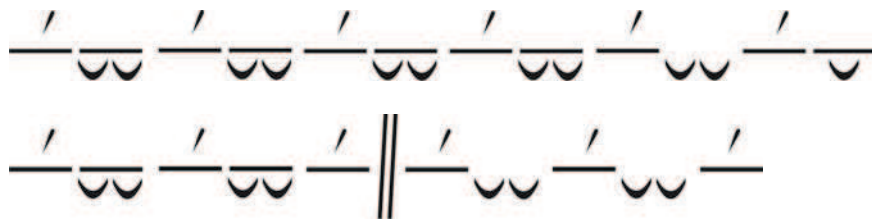

Elegické distichon

Spojením daktylského hexametru s daktylským pentametrem vzniká elegické distichon. Tato strofa se užívala zejména pro elegie a epigramy.

První verš je tvořen daktylským hexametrem a druhý daktylským pentametrem.

Schéma elegického disticha:

Ílle ego quí fuerim // tenerórum lúsor amórum,
quém legis, út norís // áccipe, pósteritás. (Trist. IV 12, 1-2)

P. OVIDIUS NASO

Ovidiova socha v Constantě,
Ettora Ferrari (1887)

Publius Ovidius Naso (43 př.n.l. – 18 n.l.) byl nadaný římský básník. Pocházel ze zámožné rodiny sídlící v městečku Sulmo (asi 130 km východně od Říma). Dostalo se mu právnického vzdělání, ale více než k zákonům tíhl mladý Ovidius k básním. Již ve svých 20 letech složil sbírku milostných básní (Amores), následovaly Listy heroin (Heroides) či sbírka Umění milovat (Ars amatoria). Vrcholem jeho tvorby jsou však Proměny (Metamorphoses), kde vypráví příběhy z řecké a římské mytologie, jejichž jádrem je proměna lidské nebo jiné bytosti do nové podoby.

Na otcovu žádost zastával nižší úřady, byl třikrát ženatý a byla to právě jeho třetí manželka Fabia, pocházející ze starého římského rodu, která ho přivedla do vyšší římské společnosti. Postupně se dostává do užšího kruhu umělců, kteří se pohybovali v blízkosti Augusta. Z neznámých důvodů byl roku 8 n.l. Ovidius vypovězen z Říma a konec svého života strávil ve vyhnanství v Tomidě na černomořském pobřeží. Zde vznikají dvě obsáhlé sbírky Žalozpěvy (Tristia) a Listy z Pontu (Epistulae ex Ponto).

METAMORPHOSES

Metamorphoses patří mezi vrcholné Ovidiovo dílo. Jedná se o soubor 250 bájí v 15 knihách, jejichž základem je proměna člověka v bytost nesmrtnou nebo ve zvíře, kámen, vodu a podobně. Svě dílo začíná stvořením světa a pokračuje až ke smrti Caesara. Jedná se o pestré dílo jak po stránce obsahové, tak i svým provedením. Ovidius je skvělý vypravěč a jeho básně jsou strhující a poutavé. Po dlouhá staletí byly Proměny hlavním zdrojem znalostí o řecké a římské mytologii.

Proměny jsou psány v daktylském hexametru.

Úvod (I 1- 4)

In nova fert animus mutatas dicere formas
corpora: di, coeptis (nam vos mutastis et illas)
adspirate meis primaque ab origine mundi
ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

---

1. srovnat: *animus fert (me) dicere formas mutatas in corpora nova*

fero, ferre, tuli, latum nést

fert (me)dicere (vazba ak. s inf.)

nese (mě), vede (mě), abych mluvil

forma, ae, f. podoba

muto, are, avi, atum měnit

2. srovnat: *di (dei) aspirate meis coeptis*

adspiro = aspiro, are, avi, atum

přát někomu něco

coeptum, i, n.

započaté dílo

illas = formas

mutastis = mutavistis

3. srovnat: *deducite carmen perpetuum a prima origine mundi ad tempora mea*

deduco, ere, duxi, ductum dovést

mundus, i, m.

svět

origo, inis, f.

počátek

Zlatý věk (I 89 – 94)

Proměna věků od zlatého k železnému byla oblíbeným tématem jak v řecké, tak v římské literatuře. Zlatý věk byl chápán jako idylická doba, která se postupem času zhoršovala.

Aurea prima sata est aetas, quae vindice nullo,
90sponte sua, sine lege fidem rectumque colebat.
Poena metusque aberant, nec verba minantia fixo
aere ligabantur, nec supplex turba timebat
iudicis ora sui, sed erant sine iudice tuti.

---

aetas , <i>atis, f.</i>	věk	metus , <i>us, m.</i>	strach
aureus , <i>a, um</i>	zlatý	minor , <i>ari, atus sum</i>	hrozit
colo , <i>ere, colui, cultum</i>	zachovávat	<i>verba minantia</i>	výhružná slova
fides , <i>ei, f.</i>	poctivost, čest	poena , <i>ae, f.</i>	trest
figo , <i>ere, fixi, fixum</i>	přibíjet	rectum , <i>i, n.</i>	spravedlnost
<i>fixo (in) aere</i>		spons , <i>spontis, f.</i>	vůle
na přibitém kovu, na vyvěšených kovových deskách		<i>sponte sua</i>	vlastní vůlí, sami od sebe
iudex , <i>icis, m.</i>	soudce	supplex , <i>icis</i>	prosící
lex , <i>legis, f.</i>	zákon	turba , <i>ae, f.</i>	dav, lid
ligo , <i>are, avi, atum</i>	svazovat	vindex , <i>icis, m. i f.</i>	obhájce
<i>verba ligabantur</i>	slova byla spojována		

Pýramos a Thisbé (IV 55 – 80)

S touto původně babylonskou pověstí seznámil Římany právě Ovidius. Téma dvou nešťastných milenců se těšilo velké oblibě nejen ve starověku. Nejznámější novodobé zpracování je jistě Shakespearovo drama Romeo a Julie.

55Pyramus et Thisbe, iuvenum pulcherrimus alter,
altera, quas oriens habuit, praelata puellis,
contiguas tenere domos, ubi dicitur altam
coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam primosque gradus vicinia fecit:
60tempore crevit amor. Taedae quoque iure coissent:
sed vetuere patres. Quod non potuere vetare,
ex aequo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest; nutu signisque loquuntur,
quoque magis tegitur, tectus magis aestuat ignis.
65Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim,
cum fieret, paries domui communis utriusque.
Id vitium nulli per saecula longa notatum
(quid non sentit amor?) primi vidistis amantes,
et vocis fecistis iter; tutaeque per illud
70murmure blanditiae minimo trasire solebant.
Saepe, ubi constiterant, hinc Thisbe, Pyramus illinc,
inque vices fuerat captatus anhelitus oris,
„Invide“ dicebant „paries, quid amantibus obstas?
Quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi,
75aut hoc si nimium est, vel ad oscula danda pateres?

Nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur,
quod datus est verbis ad amicas transitus aures“.
Talia diversa nequiquam sede locuti
sub noctem dixere „vale“ partique dedere
80oscula quisque suae non pervenientia contra.

aequus, a, um <i>ex aequo</i>	rovný stejně	notitia, ae, f. seznámení	zde:
aestuo, are, avi, atum	planout	nox, noctis, f. <i>sub noctem</i>	noc
alter - alter	jeden - druhý	když se blížila noc	
ambo	oba dva	nutus, us, m. posunek, pokyn	
anhelitus, us, m.	dech	osculum, i, n.	polibek
ardeo, ere, ui	hořet	<i>ad oscula danda</i> (vazba gerundiva)	
auris, auris, f.	ucho, sluch	k dávání polibků	
blanditia, ae, f.	lichotka	obsto, are, stiti, -	bránit
capio, ere, cepi, captum	chytat	oriens, entis, m.	východ
cingo, ere, cinxi, ctum	obehnat	paries, etis, m.	zed'
<i>dicitur Semiramis cinxisse</i> (vazba ak. s inf.)		<i>paries domui utrique</i>	
říká se, že Semiramis obehnala		zed' oběma domům	
communis, e	společný	pateo, ere, ui, -	otvírat
consciis, ii, n.	důvěrník	pervenio, ire, veni, ventum	přecházet
consisto, ere, stiti, -	stanout	<i>pervenire contra</i>	
contiguus, a, um	sousední	přecházet na opačnou stranu	
cresco, ere, crevi, cretum	růst	praefero, ferre, tuli, latum	čnit
diversus, a, um	opačný	<i>praelata puellis</i>	
<i>diversa sede</i>		vynikající mezi dívkami	
z opačného místa		Pyramus, i, m.	
dixere = dixerunt	řekli	Pyramos, babylónský mladík	
ex aequo	stejně	quoque magis - et quo	
fateor, eri, fassus sum	vyznávat	a čím více - tím	
<i>fatemur nos delere</i> (vazba ak. s inf.)		rima, ae, f.	trhlina
vyznáváme, že jsme zavázáni		<i>rimam ducere</i>	dostat trhlinu
fissum, i, n.	šterbina	saeculum, i, n.	století
gradus, i, m.	krok	Semiramis, is nebo idis, f.	
hinc - illinc	zde - onde	Semiramis, královna	
ignis, is, m.	oheň	sino, ere, sivi, situm	dovolovat
ingratus, a, um	nevděčný	soleo, ere, solitus sum	mít ve zvyku
invideo, ere, vidi, visum	závidět	taeda, ae, f.	sňatek
iter, itineris, n.	cesta	<i>taedae iure coissent</i>	
iungo, ere, iunxi, iunctum	spojovat	spojili by se řádným sňatkem	
iuvenis, is, m.	mladík	tego, ere, texi, tectum	utajovat
loquor, i, locutus sum	mluvit	teneo, ere, ui, tentum	zde: obývat
murmur, uris, n.	šepot	<i>tenuere = tenuerunt</i>	
<i>murmure minimo</i>		tenuis, e	tenký
tichým šepotem		Thisbe, es, f.	
murus, i, m.	zed', hradba	Thisbe, babylónská dívka	
<i>coctilibus muris</i>		transitus, us, m.	průchod
zdmi z pálených cihel		tutus, a, um	bezpečný
nec	ale ne	ubi	kde
nequiquam		vel	třeba jen
nadarmo, marně		veto, ere, ui, itum	zakazovat
nimium	příliš		

vetuere = vetuerunt

-, vicis (gen.), **vicem** (dat.), **vice** (abl.) střídání
inque vices a střídavě

vitium, ii, n.
vox, vocis, f.

chyba
hlas

.....

Pýramos z jinochů všech byl nejkrásnější a Thisbé vynikla nad všechny dívky, jež v krajích východních žily. Bydleli v sousedních domech v tom vysokém městě, jež dala vystavět Semíramis a obehnat hradbami z vysokých cihel. Sousedství vzbudilo známost a první náběhy k lásce, ta pak časem vzrostla. A byli by vešli i v sňatek, bránil však oběma otec. Než jednomu nemohli bránit: v srdcích stejně vzňatých jim stejná planula touha. Důvěrník není tu žádný: jen pohledy, pokyny mluví, a čím více je skrýván, tím víc žár skrývaný kypí. Ve stěně oběma domům společná trhлина byla, uzounká jen – tu dostala zeď hned při stavbě dávno. Závady té si po dlouhá staletí nevšiml nikdo: první, milenci, vy jste ji zhlédli (co lásce by ušlo?), stala se hlasu vám cestou, i procházel bezpečně tudy tlumený šepot váš, jenž sděloval lichotky lásky. Často, když stanuli u zdi, zde Thisbé, Pýramos onde, a když dechu svých úst se navzájem nasáli oba, říkali: „Závistná zdi, proč stojíš milencům v cestě? Což by to bylo tak mnoho, nám dovolit, bychom se mohli sloučit? Či k polibkům aspoň se rozevřít, to-li je příliš? Přece však nevděční nejsme a vyznáme rádi, že tobě vděčíme, mohou-li slova se přenášet k přátelským uším.“ Tak z míst oddělených tam milenci mluvili marně, na noc řekli si „sbohem“ a na svoji stranu té stěny každý polibek vtiskl, jenž nedošel na druhou stranu.

.....

Pýramos a Thisbé (IV 93 – 109)

*Thisbé otevře dveře a za noční temnoty chytře
vyklouzne, oklame domácí lid, a rouškou si halíc
obličej, k náhrobku dojde a usedne pod oním stromem.
Láska ji činila smělou. Však hle, tu přichází lvice:
čerstvou krví býka má zbarvenou zpěněnou tlamu,
ve vodě blízkého zřídla chce uhasit palčivou žízeň.
Jakmile v paprscích lúny ji spatřila Babylónanka,
uprchla bázlivým krokem a v temné se jeskyni skryla,
prchajíc však, tam závoj nechala sklouznuvší ze zad.
Když pak divoká lvice svou žízeň ztišila vodou,
vrací se do lesů zas, a nalezši náhodou roušku,
samotnu, rozsápe jemný ten šat svou krvavou tlapou.
Pýramos později vyšel. Jak uviděl v hlubokém písku
jasné šlépěje šelmy, hned pobledl na celé tváři;
ale když nalezl ještě ten šat, jenž krví byl zbrocen,
zvolal bolestně: „Jediná noc dva milence zničí!“*

Niobé (VI 165 – 196)

Niobé byla dcera Tantalova a manželka thébského krále Amfióna. Pro svou zpupnost a pýchu byla potrestána bohyní Latonou (Létó), které se vysmívala, že má jen dvě děti, zatímco ona, Niobé, má 7 dcer a 7 synů. Latoniny děti Apollón a Diana na matčin příkaz zahubily všechny Niobiny děti a samotná královna se změnila v plačící kámen.

165 Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba,
vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro,
et quantum ira sinit, formosa movensque decoro
cum capite immisos umerum per utrumque capillos
constitit; utque oculos circumtulit alta superbos,
170 „Quis furor auditos“ inquit „praeponere visis
caelestes? Aut cur colitur Latona per aras,
numen adhuc sine ture meum est? Mihi Tantalus auctor,
cui licuit soli superiorum tangere mensas;
Pleiadum soror est genetrix mea, maximus Atlas
175est avus, aetherium qui fert cervicibus axem;
Iuppiter alter avus: socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiae, me regia Cadmi
sub domina est fidibusque mei commissa mariti
moenia cum populis a meque viroque reguntur. (1)
180Id quamcumque domus adverti lumina partem,
immensae spectantur opes; accedit eodem
digna dea facies; huc natas adice septem
et totidem iuvenes et mox generosque nurusque!
Quaerite nunc habeat quam nostra superbia causam,
185nescio quoque audete satam Titanida Coeo (2)
Latonam praeferre mihi, cui maxima quondam
exiguam sedem pariturae terra negavit.
Nec caelo nec humo nec aquis dea vestra recepta est;
exul erat mundi donec miserata vagantem
190„Hospita tu terris erras, ego“ dixit „in undis“
instabilemque locum Delos dedit.(3) Illa duorum
facta parens: uteri pars haec est septima nostri.
Sum felix (quis enim neget hoc?) felixque manebo
(hoc quoque quis dubitet?) tutam me copia fecit.
195Maior sum, quam cui possit Fortuna nocere,
multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.

Niobe madre, Florencie,
Giorgio Sommera (1834-1914)

---

accedit eodem

k tomu přistupuje

adicio, *ere, ieci, iectum*

připojovat

aetherium axis

nebeská klenba

altus, *a, um*

alta

ara, *ae, f.*

per aras

vztyčený

hrdá

oltář

na oltářích

Atlas, *Atlantis, m.*

Atlas, obr, který nesl na svých bedrech
nebeskou klenbu

auctor, *oris, m.*

zde: otec

Cadmus, *i, m.*

Kadmos,

zakladatel Théb

caeles, *itis, m.*

nebešťan

cervix, *icis, m.*

šíje

circumfero, *ferre, tuli, latum*

nést kolem

<i>oculos superbos</i>			
pyšně se rozhlédla kolem			
Coeus, i, m.	Koios, Titán,		
otec Látonin			
decorus, a, um	ozdobený		
<i>cum capite decoro</i>			
s ozdobenou hlavou			
Delos/Delus, i, m.			
Délos, ostrov v Egejském moři			
dignus, a, um			
hoděn (něčeho)			
eripio, ere, ui, tum	vyrvat		
facies, ei, f.	tvář		
formosus, a, um	půvabný		
Fortuna, ae, f.			
Štěstěna, bohyně šťastné náhody			
furor, oris, m.	šílenost, řádění		
genetrix, icis, f.	zde: matka		
glorior, ari, atus sum	chlubit se		
immisus, a, um	rozpuštěný		
<i>capillos immisos</i>			
rozpuštěné vlasy			
<i>movens capillos cum capite</i>			
potřásající vlasy i hlavou			
immensus, a, um	nesmírný		
instabilis, e	nestabilní		
intego, ere, exi, tectum	pokrývat		
Iuppiter, Iovis, m.			
Jupiter, bůh nebe a země			
hospita, ae, f.	cizinka		
Latona, ae, f.			
Létó, bohyně, matka Apollóna a Diany			
liceo, ere, ui, -	dovolovat		
<i>cui soli licuit</i>			
kterému samotnému bylo dovoleno			
lumen, inis, n.	zde: oči		
<i>lumina adverti</i>	obrátit zrak		
maxima terra	širošírá země		
mensa, ae, f.	stůl		
metuo, ere, ui, -	bát se		
nego, are, avi, atum	popírat		
Nioba, ae, f. a Niobe, es, f.			
Niobé, dcera krále Tantala			
noceo, ere, ui	škodit		
numen, inis, n.		božstvo	
nurus, us, f.		snacha	
pario, ere, peperī, partum		rodit	
<i>paritura (part. fut.)</i>		před porodem	
Phrygius, a, um			
frýžský, z Frýgie, krajina v Malé Asii			
Pleiades, um, f.			
Plejády, dcery Titána Atlanta			
praepono, ere, sui, situm	dávat přednost		
<i>praeponere caelestes auditos (caelestibus) visis</i>			
dávat přednost bohům, o nichž jste slyšeli před těmi, které vidíte			
quaero, ere, sivi, situm		ptát se	
quamquam		kamkoliv	
quantum		jak mnoho	
quondam		kdysi	
recipio, ere, cepi, ceptum		odmítat	
relinquo, ere, qui, ctum		zůstat	
sino, ere, sivi, situm		dopustit, nechat	
socer, eris, m.		tchán	
spectabilis, e		skvoucí se	
<i>spectabilis auro</i>			
skvoucí se zlatem			
specto, are, avi, atum		vidět, dívat se	
tango, ere, tetigi, tactum		dotýkat se	
<i>tangere mensam superiorum</i>			
zasedat ke stolu bohů			
Tantalus/ Tantalos, i, m.			
Tantalos, král v Lýdii			
Titanis, idis, f.			
Titánovna, Titánka			
totidem		právě tolik	
turba, ae, f.		dav	
<i>celeberrima turba</i>			
hojně obklopena			
tus, turis, n.		kadidlo	
umerus, i, m.		rameno	
<i>per utrumque umerum</i>		na obou ramenách	
unda, ae, f.		voda	
uteri nostri		mého potomstva	
vagans, ntis		bloudící	
vestis, is, f.		šaty	

1. srovnat: *sub me domina est regia Cadmi*

pode mnou paní je královský palác Kadmův

srovnat: *moenia commissa fidibus mei mariti reguntur cum populis et a me et a (meo) viro*

město spojené hrou na lyru

2. srovnat: *audete praeferre mihi T. Latonam satam nescio quo*

odvažujete se dávat přednost přede mnou Latoně zplozené nevím jakým

3. srovnat: *donec Delos miserata ... dixit et dedit*

Hle, tu Niobé kráčí, kol ní jde družina četná,
zlatem vetkaným ve frýžský šat se skvěje a září,
krásná je, pokud jen hněv to dovolí, potřásá zlobně
půvabnou hlavou i kšticí, jež s obou ramenou splývá.
Stane a vzpřímena pyšným kol dokola pohlédne zrakem:
„Jaké to šílenství,“ dí, „klást bohy jen z doslechu známé
nad bohy, které je vidět? Proč kadidlem Létó je ctěna,
božství mé však dosud ho postrádá? Tantalos byl mi
otcem, jenž jediný směl kdys u stolu sedávat s bohy.
Sestra Plejád je rodička má, mně obrovská Atlas,
nesoucí na šíji své bání nebes, je po matce dědem,
Júpiter po otci zas, a jest k mé chloubě i tchánem.
Mne Frýgové se bojí a já jsem paní, jež vládne
na slavném Kadmově hradě, já s manželem spravuji hradby,
vzniklé za zvuku choťových strun, i obyvatele.
Ve kterou paláce část svůj pohled zamírím, všude
nesmírné poklady lze tam viděti. K tomu se druží
tvář, jež bohyně hodna. Sem přičti i sedmero synů,
sedmero dcer a brzy i tolikéž zeťů a nevěst!
Tažte se teď, co příčinou jest mé velké pýchy,
nade mne klást se odvažte teď tu Títánku Létu,
zplozenou jakýmsi Koiem, jíž kdysi ni skrovného místa
nepřála veliká, širá zem, když porodit měla!
Nepřijal blankyt ni moře, ni zem té bohyně vaší,
psancem na světě byla, až řekl té tulačce Délos:
„Zeměmi bloudíš jak cizinka ty, já vlnami moře,“
smiloval se, svůj nestálý byt jí poskytl. Ona
matkou dvojčat se stala – toť sedmina potomstva mého!
Šťastna jsem, kdo může to popřít? – a zůstanu šťastna:
lze mít pochyby o tom? Mně hojnost jistotu dala.
Přiliš silna už jsem, by Štěstěna mohla mi škodit;
byť by i mnoho mi vzala, přec o mnoho více mi nechá!

Smrt dcer a Niobina proměna (VI 297 – 312)

*Šest již zastihla smrt, když rozličné dostaly rány;
zbývala poslední jen. A rodička celým svým tělem,
celým šatem ji kryje: „Tu jedinou a nejmenší jednu mi nechej,“
zvolala, „o jedinou a nejmenší z tolika prosím!“
Zatímco prosila, ta, jež k prosbě ji pohnula, padla.
Širá uprostřed mrtvol svých dcer a synů i chotě
usedla, neštěstím svým pak strnula. Nečechrá vlasy
vánek, barva tváře je bez krve, nehmutě hledí
oči z truchlivých lící – nic živého v postavě není.
Ba sám jazyk uprostřed úst a podnebí ztvrdlé
zkamení, cévy v těle jí navždy přestaly bít;
šiji nelze již ohnout, je neschopna pohybu paže,
nemůže kráčet noha – i v útrokách všechno je kámen.
Pláče však přec. A vichřice vír ji obklopil mocný,
ten pak ji do vlasti odvál. Tam vsazena na vrchol hory
tone v pláči: i dnes ten mramor prolévá slzy.*

TRISTIA

Sbírku elegií složil Ovidius v době, kdy pobýval ve vyhnanství v Tomidě. První kniha vznikla už v době jeho cesty sem, další pak během nedobrovolného a pro básníka tak těžkého pobytu v malé osadě na břehu Černého moře. Ve svých básních vypovídá o svém smutku ze ztráty domova v Římě, opuštěnosti, líčí drsné podnebí i mravy zdejšího kraje a vkládá do nich i prosby o zmírnění trestu. Tristia jsou psána elegickým distichem.

(IV 10, 1-6)

Tuto elegii napsal Ovidius asi r. 11 po Kr., v době, kdy byl již třetím rokem ve vyhnanství.

Ille ego qui fuerim, tenerorum lusor amorum,
quem legis, ut noris, accipe, posteritas.⁽¹⁾
Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
milia qui novies distat ab Urbe decem.
5Editus hic ego sum, nec non ut tempora noris,
cum cecidit fato consul uterque pari.

---

1. srovnat: *accipe posteritas, ut noris, qui fuerim ego, quem legis, ille lusor tenerorum amorum*

accipio, *ere, cepi, ceptum*

přijímat, zde: slyšet

lusor, *oris, m.*

pěvec

novi, *isse*

znát

noris = noveris (konj. pf.)

posteritas, *atis, f.*

potomstvo

sum, *esse, fui, -*

být

fuerim (konj. pf.)

tener, *era, erum*

zde: něžný

2.

editus, *i, m.*

potomek

gelidus, *a, um*

studený

novies milia (passum)

asi 135 km

uber, *ubera, uberum*

bohatý

unda, *ae, f.*

voda

Urbs, *is, f.*

Řím

uterque consul cecidit

když padli oba konzulové

(IV 10, 17 – 26)

Ovidius píše o svém vychování.

Frater ad eloquium viridi tendebat ab aevo,
fortia verbosi natus ad arma fori. (1)
At mihi iam puero caelestia sacra placebant
20inque suum furtim Musa trahebat opus.
Saepe pater dixit: „Studium quid inutile temptas?
Maeonides nullas ipse reliquit opes“.
Motus eram dictis totoque Helicone relicto
scribere temptabam verba soluta modis.
25Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos
et quod temptabam scribere, versus erat.

---

aevum, *i, m.*

věk

aptus, *a, um*

vhodný

ad aptos numeros

na vhodné rytmy

caelestius, *a, um*

nebeský

sacra caelestia

nebeská služba

eloquentia, *ae, f.*

výmluvnost

ad eloquium = ad eloquentiam

furtim

tajně

Helicon, *is, m.*

Helikón, pohoří v Boiotii s Apollonovým chrámem a hájem zasvěceným Múzám

Helicone relicto (abl. abs.)

opustil jsem Helikón

Maionides

maionský pěvec = Homér

Musa, *ae, f.*

Múza, bohyně umění a věd

modus, *i, m.*

rytmus, melodie

verba soluta modis

slova zbavená rytmu, próza

placeo, *ere, ui, -*

líbit se

spons, *tis, f.*

sponte sua

ze své vůle, sama

studium, *ii, n.*

zde: zaměstnání

tempto, *are, avi, atum*

pokoušet se

tendo, *ere, tetendi, tentum*

tíhnout, být nakloněn

traho, *ere, traxi, tractum*

táhnout

viridis, *e*

zde: mladistvý

ab viridi aevo

od mladistvého věku

1. srovnat: *natus ad arma fortia verbosi fori*

k půtkám na hlučném foru

Thisbé (1909),
J. W. Waterhouse (1849–1917)

C. VALERIUS CATULLUS

C. Valerius Catullus (asi 84 – 54 př.n.l.) pocházel ze zámožné veronské rodiny a studoval v Římě, kde se také seznámil s mladými básníky. Catullus je známý především svými milostnými básněmi adresovanými své milence, kterou na počest básníčky Sapfo nazývá Lesbia. Catullova sbírka veršů obsahuje 116 básní a nachází se zde, kromě již zmíněných milostných veršů, také rozsáhlejší skladby inspirované helénistickou poezií.

(5)

Báseň je oslavou lásky. Je psána faléckým veršem. (jedenáctislabičný hendekasyllabus) .

Vívamús, mea Lésbia, átque amémus,
rúmorésque senúm sevériórum
omnes unius aestimemus assis.
Soles occidere et redire possunt;
nobis cum semel occidit brevis lux,
nox est perpetua una dormienda.
Da mihi basia mille, deinde centum,
dein mille altera, dein mille centum,
deinde usque altera mille, deinde centum.
Dein, cum milia multa fecerimus,
conturbabimus illa, ne sciamus,
aut nequis malus invidere possit,
cum tantum sciat esse basiorum.

*Catullus,
moderní busta v Sirmiu*

---

aestimo , are, avi, atum	cenit si
<i>aestimemus unius assis</i>	
ceňme si za jeden as	
basium , ii, n.	polibek
conturbo , are, avi, atum	smíchat
do , dare, dedi, datum	dávat
dormio , ire, ivi, itum	spát
<i>nox est una dormienda</i>	
(gerundivum) musíme spát jednu věčnou noc	

invideo , ere, vidi, visum	závidět
nequis	aby nikdo
occido , ere, si, sum	zapadat
redeo , ire, ii, itum	vracet se
rumor , oris, m.	řeč
semel	
jednou provždy	
severus , a, um	přísný
sol , solis, m.	slunce

(59)

Básník si přeje, aby usmíření s jeho milovanou trvalo věčně. Báseň je psána elegickým distichem.

Iucundum, mea vita, mihi proponis amorem
hunc nostrum inter nos perpetuum fore.
Dei magni, facite, ut vere promittere possit,
atque id sincere dicat ex animo,
ut liceat nobis tota perducere vita
aeternum hoc sanctae Foebus amicitiae.

---

aeternus, a, um	věčný	Phoebus, i, m.	
amicitia, ae, f.	zde: láska	Foibus, Apollón, bůh slunce	
ex animo	ze srdce	promitto, ere, misi, misum	slibovat
foedus, i, m.	zde: svazek	propono, ere, posui, positum	slibovat
fore = futurum esse (inf. fut.)		<i>proponis fore</i>	
licet, ere, licuit, licitum est	je dovoleno	slibuješ mi, že bude	
possum, posse, potui, -	moci	sincerus, a, um	
iucundus, a, um	radostný	pravý, upřímný	
mea vita		tota vita = per totam vitam	
oslovení milenky			
perduco, ere, duxi, ductum			
prodloužit, udržet			

(51)

Tato báseň je projevem lásky k Lesbii a patří mezi starší díla. Předlohou byla Catullovi báseň řecké básničky Sappó (okolo 600 př.n.l.). Báseň je psaná v tzv. sappické strofě.

Ílle mí par ésse deó vidétur,
 ílle, sí fas ést, superáre dívos,
 quí sedéns advérsus idéntidém te
 spéctat et aúdit

dulce ridentem, misero quod omnis
 eripit sensus mihi: nam simul te,
 Lesbia, aspexi, nihil est super mi
 vocis in ore,
 lingua sed torpet, tenuis sub artus

flamma demanat, sonitu suopte
 tintinant aures, gemina teguntur
 lumina nocte.
 Otium, Catulle, tibi molestum est:
 otio exultas, nimiumque gestis.
 Otium et reges prius et beatas
 perdidit urbes.

---

adversus, a, um	obrácený dopředu	<i>quod mihi misero eripit omnis (omnes)</i>	
<i>sedens adversus</i>		což mne nešťastného zbavuje	
sedící naproti tobě		exulto, are, avi, atum	vyskakovat
artus, us, m.	kloub	<i>otio exultas</i>	
beatus, a, um	zde: bohatý	bujníš nečinností	
<i>beatas urbes</i>	bohatá města	fas, n. (neskl.)	ustanovení
demano, are, avi, atum	stékat, spývat	<i>si fas est</i>	
divos = deos		jestli je dovoleno	
eripio, ere, ripui, reptum		flamma, ae, f.	oheň
vytrhnout, uchvátit		geminus, a, um	spolu narozený
		<i>gemina nocte</i>	dvojitou tmou

identidem	znovu, opět	<i>simul te aspexi</i>	
lumen, inis, n.	světlo	kdykoliv tě vidím	
<i>lumina teguntur</i>		specto, are, avi, atum	hledět
oči se zakrývají		superare: doplnit videtur	
mi = mihi		tintino, are, -, -	zvonit
molestus, a, um	škodlivý	<i>tintinant aures sonitu suo</i>	
nimum	příliš	hučí mi v uších zvláštním hučením	
otium, ii, n.	nečinnost	torpeo, ere, ui, -	být strnulý
par, paris	stejný, rovný	vox, vocis, f.	hlas
perdeo, ere, didi, ditum	zahubit	<i>nihil vocis = nulla vox est super mi = superest</i>	
rideo, ere, si, sum	smát se	<i>mihi in ore</i>	
simul	zároveň		

Bohu roven zdá se mi být ten šťastný,
ba i bohy, možno-li, převyšovat,
tobě tváří v tvář kdo se zas a zase
dívá a slyší

sladký smích tvůj zvonit. Mne nebohého
smyslů všech zbavuje; na tebe-li
pohlédnu jen, Lesbie, hlasu nejsou
mocna má ústa,

jazyk vážne strnule, lehký žár mi
celým tělem probíhá, divné znění
s šumem v sluch mi proudí a temný závoj
zastírá zraky ---

Nečinnost tě, Catulle, chorým činí,
nečinností příliš tvá bujnost roste,
nečinnost i krále i kdysi šťastná
zničila města!

*Nesmrtelným zdá se mi roven bohům
onen muž, jenž naproti sobě sedí,
tváří v tvář naslouchá zblízka tvému
sladkému hlasu,
i jak zní tvůj lahodný smích. To všechno
zmatkem naplní vždy mé srdce v prsou.
Jak jen vzhlednu nakrátko k tobě, slůvko
nevyjde z mých úst.
Jazyk se mi podlomí, jemný oheň
rozběhne se pojednou pod mou kůží,
svými zraky nevidím nic a v uších
dutě mi hučí,
pot se mně rozlévá, mrazné chvění
jí má celou bytost, jsem trávy bledší –
málo jen schází, bych Agallido,
mrtvou se zdála!
Ale všechno je třeba snést -*

(Sapfiina báseň v překladu F. Stiebitze)

P. VERGILIUS MARO

*Vergilius mezi Múzami,
římská mozaika ze 3. století*

P. Vergilius Maro (70 – 19 př.n.l.) byl výrazným básníkem Augustovy doby a klasikem římské poezie. Narodil se v severní Itálii v zámožné venkovské rodině. Studoval v Římě, ale více než řečnictví se věnoval studiu helénistické poezie. Právě pod jejím vlivem vzniká sbírka pastýřských písní *Bucolica*. Ta mu otevřela dveře do skupiny umělců shromážděných kolem Maecenata a díky němu se seznámil i s Octavianem. K oběma vlivným mužům ho poutal silný přátelský vztah a jejich vysoké postavení mu zajistilo klidný život. V tomto prostředí se mohl Vergilius nerušeně věnovat studiu řecké a římské literatury, jehož výsledkem bylo vydání rozsáhlé didaktické básně *Georgica*, která byla oslavou zemědělství. Vrcholem jeho tvorby je ale bezesporu epos *Aeneis* vyprávějící o putování trojského hrdiny Aenea do Itálie. Tímto eposem se stal Vergilius národním básníkem a jeho význam pro Římany byl podobný významu Homéra pro Řeky.

AENEIS

Epos *Aeneis* začal psát Vergilius patrně na podnět císaře Augusta. Dílo mělo být oslavou římských ctností a jeho snahou bylo vyzdvihnout slavnou římskou minulost a tím pomoci Augustovi v jeho snaze o obrodu společnosti. Námět čerpá Vergilius z mýtických počátků římského národa v Itálii, které jsou spojeny s pádem Tróje a příchodem trojského hrdiny Aenea do Itálie. K práci na tak velkém díle přistupoval básník odpovědně a pečlivě, látku nejprve zpracoval v próze a teprve potom ji převáděl do veršů. Výsledkem byl jednotný a ucelený mytologický epos.

Epos je psán v daktylském hexametu.

Předzpěv (I 1-11)

V předzpěvu svého díla podává Vergilius obsah básně a vyzývá Múzu o pomoc. Toto vyzvání je tradiční pro epického básníka již od dob Homéra.

Arma virumque cano, Troiae qui primus ob oris
Italiae fato profugus Laviniaque venit
litora, multum ille et terris iactatus et alto
vi superum, saevae memorem Iuonis ob iram,
multa quoque et bello passus, dum conderet urbem
inferretque deos Latio, genus unde Latinum
Albanique patres atque altae moenia Romae.
Musa, mihi causas memora, quo numine laeso
quidve dolens regina deum tot volvere casus
insignem pietate virum, tot adire labores
impulerit. Tantaene animis caelestibus irae?

---

adeo, ire, ii, itum
přicházet, připojovat
adire labores
podstoupit strasti

Alba, ae, f.
vlastní jméno města
doleo, ere, ui, -
dum
mít bolest
dokud by ne

fatus, i, m.	osud	Lavinium, ii, n.	
iacio, ere, ieci, iactum	hnát, vrhat	Lavinium, staré městečko v Latiu	
<i>ille multum iactatus</i>		litus, oris, m.	břeh
onen mnoho hnaný		<i>Laviniaque litora</i>	
impelo, ere, puli, pulsum		Lavinské břehy	
vhánět, podněcovat		memoro, are, avi, atum	připomínat
inferro, ferre, tuli, latum	vnášet	moenia, ium, n.	hradby
insignis, e	vynikající	numen, inis, n.	božstvo
ira, ae, f.	hněv	ora, ae, f.	kraj
<i>est mihi ira</i>		<i>ob oris Troiae</i>	
jsem schopen hněvu		z trójské krajiny	
<i>memor ira</i>		patior, i, passus sum	trpět
nesmiřitelný hněv		<i>multa quoque et bello passus</i>	
Iuno, onis, f.		a také mnoho trpěl válkou	
Juno, manželka Jupiterova		profugus, a, um	hnaný
Italia, ae, f.	Itálie	<i>profugus fato</i>	hnaný osudem
laedo, ere, si, sum	urážet	Roma, ae, f.	Řím
<i>numine laeso</i> (abl. abs.)		saevus, a, um	zuřivý, krutý
pro jakou urážku božstva		superi, orum, m.	bohové
Latinus, a, um	latinský	<i>vi superum</i>	mocí bohů
Latium, ii, n.		volvo, ere, vi, utum	zde: přestát
Latium, krajina ve střední Itálii		<i>tot volvere casus</i>	
		prožít tolik strastí	

.....

O válce zpívám a reku, jenž první z krajiny trójské
připlul k italské zemi, hnán osudem, k lavinským břehům,
vyhnanec, dlouhý čas jej po zemích štvála i mořích
božská moc: zlý Iunonin hněv, jenž nedal se smířit.
Mnoho trpěl i válkou, než konečně, založiv město,
usídlil v Latiu bohy: tak povstal Latinský národ,
dávní praotci albští, a římské vysoké hradby.
Příčiny, Múso, mi zjev, jaký úmysl Iunoně zmařen,
mocné královně bohů, a pro jakou stíhala bolest
muže tak nábožného, že tolik snášeti musel
všelikých běd – což takový hněv je u bohů možný?

.....

Aeneis (I 12-23)

*Bývalo dávné město, jež tyrskou osadou bylo,
daleko italské země a naproti tiberské deltě,
Karthágo, bohaté jměním a hrozivé chtivostí války.
To prý ze všech zemí, i na úkor milého Samu,
Iuno mívala ráda; svou zbroj tam složenu měla,
tamtéž její byl vůz.*

*Již tenkrát dychtila snažně,
bude-li osud přízniv, by Karthágo nad světem vládlo –
však prý z trójské krve, jak slyšela, vyrůstá plémě,
které v budoucí čas má tyrské vyvrátit hradby.
Z něho prý válečný lid pak vyrosté, vládnoucí světem,
který Lybii zničí, vždyť takto prý určily Parky.*

(IV 612 – 629)

*Vyslyšte tuto mou prosbu: Když nutno je, aby ta bídná
hlava se dostala v přístav a k pevné připlula zemi,
vytyčen-li tento mu cíl, když Iovův osud tak žádá,
aspoň ať chrabří lid jej souží válkou a boji,
ať je ze země štván, ať z náručí synova vyrván
za pomoc musí žebrat a nehodnou zhoubu svých druhů
vidí, ať nečestný mír je konečně donucen přijmout
a ať sladkému žití a vládě se netěší dlouho,
nýbrž ať před časem padne a nepohřben zůstane
v písku!*

*Toť má prosba, ten hlas již naposled vylévám s krví.
Vy však, Tyřané moji, i kmen i potomstvo všecko
záštím stíhejte vždycky, ten vděk mým prokažte kostem!
Nebudiž žádných smluv, též lásky k těm národům nikdy!
Nechat nějaký mstitel se z našich kostí pak zrodí,
který mečem i ohněm by dardanskou osadu stíhal,
teď neb v pozdější čas, jak síly se naleznou k tomu!
Břeh buď na úkor břehu a vodám vody, zbraň zbrani,
boj buď jim, buď potomkům jejich – toť kletba je moje.*

*Aeneův útěk z Tróje (1598),
Frederica Barocci (1535–1612)*

Q. HORATIUS FLACCUS

Q. Horatius Flaccus (65 př.n.l. – 8 př.n.l.) pocházel z jihoitalského městečka Venusie. O matce nic nevíme, otec byl propuštěným otrokem. Chtěl dát svému synu nejlepší vzdělání, a proto se s ním stěhuje do Říma, kde se Horatius vzdělává v rétorice. Své vzdělání dokončuje v Athénách studiem filosofie a krátce působí ve vojsku. Po návratu se dostává do skupiny kolem Maecenata a seznamuje se tu s dalšími básníky a spisovateli té doby. Po čase odchází na venkov, aby tu tvořil a pracoval mimo ruch Říma.

Svou tvorbu začal Horatius skladbou útočných básní a satir. Vznikají tak sbírky Iambi a Sermones. Za vrchol jeho díla jsou však považovány Písňe (Carmina), které mají pestrý obsah a vstřebávají vzory z řecké a helénistické lyriky.

Quintus Horatius Flaccus (1905),
A. von Werner (1843–1915)

CARMINA

Jarní písň (I 4, 1-8)

Báseň je psána v tzv. Archilochově strofě. Přízvuky jsou označeny čárkou.

Sólvitur ácris hiéms gratá vice véris ét Favóni
trahúntque síccas máchiaé carínas
ác neque iám stabulís gaudét pecus aút arátor ígni,
nec práta cánis álbicant pruínis.
Iám Cytheréa chorós ducít Venus ímminénte lúna
iunctaéque Nýmphis Grátiaé decéntes
áternó terrám quatiúnt pede, dúm gravés Cyclópum
Volcánus árdens vísit officínas.

albico , <i>are, avi, -</i>	bělat se	oficina , <i>ae, f.</i>	dílna
ardeo , <i>ere, arsi, -, arsurus</i>	hořet, planout	quatio , <i>ere, -, -</i>	třást, tepat
canus , <i>a, um</i>	šedý	<i>terram quatere</i>	dupat do země
<i>cana priuna</i>	šedá jinovatka	pecus , <i>oris, n.</i>	dobytek
carina , <i>ae, f.</i>	lod'ka	<i>neque pecus stabulis gaudet</i>	
Cyclopus , <i>i, m.</i>		ani dobytek se neraduje ve stájích	
Kyklop, jednoocí obří		pes , <i>is, m.</i>	noha
Favonius , <i>iis, m.</i>		<i>alterno pede</i>	
Favonius, příznivý západní vítr, posel jara		střídavou nohou	
Gratiae , <i>arum, f.</i>		siccus , <i>a, um</i>	suchý, vyschlý
Grácie, tři bohyně krásy a půvabu		solvo , <i>ere, solvi, solutum</i>	rozvazovat
immineo , <i>ere, ui, -</i>	čnít	<i>hiems solvitur vice</i>	
<i>imminente luna</i>	za svitu měsíce	zima mizí střídáním	
iuncus , <i>a, um</i>	spojený	Venus , <i>eris, f.</i>	
machina , <i>ae, f.</i>	zde: válec	Venuše, zde kythérská	
Nympha , <i>ae, f.</i>	Nymfa		

Tuhá zima již mizí a mile zas jarní větrík vane,
lod' vyschlá po válcích se spouští v moře:
teď se již netěší stádo ze stáje ani oráč z ohně
a jíním šedým nebělá se louka.
Kythérská Venuše reje již zavádí v jasném svitu lunny
a sličné Grácie a Nymfy v družném
objetí zemi nožkama tepají; zatím Vulkán žárný
jde shlédnout Kyklopů svých trudné dílny.

TEXTY Z NOVÉHO ZÁKONA

NOVÝ ZÁKON

Nový zákon je soubor 27 knih, které společně se Starým zákonem tvoří Bibli. Základem Nového zákona jsou čtyři evangelia: Matouše, Marka, Lukáše a Jana, dále zahrnuje Skutky apoštolů, Listy (epištolý) a Zjevení Janovo.

Novozákonní texty se nám dochovaly v řeckém znění. Nejstarší zlomky pocházejí z Egypta ze 2. století n.l. Ve 4. století vzniká komplexní latinský překlad Bible z hebrejštiny a řečtiny zvaný Vulgata, jehož autorem je sv. Jeroným. Tento překlad byl pak využíván po celý středověk a stal se základem pro překlad Bible do národních jazyků. V 70. letech 20. století proběhla revize Jeronýmova překladu s přihlédnutím k novým poznatkům současné biblistiky a vzniká tzv. Nova Vulgata. Z ní jsou čerpány i texty uvedené v této čítance.

Jazyk novozákonních textů, především prvních tří evangelií, má jasnou skladbu a strukturu jak po stránce morfologické, tak i z hlediska syntaktického. Při výběru vhodných ukázek je proto možné číst originální latinský text již krátce po začátku studia latiny.

EVANGELIA

Evangelium (radostná zvěst) je výpověď o životě, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Prvními hlasateli evangelia byli Ježíšovi učedníci – apoštolové. Při svém kázání se zaměřovali nejen na Ježíšovu smrt a oslavení, ale popisovali jeho jednotlivé činy a výroky. Měli vždy na zřeteli prostředí, v němž jejich posluchači žili, a svá vystoupení jim přizpůsobovali. Prvotní evangelium bylo tedy podáváno ústně.

Brzy však přichází potřeba písemného záznamu. Vznikají tak prameny, které využívají i novozákonní evangelisté. Patrně hlavními dvěma prameny, ke kterým se autoři evangelií obraceli, byl popis hlavních událostí Ježíšova života a sbírka Ježíšových výroků (logia). Text evangelií vznikl v průběhu 1. století n.l. Nejstarší je Markovo evangelium, které se objevuje kolem r. 65, nejmladší pak Janovo, jehož vznik se datuje kolem roku 90 – 100.

První tři evangelia obsahují mnohé shody, nazýváme je proto synoptická (řecky synopsis = přehled). Nejmladší Janovo evangelium se liší obsahem, stylem a jazykem. Jan Ježíšovy skutky pouze nezaznamenává, ale více se zamýšlí nad významem Ježíšovy osobnosti a díla.

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHAEUM

Evangelium je připisováno bývalému celníkovi (Mt 9, 9) a pozdějšímu apoštolovi Matoušovi a bylo psáno patrně aramejsky. Aramejščina je jeden ze semitských jazyků a jsou jí psány některé části Bible.

Matouš využívá dvou pramenů: vyprávění o událostech přejímá z Markova evangelia a Ježíšovy výroky a řeči čerpá zřejmě ze sbírky Ježíšových výroků. Evangelium vzniká kolem roku 65, konečnou podobu pak dostává okolo roku 80. Výběr a uspořádání textů poukazují na to, že Matoušovo evangelium bylo určeno především pro křesťany obrácené ze židovství.

Mudrcové z východu

(Mt 2, 1-8)

Cum autem natus esset Iesus in Bethlehem Iudaeae in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Hierosolymam dicentes: „Ubi est, qui natus est, rex Iudaeorum? Vidimus enim stellam eius in oriente et venimus adorare eum.“ Audiens autem Herodes rex turbatus est et omnis Hierosolyma cum illo; et congregans omnes principes sacerdotum et scribas populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: „In Bethlehem Iudaeae. Sic enim scriptum est per prophetam:

„*Et tu Bethlehem terra Iudaeae,
nequaquam minima es in principibus Iudaeae;
ex te enim exiet dux,
qui reget populum meum Israel.*“

Tunc Herodes, clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellae, quae apparuit eis, et mittens illos in Bethlehem dixit: „Ite et interrogate diligenter de puero; et cum inveneritis renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum.“

---

adoro , <i>are, avi, atum</i>	klanět se	mudrci, Tři králové	
appareo , <i>ere, ui, -</i>	objevovat se	nascor , <i>i, natus sum</i>	narodit se
Bethlehem		nequaquam	naprosto ne
Betlém, město na západním břehu Jordánu ležící asi 8 km jižně od Jeruzaléma		oriens , <i>entis, m.</i>	východ
clam	tajně	princeps , <i>principis</i>	přední, první
congrego , <i>are, avi, atum</i>	shromažďovat	<i>principes sacerdotum</i>	velekněz
disco , <i>ere, didici, -</i>	dozvědět se	<i>in principibus Iudaeae</i>	
exeo , <i>ire, ii, itum</i>	vycházet	mezi předními judskými městy	
Herodes , <i>is, m.</i>		propheta , <i>ae, m.</i>	prorok
Herodes Veliký (74 př.n.l.- 4 př.n.l.), král Judska jmenovaný formálně římským senátem		renuntio , <i>are, avi, atum</i>	oznamovat
Hierosolyma , <i>ae, f.</i>	Jeruzalém	sacerdos , <i>otis, m.</i>	kněz
Iudea , <i>ae, f.</i>		sciscitor , <i>ari, atus sum</i>	vyptávat se
Judea, jižní část Palestiny		scriba , <i>ae, m.</i>	písař
Magi		stella , <i>ae, f.</i>	hvězda
		turbatus , <i>a, um</i>	znepokojený
		ubi	kde
		venio , <i>ire, veni, ventum</i>	přicházet

(Mt 2, 1-12)

Když se Ježíš narodil v Betlémě v Judsku za času krále Heroda, přišli do Jeruzaléma mudrci od východu a ptali se: „Kde je ten narozený židovský král? Uviděli jsme jeho hvězdu na východě, a proto jsme se mu přišli poklonit.“ Když to uslyšel král Herodes, ulekl se a s ním celý Jeruzalém. Svolal všechny velekněze a učitele zákona a vyptával se jich, kde se má Mesiáš narodit. Řekli mu: „V Betlémě v Judsku, neboť tak je psáno u proroka:

A ty, Betléme v judské zemi,
nejší vůbec nejmenší mezi judskými předními městy,
protože z tebe vyjde vládce,
který bude panovat mému izraelskému lidu.

Tehdy si Herodes tajně zavolal mudrce a zevrubně se jich vyptal na dobu, kdy se ta hvězda objevila, poslal je do Betléma a řekl: „Jděte a důkladně se na to dítě vyptejte. Až ho najdete, oznamte mi to, abych se mu i já přišel poklonit.

Když krále vyslechli, vydali se na cestu. A hle – hvězda, kterou viděli na východě, šla před nimi, až se zastavila nad místem, kde bylo dítě. Jakmile uviděli hvězdu, zaradovali se nevýslovnou radostí. Vstoupili do domu a spatřili dítě s jeho matkou Marií, padli na zem a klaněli se mu. Otevřeli své pokladnice a obětovali mu dary: zlato, kadidlo a myrhu. Ve snu dostali pokyn, aby se k Herodovi už nevraceli, proto se vrátili do své země jinou cestou.

Útěk do Egypta

(Mt 2, 13 – 15)

Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparet in somnis Ioseph dicens: „Surge et accipe puerum et matrem eius et fuge in Aegyptum et esto ibi, usque dum dicam tibi; futurum est enim ut Herodes quaeret puerum ad perdendum eum.“

Qui consurgens accepit puerum et matrem eius nocte et recessit in Aegyptum et erat ibi usque ad obitum Herodis, ut adimpleretur, quod dictum est a Domino per prophetam dicentem:

„Ex Aegypto vocavi filium meum.“

---

accipio , <i>ere, cepi, ceptum</i>	přijímat, brát	ad perdendum (gerundium)	
adimpleo , <i>ere, evi, etum</i>	naplňovat	k záhubě; aby ho zahubil	
Aegyptus , <i>i, m.</i>	Egypt	prophetus , <i>i, m</i>	prorok
appareo , <i>ere, ui</i>	zjevovat se	quaero , <i>ere, sivi, situm</i>	hledat
esto (zesílený imperativ od <i>esse</i>)		recedo , <i>ere, cessi, cessum</i>	odcházet
fugio , <i>ire, fugi, -</i>	utíkat	somnus , <i>i, m.</i>	spánek
obitus , <i>us, m.</i>	odchod, smrt	surgo , <i>ere, rexi, rectum</i>	vstávat
perdo , <i>ere, didi, ditum</i>	zahubit	usque	až do té doby
ut	aby		

Ježíšův křest

(Mt 3, 13 – 17)

Tunc venit Iesus a Galilaea in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum dicens: „Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me?“

Respondens autem Iesus dixit ei: „Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam.“ Tunc dimittit eum. Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua; et ecce aperti sunt ei coeli, et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam et venientem super se. Et ecce vox de coelis dicens: „Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.“

---

aperio , <i>ire, aperui, apertum</i>	otevřrat	dilectus , <i>a, um</i>	milovaný
ascendo , <i>ere, scendi, scensum</i>	vystupovat	dimitto , <i>ere, misi, missum</i>	propouštět
baptizo , <i>are, avi, atum</i>	křtít	ecce	hle
coelum , <i>i, n.</i>	nebe	Galilaea , <i>ae, f.</i>	Galilea, oblast na sev. Izraele
columba , <i>ae, f.</i>	holubice	Ioannes , <i>is, m.</i>	Jan Křtitel
complaceo , <i>ere, ui</i>	líbit se	Iordan , <i>is, f.</i>	Jordán, posvátná řeka
<i>in quo mihi complacui</i>	ve kterém jsem našel zalíbení	prohibeo , <i>ere, ui, itum</i>	zakazovat, bránit se
confestim	ihned	tunc	tehdy
debeo , <i>ere, ui, itum</i>	muset	ut	aby
decet	sluší se	vox , <i>vocis, f.</i>	hlas
<i>decet nos implere</i>	sluší se, abychom naplnili		
descendo , <i>ere, efendi, scensum</i>	sestupovat		

O vyslyšení proseb

(Mt 7, 7 – 12)

Petite et dabitur vobis; quaerite et invenietis; pulsate et aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit; et, qui quaerit, invenit; et pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suos panem, numquid lapidem porriget ei? Aut piscem petierit, numquid serpentem porriget ei? Si ergo vos, cum sitis mali, nostis dona bona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester, qui in caelis est, dabit bona petentibus se.

---

accipio , <i>ere, cepi, ceptum</i>	přijímat	<i>petierit</i> (petiverit ind. fut II.)	
aperio , <i>ire, aperui, apertum</i>	otevřrat	přeložit futurem	
caelum , <i>i, n.</i>	nebe	piscis , <i>is, m.</i>	ryba
do , <i>dare, dedi, datum</i>	dávat	porrigo , <i>ere rexi, rectum</i>	nabízet
ergo	tedy	pulso , <i>are, avi, atum</i>	tlouci
invenio , <i>ire, veni, ventum</i>	nalézat	quaero , <i>ere, sivi, situm</i>	hledat
lapis , <i>idis, m.</i>	kámen	quanto magis	čím více
nostis = novistis	umíte	quis	kdo
numquid	což by	serpens , <i>ntis, m.</i>	had
panis , <i>is, m.</i>	chléb	sitis (konj. prés. od slovesa esse)	
peto , <i>ere, ivi, itum</i>	žádat	přeložit ind. prés.	

Uzdravení setníkova sluhy

(Mt 8, 5 – 13)

Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum centurio rogans eum et dicens: „Domine, puer meus iacet in domo paralyticus et male torquetur.“ Et ait illi: Ego veniam et curabo eum.“ Et respondens centurio ait: „Domine, non sum dignus, ut intres sub tecum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. Nam et ego homo sum sub potestate, habens sub me milites, et dico huic: „Vade“, et vadit; et alii: „Veni“, et venit; et servo meo: „Fac hoc“, et facit.

Audiens autem Iesus, miratus est et sequentibus se dixit: „Amen dico vobis: Apud nullum inveni tantam fidem in Israel! Dico autem vobis quod multi ab oriente et occidente venient et recumbent cum Abraham et Isaac et Iacob in regno caelorum; filii autem regni eicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium.“ Et dixit Iesus centurioni: „Vade; sicut credidisti fiat tibi.“ Et sanatus est puer in hora illa.

---

accedo , <i>ere, cessi, cessum</i>	přistupovat	miror , <i>ari, miratus sum</i>	divit se
apud nullum	u nikoho	occidens , <i>ntis, m.</i>	západ
Capharnaum		oriens , <i>entis, m.</i>	východ
Kafarnaum; rybářská vesnice ležící na severním břehu jezera Genezaret v severní části Izraele		paralyticus , <i>a, um</i>	ochrnutý
centurio , <i>onis, m.</i>		potestas , <i>atis, f.</i>	moc
centurion, setník, velitel vojenské jednotky		<i>sub potestate</i>	podřízený
credo , <i>ere, credidi, creditum</i>	věřit	puer , <i>eri m.</i>	zde: sluha
dic imperativ od <i>dico, ere</i>	řekni	quod	že
dignus , <i>a, um</i>		recumbo , <i>ere, cubui, -</i>	
hoděn (něčeho)		<i>usednout ke stolu</i>	
eicio , <i>ere, ieci, iectum</i>	vyhazovat	rogo , <i>are, avi, atum</i>	žádat
fac imperativ od <i>facio, ere</i>	učíš	sano , <i>are, avi, atum</i>	léčit
fiat	ať se stane	sequor , <i>i, secutus sum</i>	následovat
fletus , <i>us, m.</i>	pláč	stridor , <i>oris, m.</i>	ostrý zvuk
hora , <i>ae, f.</i>	hodina	<i>stridor dentium</i>	skřípání zubů
iaceo , <i>ere, ieci, iactum</i>	ležet	tecum , <i>i n.</i>	střecha
intro , <i>are, avi, atum</i>	vstupovat	tenebrae , <i>arum, f.</i>	tmy
intreo , <i>ire, ii, itum</i>	vstupovat	torqueo , <i>ere, torsi, tortum</i>	trápit
<i>cum introisset</i> (konj. plpf.)	když vstoupil	ut	aby
		vado , <i>ere, vasi, vasum</i>	jít, chodit

Povolání celníka

(Mt 9, 9-13)

Et cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in teloneo, Matthaeum nomine, et ait illi: „Sequere me!“ Et surgens secutus est eum.

Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani peccatores venientes simul discumbebant cum Iesu et discipulis eius. Et videntes pharisaei dicebant discipulis eius: „Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester?“ At ille audiens ait: „Non est opus valentibus medico, sed male habentibus. Euntes autem dicite quid est: *Misericordiam volo et non sacrificium*. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.“

---

ait	řekl	publicanus, i, m.	
discumbo, ere, cubui, cubitum	zasedat	výběrčí daní, celník	
<i>discumbente eo</i> (abl.abs.)		quare	proč
když s ním (Ježíš) zasedl		quid	co
eo, ire, ii, itum	jít	sacrificium, ii, n.	oběť
<i>euntes</i> part. prez. akt.		sedeo, ere, sedi, sessum	sedět
facio, ere, feci, factum	činit	sequor, i, secutus sum	následovat
manduco, are, avi, atum	jíst	surgo, ere, surrexi, rectum	vstávat
Matthaeus, i, m.	Matouš	teloneum, i n.	celnice
medicus, i, m.	lékař	transeo, ire, ii, itum	přecházet
miserocodia, ae, f.	milosrdenství	<i>cum transiret</i> (konj. impf.)	když přecházel
opus est	je třeba	valeo, ere, ui	být zdrav
peccator, oris, m.	hříšník	volo, volle	chtít
pharisaeus, i, m.	farizej		

Řeka Jordán

Petrovo vyznání

(Mt 16, 13 – 20)

Venit autem Iesus in partes Caesareae Philippi et interrogabat discipulos suos dicens: „Quem dicunt homines esse Filium hominis?“ At illi dixerunt: „Alii Ioannem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero Ieremiam, aut unum ex prophetis.“ Dixit illis: „Vos autem quem me esse dicitis?“ Respondens Simon Petrus dixit: „Tu es Christus, Filius Dei vivi.“ Respondens autem Iesus dixit ei: „Beatus es, Simon Bariona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in caelis est. Et ego dico tibi: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam; et portae inferi non praevalent adversum eam. Tibi dabo claves regni coelorum; et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in caelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum in caelis.“ Tunc praecepit discipulis, ut nemini dicerent quia ipse esset Christus.

---

aedifico , <i>are, avi, atum</i>	stavět	inferi , <i>orum, m.</i>	podsvětí, peklo
Caesarea Philippi		Ioannes Baptista	Jan Křtitel
Césareja Filipova; antické město ležící při úpatí hory Hermon na hranici mezi Sýrií a Libanonem		ligo , <i>are, avi, atum</i>	svazovat
caro , <i>carnis, m.</i>	tělo	petra , <i>ae, f.</i>	skála
clavis , <i>is, f.</i>	klíč	praecipio , <i>ere, cepi, ceptum</i>	přikazovat
dico , <i>ere, dixi, dictum</i>	říkat	praevalleo , <i>ere, valui</i>	přemáhat
<i>quem dicunt</i>		propheta , <i>ae, m.</i>	prorok
o kom říkají, že		quia	protože
<i>quem me esse dicitis</i>		quodcumque	cokoliv
za koho mě pokládáte		revelo , <i>are, avi, atum</i>	zjevit
<i>ut nemini dicerent</i>		sanguis , <i>is, m.</i>	krev
aby nikomu neříkali		Simon Bariona	
ecclesia , <i>ae, f.</i>	církev	Šimon, syn Jonášův	
Elia , <i>ae, m.</i>		Simon Petrus	Šimon Petr
Eliáš, starozákonní prorok		solvo , <i>ere, solvi, solutum</i>	rozvazovat
Ieremia , <i>ae, m.</i>		super + <i>ak.</i>	na, nad
Jeremiáš, starozákonní prorok			

Když Ježíš přišel do kraje u Césareje Filipovy, zeptal se svých učedníků: „Za koho lidé pokládají Syna člověka?“ Odpověděli: „Jedni za Jana Křtitele, druzí za Eliáše, jiní za Jeremiáše nebo za jednoho z proroků.“ Řekl jim: „A za koho mě pokládáte vy?“ Šimon Petr odpověděl: „Ty jsi Mesiáš, Syn živého Boha!“ Ježíš mu na to řekl: „Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj nebeský Otec. A já ti říkám: Ty jsi Petr – Skála – a na té skále zbuduji svou církev a pekelné mocnosti ji nepřemohou. Tobě dám klíče od nebeského království: co svážeš na zemi, bude svázáno na nebi, a co rozvážeš na zemi, bude rozvázáno na nebi.“ Potom důtklivě přikázal učedníkům, aby nikomu neříkali, že je Mesiáš.

Bohatý mladý muž

(Mt 19, 16-26)

Et ecce unus accedens ait illi: „Magister, quid boni faciam, ut habeam vitam aeternam?“ Qui dixit ei: „Quid me interrogas de bono? Unus est bonus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.“

Dixit illi: „Quae?“ Iesus autem dixit: „Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices, honora patrem et matrem et diliges proximum tuum sicut te ipsum.“ Dicit illi adolescens: „Omnia haec custodivi. Quid adhuc mihi deest?“ Ait illi Iesus: „Si vis perfectus esse, vade, vende, quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo; et veni, sequere me.“ Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis; erat enim habens multas possessiones.

Iesus autem dixit discipulis suis: „Amen dico vobis: Dives difficile intrabit in regnum caelorum. Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.“ Auditis autem his, discipuli mirabantur valde dicentes: „Quis ergo poterit salvus esse?“ Aspiciens autem Iesus dixit illis: „Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omniaabilia sunt.“

---

accedo , <i>ere, cessi, cessum</i>	přistupovat	intro , <i>are, avi, atum</i>	
acus , <i>us, f.</i>	jehla	vcházet, vstupovat	
adhuc	ještě	iterum	znovu
adolescens , <i>ntis, m.</i>	mladík	mandatum , <i>i, n.</i>	nařízení
adultero , <i>are, avi, atum</i>	cizoložit	miror , <i>ari, atus sum</i>	divit se
aeternus , <i>a, um</i>	věčný	pauper , <i>eris</i>	chudý
aspicio , <i>ere, spexi, sputum</i>	pohlížet	possibilis , <i>e</i>	možný
audio , <i>ire, ivi, itum</i>	slyšet	proximus , <i>a, um</i> (superl. od prope)	nejbližší
<i>auditis his</i> (abl. abs.)		salvus , <i>a, um</i>	zdravý
když to uslyšeli		<i>quis poterit salvus esse</i>	
caelum , <i>i, n.</i>	nebe	kdo může být spasen	
camelus , <i>i, m.</i>	velbloud	sicut	tak jako
diligo , <i>ere, lexi, lectum</i>	milovat	testimonium , <i>ii, n.</i>	svědectví
dives , <i>itis</i>	bohatý	thesaurus , <i>i, m.</i>	poklad
do , <i>dare, dedi, datum</i>	dávat	transeo , <i>ire, ii, itum</i>	procházet
ergo	tedy	vado , <i>ere, (vasi), (vasum)</i>	kráčet
foramen , <i>inis, n.</i>	díra, otvor	valde	velmi
furtum , <i>i, n.</i>	krádež, loupež	vendo , <i>ere, didi, ditum</i>	prodávat
homicidium , <i>ii, n.</i>	vražda, zabití	vollo , <i>velle, volui, -</i>	chtít
honor , <i>are, avi, atum</i>	ctít	<i>vis</i>	chceš
impossibilis , <i>e</i>	nemožný		
ingredior , <i>i, gressus sum</i>	vstupovat		

EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM

Za autora druhého evangelia je považován Marek, blízký spolupracovník sv. Petra a sv. Pavla. Ve svém evangeliu, které sepsal v Římě, zaznamenal kázání sv. Petra a bylo určeno pro nežidovské prostředí, tedy především pro křesťany obrácené z pohanů. Bylo sepsáno mezi roky 65 - 70.

Při psaní Marek upřednostňuje události z Ježíšova života před jeho výroky. Zmiňuje se tedy o mnohých zázracích, méně jsou pak zastoupena podobenství a kázání. Styl jeho psaní nás tak uvádí do doby, kdy byly Ježíšovy skutky předávány jednotlivě.

Jan Křtitel

(Mk 1, 1- 4, 7-8)

Initium evangelii Iesu Christi Filii Dei. Sicut scriptum est in Isaia propheta: *Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam;*

vox clamantis in deserto:

„*Parate viam Domini,*

rectas facite semitas eius“

fuit Ioannes Baptista in deserto praedicans baptismum paenitentiae in remissionem peccatorum. (...) Et predicabat dicens: „Venit fortior me post me, cuius non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum eius. Ego baptizavi vos aqua; ille vero baptizabit vos in Spiritu Sancto.

---

angelus , <i>i, m.</i>	posel, anděl	preparo , <i>are, avi, atum</i>	připravovat
baptismus , <i>i, m.</i>	křest	procumbo , <i>ere, cubui, cubitum</i>	sklánět se
baptizo , <i>are, avi, atum</i>	křtít	propheta , <i>ae, m.</i>	prorok
calceamentum , <i>i, n.</i>	bota	rectus , <i>a, um</i>	přímý, rovný
clamo , <i>are, avi, atum</i>	volat	remissio , <i>onis, f.</i>	odpuštění
corrigia , <i>ae, f.</i>	řemen	sanctus , <i>a, um</i>	svatý
desertus , <i>a, um</i>		scribo , <i>ere, scripsi, scriptum</i>	psát
opuštěný, pustý		semita , <i>ae, f.</i>	stezka
dignus , <i>a, um</i>		sicut	tak
hoděn (něčeho)		solvo , <i>ere, solvi, solutum</i>	
facies , <i>ei, f.</i>	tvář		
initium , <i>ii, n.</i>	začátek	spiritus , <i>us, m.</i>	
Ioannes Baptista	Jan Křtitel	duch, dech, vánek	
Isaia	Izaiáš	sum , <i>esse, fui, -, futurum</i>	být
peccatum , <i>i, n.</i>	hřích, vina	vox , <i>vocis, f.</i>	hlas
poenitentia , <i>ae, f.</i>	lítost, pokání		
praedico , <i>are, avi, atum</i>	prohlašovat		

Začátek evangelia o Ježíši Kristu, Synu Božím: Je psáno u proroka Izaiáše: „Hle posílám svého posla před tebou, on ti připraví cestu.

Hlas volajícího na poušti:

Připravte cestu Pánu,

vyrovnejte mu stezky.“

Když Jan Křtitel (vystoupil) na poušti, hlásal křest pokání, aby byly odpuštěny hříchy. *Vycházel k němu celý judský kraj a všichni jeruzalémští obyvatelé, dávali se od něho křtít v řece Jordánu a (přítom) vyznávali své hříchy.*

Jan nosil šat z velboudí srsti a kolem boků kožený pás. Živil se kobyilkami a medem divokých včel.

Kázal: „Za mnou přichází mocnější, než jsem já; nejsem hoděn, abych se sehnul a rozvázal mu řemínek u opánek. Já jsem vás křtil vodou, ale on vás bude křtít Duchem svatým.“

Ježíšova rodina

(Mk 3, 31 – 35)

Et venit mater eius et fratres eius et foris stantes miserunt ad eum vocantes eum. Et sedebat circa eum turba, et dicunt ei: „Ecce mater tua et fratres tui et sorores tuae foris quaerunt te.“ Et respondens eis ait: „Quae est mater mea et fratres mei?“ Et circumspiciens eos, qui in circuitu eius sedebant, ait: „Ecce mater mea et fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus et soror mea et mater est.“

---

circa	kolem	mitto, ere, misi, misum	posílat
circumspicio, ere, spexi, spectrum		quae	zde: kdo
dívat se kolem		quaero, ere, sivi, situm	hledat
circuitus, us, m.	obvod	sedeo, ere, sedi, sessum	sedět
facio, ere, feci, factum	činit	sto, are, steti, staturus	stát
<i>qui fecerit</i>	kdo činí	turba, ae, f.	dav, zástup
foris	venku	voluntas, atis, f.	vůle

Vdovin halěř

(Mk 12, 41-44)

Potom se posadil proti chrámové pokladnici a díval se, jak lidé dávají do pokladnice peníze. Mnoho boháčů dávalo mnoho. Přišla také jedna chudá vdova a dala dvě drobné mince, asi tolik jako pár halířů. Zavolal své učedníky a řekl jim: Amen, pravím vám: Tato chudá vdova dala víc než všichni ostatní, kteří dávali do pokladnice. Všichni totiž tam dali ze svého nadbytku, ona však dala ze svého nedostatku. Dala všechno, co měla, celé své živobytí.“

Označení zrádce

(Mk 14, 17 – 20)

Et vespere facto venit cum Duodecim. Et discumbentibus eis et manducantibus, ait Iesus: „Amen dico vobis: Unus ex vobis me tradet, *qui manducat mecum*“. Coeperunt contristari et dicere ei singillatim: „Numquid ego?“. Qui ait illis: „Unus ex Duodecim, qui intingit mecum in catino. Nam Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo. Vae autem homini illi, per quem Filius hominis traditur! Bonum est ei, si non esset natus homo ille“.

---

catinus, i, m.	mísa	numquid ego	
coepi, isse	začínat	přeložit: snad já	
<i>coeperunt contristari</i>		trado, ere, didi, ditum	zrazovat
začali být smutní		singillatim	jednotlivě
discumbo, ere, cubui, cubitum	zasedat	vado, ere, vai, vasum	jít
Doudecim		vae	běda
dvanáct, myšleno dvanáct učedníků		vesper, eri, m.	večer
intingo, ere, tinxi, tinctum	namáčet	<i>vespere facto</i> (abl. abs.)	
manduco, are, avi, atum	jíst	když nastal večer	

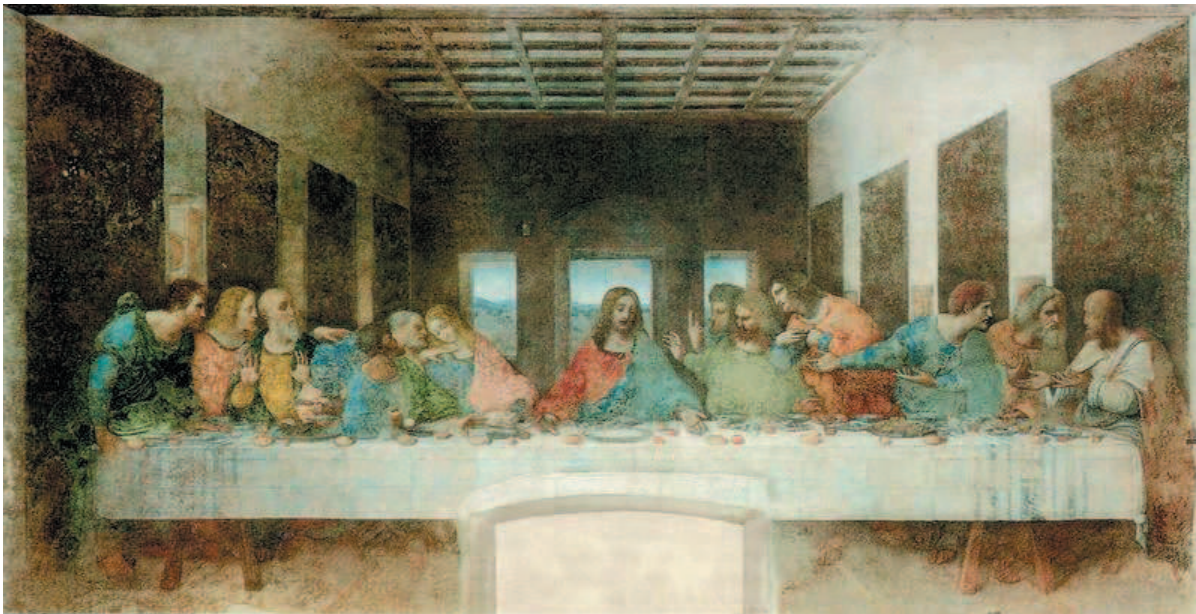
Ustanovení večeře Páně

(Mk 14, 22 – 25)

Et manducantibus illis, accepit panem et benedicens fregit et dedit eis et ait: „Sumite; hoc est corpus meum“. Et accepto calice, gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes. Et ait illis: „Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur. Amen dico vobis: Iam non bibam de genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei“.

---

accipio , <i>ere, cepi, ceptum</i>	přijímat	<i>manducantibus illis</i> (abl. abs.)	když jedli
bibo , <i>ere, bibi, -</i>	pít	panis , <i>is, m.</i>	chleba
callix , <i>icis, m.</i>	pohár	sanguis , <i>is, m.</i>	krev
<i>accepto calice</i> (abl. abs.)	poté vzal	sumo , <i>ere, sumpsi, sumptum</i>	brát
corpus , <i>oris, n.</i>	tělo	testamentum , <i>i, n.</i>	smlouva
do , <i>dare, dedi, datum</i>	dávat	usque	až do
effundo , <i>ere, fusi, fusum</i>	prolévat	vitis , <i>is, f.</i>	víno
frango , <i>ere, fregi, fractum</i>	lámat	<i>de genimine vitis</i>	
manduco , <i>are, avi, atum</i>	jíst	<i>z plodu vinné révy</i>	

Poslední večeře, Leonardo da Vinci (1452 – 1519)

Prázdný hrob

(Mk 16, 1 – 8)

Et cum transisset sabbatum, Maria Magdalene et Maria Iacobi et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent eum. Et valde mane, prima sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto iam sole. Et dicebant ad invicem: „Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monumenti?“ Et respicientes vident revolutum lapidem; erat quippe magnus valde. Et introeuntes in monumentum viderunt iuvenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, et obstupuerunt. Qui dicit illis: „Nolite expavescere! Iesum quaeritis Nazarenum crucifixum. Surrexit, non est hic; ecce locus, ubi posuerunt eum. Sed ite, dicite discipulis eius et Petro: „Praecedat vos in Galilaeam. Ibi eum videbitis, sicut dixit vobis“. Et exeuntes fugerunt de monumento; invaserat enim eas tremor et pavor, et nemini quidquam dixerunt, timebant enim.

---

candidus , <i>a, um</i>	bílý	orior , <i>iri, ortus sum</i>	vycházet
coopertus , <i>a, um</i>	zahalený	<i>orto sole</i> (abl. abs.)	
crucifixus , <i>a, um</i>	ukřižovaný	po východu slunce	
dexter , <i>tra, trum</i>	pravý	ostium , <i>ii, n.</i>	vchod
<i>in dextris</i>	napravo	pavor , <i>oris, m.</i>	zděšení
emo , <i>ere, emi, emptum</i>	nakupovat	pono , <i>ere, posui, positum</i>	položit
exeo , <i>ire, ii, itum</i>	vycházet	praecedo , <i>ere, cedi, cessum</i>	předejít
expavescio , <i>ere, pavi, -</i>	děsit se	quaero , <i>ere, sivi, situm</i>	hledat
<i>nolite expavescere</i>	neděste se	quippe	vždyť, ovšem
fugio , <i>ire, fugi, -</i>	utíkat	respicio , <i>ere, spexi, spectrum</i>	pohlížet
Galilea , <i>ae, f.</i>		revolvo , <i>ere, vi, volutum</i>	zde: odvalit
Galilea, oblast na severu Izraele		sicut	tak jak
introeo , <i>ire, ii, itum</i>	vstupovat	stola , <i>ae, f.</i>	roucho
invado , <i>ere, vasi, vastum</i>	vstupovat	surgo , <i>ere, surrexi, surrectum</i>	povstávat
invicem	mezi sebou	transeo , <i>ire, ii, itum</i>	přecházet
lapis , <i>idis, m.</i>	kámen	<i>transisset</i> (konj. plpf. po spojce cum) když	
locus , <i>i, m.</i>	místo	tremor , <i>oris, m.</i>	strach
mane	ráno	ubi	kde
monumentum , <i>i, n.</i>	hrob	ungo , <i>ere, unxi, unctum</i>	natírat
nemo	nikdo	valde	velmi, silně
obstupesco , <i>ere, stipui, -</i>	užasnout		

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM

Lukáš, autor třetího evangelia, byl původem pohan pocházející pravděpodobně ze syrské Antiochie. Nebyl přímým Ježíšovým učedníkem a převládá názor, že se stal blízkým spolupracovníkem sv. Pavla.

Jeho evangelium vzniká v letech 80 - 90. Autor hned v úvodu zmiňuje dva prameny, které jsou shodné s Matoušem. Tedy Markovo evangelium a sbírku Ježíšových výroků. Ale protože Lukáš zaznamenává hodně zpráv, které v ostatních evangeliích nenajdeme, předpokládá se, že čerpal ještě z jiných pramenů.

Svým stylem se Lukáš přibližuje vzorům pozdního řeckého písemnictví a je silně ovlivněn helénistickou tradicí. Jeho jazyk je velmi vytříbený a kultivovaný. Lukáš je považován také za autora Skutků apoštolů, kde popisuje události prvotní církve a její odloučení od židovství.

Narození Ježíšovo

(L 2, 1- 14)

Factum est autem in diebus illis exiit edictum a Caesare Augusto, ut describeretur universus orbis. Haec descriptio prima facta est preside Syriae Quirino. Et ibant omnes, ut profiterentur, singuli in suam civitatem. Ascendit autem et Ioseph a Galilea de civitate Nazareth in Iudaeam in civitatem David, quae vocatur Bethlehem, eo quod esset de domo et familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi, uxore praegnante. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret, et peperit filium suum primogenitum; et pannis eum involvit et reclinavit eum in praesepio, quia non erat eis locus in deversorio.

Et pastores erant in regione eadem vigilantes et custodientes vigilias noctis supra gregem suum. Et angelus Domini stetit iuxta illos, et claritas Domini circumfulsit illos, et timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: „Nolite timere; ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David. Et hoc vobis signum: invenietis infantem pannis involutum et positum in praesepio.“ Et subito facta est cum angelo multitudo militiae caelestis laudantium Deum et dicentium:

„Gloria in altissimis Deo,
et super terram pax in hominibus bonae voluntatis.“

---

altus, a, um	vysoký	evangelizo, are, avi, atum	oznamovat
ascendo, ere, scendi, scensum	vystoupit, vyjít	exeo, ire, ii, itum	vycházet
Augustus, i, m.		facio, ere, feci, factum	stávat se
čestné příjmení císaře Octaviana (27 př.n.l. – 14 n.l.)		Galilaea, ae, f.	
Bethlehem		Galilea, oblast na sev. Izraele	
Betlém, město na západním břehu Jordánu ležící asi 8 km jižně od Jeruzaléma		gaudium, ii, n.	radost
caelestis, e	nebeský	grex, gregis, m.	stádo
circumfulgeo, ere, fulsi, fulsum		hodie	dnes
rozzářit se kolem		ibi	tam
claritas, atis, f.	sláva	impleo, ere, evi, etum	naplnit
David		infans, ntis, n.	nemluvně
král sjednoceného Izraele, vládl (asi 1013 - 973 př.n.l.)		invenio, ire, veni, ventum	nalézat
desponso, are, avi, atum	zasnubovat se	involvere, ere, volvi, volutum	zahalovat
deversorium, ii, n.	hostinec	Iudea, ae, f.	
edictum, i, n.	nařízení	Judea, jižní část Palestiny	
eo, ire, ii, itum	jít	iuxta	vedle
		militia, ae, f.	vojsko
		multitudo, inis, f.	množství
		nascor, i, natus sum	narodit se

Nazareth			
město v severní části Izraele			
pannus, i, m.	kus látky		
pario, ere, peperī, partum	rodit		
<i>ut pareret</i> (konj. impf.)			
pastor, oris, m.	pastýř		
positus, a, um	položený		
praegnans, antis	těhotná		
praeseptium, ii, n.	jesličky		
preses, idis, m.	správce		
<i>preside Syriae Quirino</i>			
když Sýrii spravoval Kvirinus			
primogenitus, a, um	prvorozený		
profiteor, eri, fessus sum	přiznávat		
quia	protože		
quod esset (konj. impf.)	protože byl		
reclino, are, avi, atum	odpočívat		
		Salvator, oris, m.	Spasitel
		signum, i, n.	znamení
		singuli	každý jednotlivě
		sto, are, steti, -, staturum	stát
		subito	hned
		timeo, ere, ui, -	bát se
		<i>nolite timere</i>	nebojte se
		universus, a, um	veškerý, celý
		ut	aby
		<i>ut describeretur</i> (konj. impf. aby), účelová věta	po spojce ut = aby se zapsali
		uxor, oris, f.	manželka
		vigilia, ae, f.	hlídka
		vigilo, are, avi, atum	bdít
		voluntas, atis, f.	vůle

V těch dnech vyšlo nařízení od císaře Augusta, aby se v celé říši provedlo sčítání lidu. To bylo první sčítání a konalo se, když byl v Sýrii místodržitelem Kvirinius. Šli tedy všichni, aby se dali zapsat, každý do svého města. Také Josef se odebral z galilejského města Nazareta vzhůru do Judska do města Davidova, které se jmenuje Betlém, protože byl z kmene a rodu Davidova, aby se dal zapsat spolu s Marií, sobě zasnoubenou ženou, která byla v pozeňnaném stavu. Když tam byli, naplnil se jí čas, kdy měla porodit. A porodila svého prvorozeného syna, zavinula ho do plének a položila do jeslí, protože v zájezdním útulku nebylo pro ně místo.

V té krajině nocovali pod širým nebem pastýři a střídali se na hlídce u svého stáda. Najednou u nich stál anděl Páně a sláva Páně se kolem nich rozzářila a padla na ně veliká bázeň. Anděl jim řekl: „Nebojte se! Zvěstuji vám velikou radost, radost pro všechny lid: V městě Davidově se vám dnes narodil Spasitel – to je Kristus Pán. To bude pro vás znamením: Naleznete děťátko zavinuté do plének a položené v jeslích.“ A náhle bylo s andělem celé množství nebeských zástupů a takto chválili Boha:

„Sláva na výsostech Bohu
a na zemi pokoj lidem, v kterých má (Bůh) zalíbení!“

Klanění pastýřů, Gerard van Honthorst (1590–1656)

O posuzování druhých

(L 6, 37 – 41)

Et nolite iudicare et non iudicabimini; et nolite condemnare et non condemnabimini. Dimittite et dimittemini; date et dabitur vobis: mensuram bonam, confertam, coagitatam, superfluentem dabunt in sinum vestrum; eadem quippe censura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.“

---

censura, ae, f.	míra	<i>mensi fueritis</i> (ind. fut. II.)	
coagitatus, a, um	natřesený	přeložit futurem	
condemno, are, avi, atum		mensura, ae, f.	míra
pohrdat, zavrhovat		nollo, nolle	nechtít, nepřát si
confertus, a, um	stlačený	<i>nolite</i>	
dimitto, ere, misi, missum	odpouštět	nechtějte; používá se ve spojení s inf.	
do, dare, dedi, datum	dávat	a vyjadřuje zákaz	
eadem – qua		remetior, iri, mensus sum	znovu naměřit
abl. touže - kterou		sinus, us, m.	klín
iudico, are, avi, atum	soudit	superfluo, ere, flui, -	přetékat
metior, iri, mensus sum	měřit		

Peníze na daň

(Lk 20, 20-26)

Nepouštěli ho však z očí a poslali špehy, kteří měli předstírat, že jsou spravedliví, aby ho chytli za slovo, takže by ho pak mohli vydat vládní moci vladařově. Ti mu položili tuto otázku: „Mistře, víme, že mluvíš a učíš správně a nikomu nenadržuješ, ale učíš cestě k Bohu podle pravdy. Je dovoleno platit daň císaři, nebo ne?“ On však prohlédl jejich prohnanost a řekl jim: „Ukažte mi denár! Čí má obraz a nápis?“ Odpověděli mu: „Císařův.“ Řekl jim: „Nuže, dávejte, co je císařovo, císaři, a co je Boží, Bohu.“ A nepodařilo se jim chytit ho před lidem za slovo. Podivili se jeho odpovědi a umkli.

Ježíšova smrt

(L23, 44-52)

Et erat iam hora sexta, et tenebrae factae sunt in universa terra usque in horam nonam, et obscuratus est sol, et velum templi scissum est medium. Et clamans voce magna Iesus ait: „Pater, in manus tuas commendo spiritum meum“; et haec dicens expiravit.

Videns autem centurio, quod factum fuerat, glorificavit Deum dicens: „Vere hic homo iustus erat!“ Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud et videbant, quae fiebant, percutientes pecora sua revertabantur.

Stabant autem omnes noti eius a longe et mulieres, quae secutae erant eum a Galilaea, haec videntes.

Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decurio, vir bonus et iustus – hic non consenserat consilio et actibus eorum – ab Arimathaea civitate Iudaeorum, qui expectabat regnum Dei, hic accessit ad Pilatum et petiit corpus Iesu et depositum involvit sindone et posuit eum in monumento exciso, in quo novum quisquam positus fuerat.

Pieta, Michelangelo Buonarroti (1500)

accedo, ere, accessi, accessum přicházet

actus, us, m. jednání

a longe z dálky

Arimathaea, ae, f.

Arimatie, město v Judeji

centurio, onis, m.

centurion, setník, velitel vojenské jednotky

clamo, are, avi, atum volat

commendo, are, avi, atum svěřovat

consentio, ire, sensi, sensum souhlasit

decurio, onis, m. člen rady

depono, ere, posui, positum uložit

excido, ere, cidi, cisum

vyhloubit, vysekávat

expecto, are, avi, atum očekávat

expiro, are, avi, atum vydechovat

fio, fieri, factus sum stávat se

Galilaea, ae, f.

Galilea, oblast na sev. Izraele

hora, ae, f. hodina

involvere, ere, volvi, volutum zavinit

sindone involvit

zahalil ho do plátna

Iudaeus, a, um

židovský

obscurus, are, avi, atum zahalovat

pecor, oris, n. srdce

percutio, ere, cussi, cussum zasáhnout

Pilatus, i, m.

Pilát Pontský, římský prefekt provincie
Judea v l. 26-36 n.l.

quisquam někdo

revertor, i, ti, reversus obracet se

scindo, ere, scindi, scissum roztrhnout se

scissum est medium

roztrhla se vpůli

sequor, i, secutus sum následovat

simul zároveň

spectaculum, i, n. podívaná

sto, are, steti, staturus stát

tenebrae, arum, f. tma, temnota

universus, a, um celý

velum, i, n. opona

velum templi

chrámová opona

EVANGELIUM SECUNDUM IOANNEM

Poslední evangelium je připisováno nejmladšímu z Ježíšových učedníků – Janovi. Patřil k velmi úzkému okruhu kolem Ježíše a byl spolu s Petrem svědkem událostí, kterých se jiní apoštolové neúčastnili. Bylo sepsáno kolem roku 100 a většina dnešních biblistů se kloní k tomu, že na jeho vzniku mohlo mít podíl více autorů, kteří už patřili k další generaci Ježíšových následovníků. Možnost sepsání evangelia samotným Janem však není vyloučena.

Jan je ovlivněn řeckou helénistickou kulturou a filosofií. Nesoustředí se pouze na zaznamenání Ježíšových skutků, ale zamýšlí se hlouběji nad významem jeho osobnosti a poslání. Janovi se přisuzuje i poslední novozákonní kapitola – Zjevení sv. Jana.

Prolog

(J 1, 1-5)

In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod factum est; in ipso vita erat, et vita erat lux hominum, et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt.

---

comprehendo , <i>ere</i> , <i>prehendi, prehensum</i>	chytit, zachvátit
factus , <i>a, um</i>	učiněný
lux , <i>lucis, f.</i>	světlo
nihil	nic
principium , <i>ii, n.</i>	počátek, začátek
quod	co
tenebrae , <i>arum, f.</i>	tmy

.....

Na počátku bylo Slovo a to Slovo bylo u Boha a to Slovo bylo Bůh. To bylo na počátku u Boha. Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest. V něm byl život a ten život byl světlem lidí. To světlo svítí v temnotě a temnota ho nepohltila.

.....

Zázračné nasycení lidí

(J 6, 4-13)

Bylo krátce před židovskými velikonočními svátky. Když Ježíš pozdvihl oči a uviděl, jak k němu přichází velký zástup, řekl Filipovi: „Kde nakoupíme chleba, aby se ti lidé najedli?“ To však řekl, aby ho zkoušel, protože sám dobře věděl, co chce udělat. Filip mu odpověděl: „Za dvě stě denárů chleba jim nestačí, aby se na každého aspoň něco dostalo.“ Jeden z jeho učedníků – Ondřej, bratr Šimona Petra – mu řekl: „Je tu jeden chlapec, ten má pět ječných chlebů a dvě ryby. Ale co to je pro tolik lidí?“ Ježíš řekl: „Postarejte se, ať se lidé posadí.“ Bylo pak na tom místě mnoho trávy. Posadili se tedy, mužů bylo asi pět tisíc. Potom Ježíš vzal chleby, vzdal díky a rozdělil je sedícím; stejně i ryby, kolik kdo chtěl. Když se najedli, řekl učedníkům: „Seberte zbylé kousky, aby nepřišlo nic nazmar!“ Sebrali je tedy a bylo to plných dvanáct košů kousků, které po jídle zbyly z pěti ječných chlebů.

PAVLOVY LISTY

Pavel z Tarsu (zemřel asi r. 67) byl nejvýznamnějším šířitelem křesťanství ve Středomoří v 1. století n.l. Narodil se ve vlivné židovské rodině a v židovské víře byl přísně vychováván. Dostal jméno Saul, ale při svém pozdějším apoštolském působení používal výhradně své druhé jméno Pavel. Byl dobrým znalcem Písma a skvěle ovládal řečtinu. Jako zanícený stoupenec židovství ostře vystupoval proti křesťanům, ve kterých viděl odpadlíky od pravé víry. Osobně se účastnil ukamenování sv. Štěpána. Při cestě do Damašku (kolem roku 37) došlo k jeho obrácení a z horlivého Žida se stává stejně zapálený křesťan a apoštol, který vynikal bystrostí, pohotovostí a neobvyklou duševní silou. Podnikl tři velké apoštolské cesty, během kterých navázal spojení s církevními obcemi ve významných centrech tehdejšího světa. Těmto obcím pak adresoval své listy, ve kterých reaguje na konkrétní dotazy a problémy. První listy vznikly v roce 51/52 a Pavel pokračuje v psaní až do roku 63/64.

Láska nejvyšším darem

(1 K, 13)

Si linguis hominum loquar et angelorum, caritatem autem non habebam, factus sum velut aes sonans aut cymbalum tinniens.

Et si habuero prophetiam et noverim mysteria omnia et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum.

Et si distribuero in cibos omnes facultates meas et si tradidero corpus meum, ut glorier, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

Caritas patiens est, benigna est caritas, non aemulatur, non agit superbe, non inflatur, non est ambitiosa, non quaerit, quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitatem, congaudet autem veritati; omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

Caritas numquam excidit. Sive prophetae, evascuabuntur; sive linguae, cessabunt; sive scientia, destruetur. Ex parte enim cognoscimus et ex parte prophetamus; cum autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est. Cum essem parvulum, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus; quando factus sum vir, evacuavi, quae erant parvuli. Videmus enim nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum.

Nunc autem manet fides, spes, caritas, tria haec; maior autem ex his est caritas.

---

aemulor , <i>ari, atus sum</i>	závidět	<i>facie ad faciem</i>	tváří v tvář
aenigma , <i>atis, n.</i>	hádanka	facultates , <i>um, f.</i>	jmění
aes , <i>aeris, n.</i>	kov	fides , <i>ei, f.</i>	víra
<i>aes sonans</i>	znějící kov	gaudeo , <i>ere, gavisus sum</i>	radovat se
ago , <i>ere, egi, actum</i>	činit, jednat	glorior , <i>ari, atus sum</i>	chlubit se
benignus , <i>a, um</i>	laskavý	habeo , <i>ere, ui</i>	mít
caritas , <i>atis, f.</i>	láska	<i>habuero</i> (ind. fut. II.)	
cesso , <i>are, avi, atum</i>	ochabovat	inflo , <i>are, avi, atum</i>	nafouknout
cibus , <i>i m.</i>	jídlo	iniquitas , <i>atis, f.</i>	nerovnost
cognosco , <i>ere, cognovi, cognitum</i>		irrito , <i>are, avi, atum</i>	zlobit
poznávat		lingua , <i>ae, f.</i>	jazyk
cymbalum , <i>i, n.</i>	cimbál	loquor , <i>i, locutus sum</i>	mluvit
destruo , <i>ere, struxi, structum</i>	ničit	maneo , <i>ere, mansi, sum</i>	zůstávat
distribuo , <i>ere, ui, utum</i>	rozdělovat	mysterium , <i>ii, n.</i>	tajemství
<i>distribuero</i> (ind. fut. II.)		novi , <i>isse</i>	znát
evacuo , <i>are, avi, atum</i>	vyprázdnovat	<i>si noverim</i> (konj. pf.)	kdybych znal
excido , <i>ere, cidi, -</i>	upadat	pars , <i>partis, f.</i>	část
facies , <i>ei, m.</i>	tvář	<i>ex parte</i>	zčásti

patiens, entis	trpělivý	trado, ere, didi, ditum	předávat
prophetia, ae, f.	prorocství	tradidero (ind. fut. II.)	
quaero, ere, sivi, situm	hledat	transfero, ferre, tuli latum	přenášet
scientia, ae, f.	vědění	velut	jako
speculum, i, n.	zrcadlo	venio, ire, veni, ventum	chodit
suffero, ferre, tuli, latum	snášet	venerit (ind. fut. II.)	až přijde
sustineo, ere, timui, tentum	vydržet	veritas, atis, f.	pravda
tinnio, ire ivi, itum	zvonit		

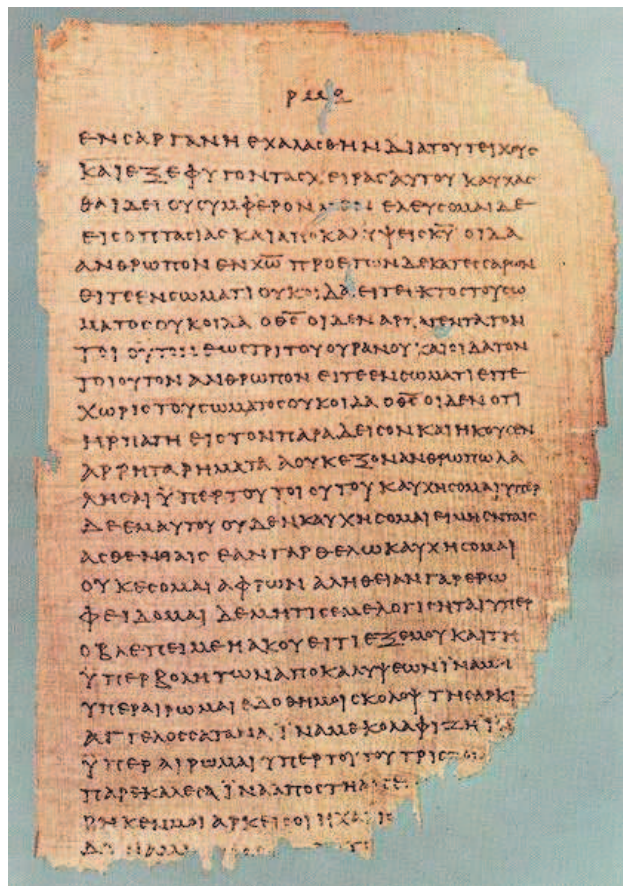
Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, ale neměl lásku, jsem jako znějící kov a cimbál zvučící. Kdybych měl dar prorokovat, rozuměl všem tajemstvím, ovládal všecko, co se může vědět, a víru měl v nejvyšší míře, takže bych hory přenášel, ale neměl lásku, nejsem nic.

A kdybych rozdal všechno, co mám, a (pro druhého) do ohně skočil, ale neměl lásku, nic mi to neprospěje.

Láska je shovívavá, láska je dobrosrdečná, nezávidí, láska se nevychloubá, nenadýmá, nedělá, co se nepatří, nemyslí jen na sebe, nerozčiluje se, zapomíná, když jí někdo ublíží, má zármutek, když se dělá něco špatného, ale raduje se, když lidé žijí podle pravdy. (Láska) všechno omlouvá, všemu věří, nikdy nad ničím nezoufá, všecko vydrží.

Láska nikdy nepřestává. Dar prorokování pomine, dar jazyků už nebude, dar poznání zanikne. Neboť kusé je všecko naše poznání, nedostatečné je naše prorokování. Ale až přijde to, co je dokonale, zanikne to, co je částečné. Když jsem byl dítětem, mluvil jsem jako dítě, myslel jsem jako dítě, usuzoval jsem jako dítě. Když se však ze mě stal muž, všecko dětské jsem odložil. Nyní vidíme jen jako v zrcadle, nejasně, ale potom uvidíme tváří v tvář. Nyní poznávám věci jenom nedokonale, potom poznám dokonale, podobně, jak (Bůh) poznává mne.

Nyní trvá víra, naděje a láska, tato trojice. Ale největší z nich je láska

List sv. Pavla

STŘEDOVĚKÉ TEXTY

STŘEDOVĚKÁ LATINA

Středověká latina je latina rozvíjející se v období od konce římské říše do nástupu humanismu. Je silně ovlivněna lidovou latinou objevující se v bývalých římských provinciích. Středověká latina se zjednodušuje po stránce morfologické i syntaktické a často opouští zavedená pravidla latiny klasické. Význam mnohých slov se posouvá a mění. Současně s tím dochází i ke změně výslovnosti.

PRAVOPISNÉ A MLUVNICKÉ POZNÁMKY KE STŘEDOVĚKÝM TEXTŮM

Odlišností je mnoho, v následujících poznámkách jsou uvedeny ty nejobvyklejší. Nejčastější pravopisné změny:

- a) dvojhlásky *ae, oe* se píše jako *e* (*femine* místo *feminae*)
- b) zaměňuje se *i* a *y* (*presbiter* i *presbyter*)
- c) slabika – *t i-* před samohláskou se píše jako – *ci* - (*tocius* místo *totius*)
- d) souhláska *h* se nevyslovovala, v písmu mizí (*Boemia* místo *Bohemia*)
- e) skupina souhlásek – *mn* - se mění na – *mpn* - (*sollempnis* místo *solemnis*)

Ve skloňování se středověká latina od latiny klasické příliš neodlišuje. Hlavní odlišnosti ve skloňování:

- a) abl. sg. komparativu adjektiva má koncovku –*i* místo –*e* (*in maiori civitate* místo *in maiore civitate*)
- b) zájmeno *is* a *hic* splývá
- c) u složených slovesných časů se vedle klasického *laudatus sum* objevují tvary slovesa *esse* v perfektu, tedy *laudatus fui*

Některé slovní druhy a tvary mají odlišné funkce:

- a) zvratná zájmena *se* a *suus* mohou mít význam osobního nebo přivlastňovacího zájmena (*sui amici* jeho přátelé)
- b) ztrácí se význam mezi ukazovacími zájmeny *hic, ille, iste* a *ipse*

Větná skladba je volnější:

- a) nad klasickými vazbami akuzativu a nominativu s infinitivem převažují po slovesech vnímání předmětné a podmětné věty se spojky *quod, quia, quoniam*

Ve slovní zásobě dochází ke změnám ve významu slov.

BIBLIA SACRA VERSIONIS VULGATAE

Genesis 2, 15 – 25

Termínem Vulgata se označuje latinský překlad Písma svatého. Její základ tvoří překlad biblických textů od sv. Jeronýma z přelomu 4. a 5. století, který přeložil Starý zákon z hebrejštiny a Nový zákon z řečtiny. Vulgata pak byla předlohou pro překlady Písem do národních jazyků.

Tulit ergo Dominus Deus hominem, et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur et custodiretur illum; praecepitque ei dicens: „Ex omni ligno paradisi comede; de ligno autem scientiae boni et mali ne comedas; in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.“ Dixit quoque Dominus Deus: „Non est bonum esse hominum solum; faciamus ei adiutorium simile sibi.“ Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terrae, et universis volatilibus caeli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea; omne enim quod vocavit Adam animae viventis, ipsum est nomen eius. Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, et universa volatilia caeli, et omnes bestias terrae. Adae vero non inveniebatur adiutor similis ejus. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam; cumque obdormisset, tulit unam de costis eius, et replevit carnem pro ea. Et aedificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem; et adduxit eam ad Adam. Dixit Adam: „Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea; haec vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem reliquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae; et erunt duo in carne una.

Erat autem uterusque nudus, Adam scilicet et uxor ejus; et non erubescabant.

adduco , <i>ere, duxi, ductum</i>	přivádět	obdormio , <i>ire, ivi, itum</i>	usínat
adhaereo , <i>ere, haesi, haesum</i>	lpět na něčem	<i>cum obdormisset</i> (konj. plpf.)	když usnul
adiutor , <i>oris, m.</i>	pomocník	operor , <i>ari, atus sum</i>	
aedifico , <i>are, avi, atum</i>	stavět	zhotovovat, dělat	
caelum , <i>i, n.</i>	nebe	os , <i>ossis, m.</i>	kost
caro , <i>carnis, f.</i>	maso	paradisus , <i>i, m.</i>	ráj
comedo , <i>ere, edi, esum</i>	jíst	pono , <i>ere, posui, positum</i>	klást
<i>ne comedas</i> (konj. prez.)	nejez	praecipio , <i>ere, cepi, ceptum</i>	přikazovat
costa , <i>ae, f.</i>	žebro	quamobrem	proč, pročez
cunctus , <i>a, um</i>		quoniam	protože
společný, všečen		reliquo , <i>ere, ui, tum</i>	opouštět
dies , <i>ei, m.</i>	den	repleo , <i>ere, evi, etum</i>	
<i>in quocumque die</i>		nahrazovat, doplňovat	
v kterémkoliv dni		scilicet	to jest
erubesco , <i>ere, rubui, -</i>	červenat se	sopor , <i>oris, m.</i>	spánek
fero , <i>ferre, tuli, latum</i>	nést	sumo , <i>ere, sumpsi, sumptum</i>	brát
formo , <i>are, avi, atum</i>	utvářet	universus , <i>a, um</i>	veškerý
<i>formatis cunctis animantibus</i> (abl. abs.)		ut	aby
když stvořil všechna zvířata		uterque , <i>utraque, utrumque</i>	
immito , <i>ere, misi, missum</i>	posílat	oba, jeden i druhý	
invenio , <i>ire, veni, ventum</i>	nalézat	virago , <i>inis, f.</i>	žena
lignum , <i>i, n.</i>	strom	volatilis , <i>is, m.</i>	pták
humus , <i>i, m.</i>	hlína, země	volo , <i>are, avi, atum</i>	létat
morior , <i>iri, mortuus sum</i>	umírat	voluptas , <i>atis, f.</i>	rozkoš, požitek
nudus , <i>a, um</i>	nahý		

Hospodin Bůh vzal tedy člověka a usadil ho v zahradě Edenu, aby ji obdělával a chránil. Hospodin dal člověku příkaz: „Ze všech stromů v zahradě smíš jíst, ale ze stromu poznání dobra a zla jíst nesmíš, neboť v den, kdy bys z něho jedl, musíš zemřít!“

Potom Hospodin Bůh řekl: „Není dobré, že je člověk sám. Udělám mu pomoc, která by byla jeho protějškem.“ Hospodin Bůh utvořil ze země všechnu divokou zvěř a všechny nebeské ptáky a přivedl je k člověku, aby viděl, jaké jim dá jméno: takové mělo být jejich jméno, jak všechny živé tvory pojmenuje. A člověk dal jméno všem krotkým zvířatům, nebeským ptákům a veškeré divoké zvěři, ale pro člověka se nenašla pomoc, která by byla jeho protějškem. Tu Hospodin Bůh seslal na člověka hluboký spánek, a když usnul, vzal jedno z jeho žeber a to místo uzavřel masem. Hospodin Bůh pak ze žebra, které vzal z člověka, vytvořil ženu a přivedl ji k člověku. Ten zvolal:

„To je konečně kost z mých kostí
a tělo z mého těla!

Bude se nazývat manželkou
neboť z manžela byla vzata.“

Proto muž opustí svého otce i svou matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem. Oba dva byli nazí, člověk i jeho žena, ale nestyděli se.

Sv. Jeroným, Domenico Ghirlandaio (1480)

REGULA BENEDICTI

V 6. století sepsal sv. Benedikt z Nursie (asi 483 - 545) Řeholi pro mnišskou komunitu v klášteře Monte Cassino v Itálii. Stal se tak zakladatelem západního mnišství a později prvního mnišského řádu západního křesťanství – benediktýnů. Řehole adaptovala starší monastickou tradici Východu i Západu. Obsahuje duchovní nauku o mnišství a praktické pokyny pro uspořádání života v komunitě. Vyznačuje se umírněností a důrazem na rovnováhu mezi aktivním a kontemplativním způsobem života (Ora et labora! Modli se a pracuj!). Text Řehole výrazně ovlivnil kulturu a spiritualitu západní Evropy.

Text se velmi brzy začal šířit po Evropě a v 10. století přichází také do českých zemí. Benediktýnský řád přivádí do Čech sv. Vojtěch roku 993 a mniši se usazují v klášteře na Břevnově, kde sídlí tento řád dodnes.

Sv. Benedikt, Fra Angelico (1446)

22 Noční odpočinek mnichů

Singuli per singula lecta dormiant;
lectisternia pro modo conversationis
secundum dispensationem abbae sui accipiant.
Si potest fieri, omnes in uno loco dormiant;
sin autem multitudo non sinit, deni aut viceni cum senioribus,
qui super eos solliciti sint, pausent.
Candela iugiter in eadem cella ardeat usque mane.
Vestiti dormiant et cincti cingulis aut funibus,
ut cultellos suos ad latus suum non habeant, dum dormiunt,
ne forte per somnum vulnerent dormientem. (...)
Adulescentiores fratres iuxta se non habeant lectos,
sed permixti cum senioribus.

abba, *ae, m.*

accipio, *ere, cepi, ceptum*

ardeo, *ere, arsi, -, arsurus*

candela, *ae, f.*

cinctus, *a, um*

cingulum, *i, n.*

conversatio, *onis, f.*

cultellus, *i, m.*

deni

dispensatio, *onis, f.*

dormio, *ire, ivi, itum*

factus, *eri, factus sum*

funis, *is, m.*

iugiter

iuxta + ak.

latus, *eris, n.*

ad latus

opat

přijímat

hořet

svíce

opásaný

opasek

prostředí

nůž

po deseti

uvážení

spát

stávat se

provaz

stále

vedle

bok

po boku

lectisternium, *ii, n.*

prostírání lehátek, lůžkoviny

lectum, *i, n.*

pauso, *are, avi, atum*

permixtus, *a, um*

secundum + akuz.

sin

jestliže však, kdyby

singuli, *ae, a*

sino, *ere, sivi, situm*

sollicitus, *a, um*

somnus, *i, m.*

usque

usque mane

vestitus, *a, um*

viceni

vulnero, *are, avi, atum*

lůžko

odpočívát

promíchání

podle

jednotlivý

dovolovat

mající dozor

spánek

až

až do rána

oblečený

po dvaceti

zraňovat

Každý ať spí na svém vlastním lůžku.
Lůžkoviny obdrží podle toho, jak to podle opatova uvážení
odpovídá jeho mnišskému životu.
Je-li to možné, všichni spí na jednom místě.
Jestliže to počet mnichů nedovolí,
spí po deseti nebo po dvaceti se staršími,
kteří nad nimi mají dozor.
V cele ať po celou noc až do rána hoří svítilna.
Ať spí oblečení a přepásáni nožem nebo provazem,
ale nemají při spaní u pasu nože,
aby se ve spánku náhodou neporanili.
Tak jsou také stále připraveni,
aby se na dané znamení bez váhání zvedli
a předbíhali se na služby Boží,
avšak ve vši vážnosti a skromnosti.
Mladší bratři ať nemají lůžka vedle sebe, nýbrž mezi staršími.
Při vstávání na bohoslužby se navzájem s mírou pobízejí,
aby se ospalci neměli na co vymlouvat.

---

39 Množství pokrmu

*Máme za to, že k dennímu jídlu,
ať je o šesté, nebo o deváté hodině,
postačí ke každému stolu dva vařené pokrmy -
s ohledem na slabosti jednotlivců,
aby se ten, kdo by nemohl jíst jedno, nasytil druhým.
Dvě vařená jídla musejí tedy všem bratřím stačit.
Kdyby se dostalo ještě ovoce nebo čerstvá zelenina,
přidají se jako třetí chod. (...)
Kdyby bylo víc práce, opat zváží a rozhodne,
zda je vhodné něco přidat,
ale tak, aby se mniši především vyhnuli nestřídmosti
a nikdy jim nebylo špatně od žaludku,
protože nic není pro žádného křesťana tak nevhodné
jako nestřídmost.*

33 Soukromý majetek mnichů

*Především musíme z kláštera vykořenit jednu špatnost:
nikdo se nesmí opovážit něco dávat nebo přijímat
bez opatova dovození
a nemá mít žádný soukromý majetek, vůbec nic,
ani knihu, ani tabulky, ani pisadlo,
prostě vůbec nic. (...)
Vše potřebné však mají očekávat od otce kláštera
a nesmějí mít nic,
co by jim opat nedal nebo nedovolil.*

FREDEGARUM QUAE DICUNTUR FREDEGARI SCHOLASTICI LIBRI IV

Kronika byla sepsána kolem r. 660 v Burgundsku. Její nejstarší opisy pocházejí z 9. století a jsou dochovány v meteském a vatikánském kodexu. Jméno Fredegarius není v nejstarších opisech doloženo a v názvu kroniky se objevuje až na počátku 16. století. Kronika je známá pod názvem Fredegarova kronika.

Kronika začíná rokem 583 a je dovedena do roku 768. Je jediným písemným dokladem o existenci Sámovy říše, prvního historicky doloženého mocenského útvaru Slovanů na našem území.

Anno 40. regni Chlothariae homo nomen Samo natione Francos de pago Senonago plures secum negutiantes advivit, exercendum negutium in Sclavos coinomento Winedos perrexit. Sclavi iam contra Avaris coinomento Chunis et regem eorum Gagano ceperant revellare. (...)

Cum in exercitu Winidi contra Chonus fuissent adgressi, Samo negucians, quo memoravi superius, cum ipsos in exercito perrexit; ibique tanta ei fuit utilitas de Chunis facta, ut mirum fuisset, et nimia multitudo ex eis gladio Winidorum trucidata fuissent. Winidi cernentes utilitatem Samones, eum super se eligerunt regem, ubi 30 et 5 annos regnavit feliciter. Plures prilia contra Chunis suo regimini Winidi iniverunt; suo consilio et utilitate Winidi semper Chonus superant. Samo 12 uxores ex genere Winidorum habebat, de quibus 22 filius et quindecim filias habuit.

adcio = **accio**, *ire, ivi, itum*   přivádět

adgredior = **aggredior**, *i, gressus sum*
napadat, útočit

Avari, *orum, m.*

Avaři, kočovníci přicházejí do Evropy od 6. stol. pravděpodobně ze stepí střední Asie

cerno, *ere, crevi, cretum*   poznávat

Chlotharius, *ii, m.*

Chlothar II., franký král 584 - 629

Chuni, *orum, m.*

Hunové, kočovný kmen původem z Asie, který se velkou měrou podílel na stěhování národů ve 4. a 5. století.

coinomentum = **cognomentum**, *i, n.*

příjmení

eligo, *ere, legi, lectum*   vybírat

exerceo, *ere, ui, itum*   cvičit

exercendum perrexit

přišel, aby provozoval

Franci, *orum, m.*

Frankové, západogermánský kmen sídlící od 3. století na pravém břehu Rýna

gladius, *ii n.*   meč

memoro, *are, avi, atum*   zmiňovat se

memoravi superius

dříve jsem zmínil

mirus, *a, um*   podivuhodný

mirum fuisset (konj. plpf.)

že bylo podivuhodné

multitudo, *inis, f.*

nimia multitudo

natio, *onis, f.*

natione Francos

původem Frank

negutians

= **negotians**, *antis, m.*

negutium = **negotium**, *ii, n.*

pagus, *i m.*

de pago Senonago

z kraje Senonago, ztotožňuje se se Sens nebo Soignies jv. od Paříže

prilia = *proelia*

regimen, *inis, m.*

suo regimini iniverunt

pod jeho vládou vedli

revello, *are, avi, atum*

ceperant revellare

Sclavi, *orum, m.*

trucido, *are, avi, atum*

trucidata fuisset (konj. plpf.)

utilitas = **utilitas**, *atis, f.*

tanta ei fuit utilitas

tak byl úspěšný

Winedi, **Winidi** = **Venedi**, *orum, m.*

Venedové, Vindové, jméno, kterým nazývali Germáni a Galové Slované

množství

velké množství

národ

obchodník

obchod

zde: kraj

řízení, vedení

bouřit se

začali se bouřit

Slované

zabíjet

bylo zabito

užitečnost

Čtyřicátého roku vlády Chlotarovy shromáždil člověk jménem Sámó, národností Frank z kraje Senonago, větší počet kupců a vypravil se obchodovat ke Slovanům, zvaným Vinidé. Slované se již počali bouřit proti Avarům zvaným Hunové a jejich králi – kaganovi. (*Vinidové byli již od dřívějšíka befulci Hunů, neboť když Hunové s vojskem válčili proti nějakému národu a stáli s celým svým vojskem před táborem, Vinidé bojovali: jestliže se schylovalo k vítězství, tu Hunové v touze zmocnit se kořisti vyráželi, jestliže však byli Vinidé přemáháni, opření o pomoc Hunů nabývali nových sil. Befulci byli Huny nazýváni proto, poněvadž v bitvě tvořili dvojité šik, postupující před Huny. Hunové přicházeli po jednotlivé roky přezimovat ke Slovanům, ženy Slovanů a jejich dcery si brali do lože. Kromě jiných útlaků platili Slované Hunům daně. Synové Hunů, kteří byli zplozeni s ženami a dcerami Vinidů, nechtěli nakonec snášet křivdy a útisk. Odmítajíce vládu Hunů – jak jsem shora připomněl – začali se bouřit.*)

Když Vinidé s vojskem zaútočili proti Hunům, obchodoval [u Vinidů] Sámó, o kterém jsem se zmínil výše. I vytáhl s nimi ve vojsku a tam prokázal [Vinidům] proti Hunům takovou užitečnost, že to bylo hodno podivu, [neboť] nesmírné množství [Hunů] bylo pobito mečem Vinidů. Vinidé, když viděli Sámovu užitečnost, zvolili ho králem nad sebou a šťastně u nich vládl třicet pět let. Za jeho panování svedli Vinidé mnoho bojů proti Hunům a jeho radou a schopností Vinidé vždy nad Huny zvítězili. Sámó měl dvanáct žen z pokolení Vinidů, z nichž měl dvacet dva synů a patnáct dcer.

Chlothar II., francký král (584 - 629)

CRESCENTE FIDE CHRISTIANA

Legenda Crescente fide je nejstarší dochovanou latinskou legendou o sv. Václavovi. Vznikla brzy po založení pražského biskupství, tj. po roce 973. Byla sepsána podle starších latinských předloh neznámým autorem, pravděpodobně jedním ze sboru kněží při ženském klášteře sv. Jiří na Pražském hradě.

Postea autem migravit pater eius de hoc mundo. Interea convenerunt omnes populi regionis illius, et elegerunt beatum Vandezlavum ducem pro patre suo, et sedere eum fecerunt in throno ipsius. Tum praedictus illustris puerulus permanens in principatu minime discessit a disciplina. Fidelis namque erat et sapiens, et verax in sermone, et iustus in iudicio. Et cum iudices illius aliquem condemnare voluerunt ad mortem, statim ille occasionem faciens exiebat foras, memorans hoc, quod dicitur in evangelio: „Nolite condemnare, et non condemnabimini.“ Carceres quoque destruxit, et omnia patibula succidit. Orfanorumque fuit misericors, et pater gementium et viduarum, sauciatorumque consolator: esurientes alens, sitientibus potum ministrans, et de vestimentis suis nudos tegens; infirmos visitans, mortuos sepeliens, hospites et peregrinos ut proprios proximos libenter recipiebat; presbyteris et clericis honorabiliter ministrans errantibus viam veritatis ostendebat.

aliquis	někdo	ministro, are, avi, atum	sloužit
alo, ere, ui, altum	živit	miserocors, cordis	soucitný
<i>esurientes alere</i>	živit hladové	mundus, i, m.	svět
beatus, a, um		occasio, onis, f.	příležitost
blažený, blahoslavený		orfanus, i, m.	sirotek
carcer, eris, m.	žalář	ostendo, ere, di, tentum	ukazovat
clericus, i, m.	duchovní	patibulum, i, n.	šibenice
condempnare		<i>patibula succidit</i>	
= condemno, are, avi, atum	odsuzovat	podtínal šibenice	
<i>nolite condemnare</i>	neodsuzujte	peregrinus, i, m.	cizinec
consolator, oris, m.	těšitel	permaneo, ere, mansi, -, mansurus	
convenio, ire, veni, ventum	sejít se	vytrvávat	
destruo, ere, struxi, structum	ničit, bořit	populus, i, m.	lid
discedo, ere, cessi, cessum	odejít	postea	potom
<i>discedere a disciplina</i>		potus, us, m.	nápoj
vzdálit se od povinnosti		<i>sitientibus potum ministrans</i>	
eligo, ere, legi, lectum	vybírat	žíznicím poskytoval nápoj	
exeo, ire, ii, itum	vycházet	presbyter, eri, m.	kněz
<i>exire foras</i>		principatus, us, m.	vláda
vycházet ven z domu		proprius proximus	
facio, ere, feci, factum	činit	nejbližší vlastní (příbuzné)	
<i>fecerunt eum sedere</i>	usadili ho	puerulus, i, m.	mladíček
fidelis, e		praedictus	dříve zmíněný
poctivý, spolehlivý, věrný		recipio, ere, cepi, ceptum	přijímat
gemo, ere, ui, itum	naříkat	regio, onis, f.	krajina
illustris, e	vznešený	saucius, a, um	zraněný
infirmus, a, um	zde: nemocný	sepelio, ire, ivi, sepultum	pohřbívat
interea	mezitím	sermo, onis, m.	řeč, rozmluva
iudex, iudicis, m.	soudce	statim	ihned
iudicium, ii, n.	soud	tego, ere, tetigi, tactum	zakrývat
libenter	rád	<i>tegere nudos</i>	oblékat nahé
honorabiliter	čestně	thronus, i, m.	trůn
hospes, itis, m.	host	Vandezlavus, i, m.	Václav
memoro, are, avi, atum	připomínat	verax, acis	pravdivý
migro, are, avi, atum	odcházet	veritas, atis, f.	pravda

vestimentum, i, n.
vidua, ae, f.

oděv
vdova

visito, are, avi, atum
volo, velle, volui, -

navštěvovat
chtít

Později jeho otec zemřel. I shromáždil se lid oné země, vyvolil svatého Václava za vévodu místo jeho otce a usadil ho na jeho stolec. Tehdy předurčený vznešený jinoch zůstává v knížecí hodnosti nezapřel své vychování. Byl věrný a moudrý, pravdomluvný a spravedlivý v soudech. A když jeho soudcové někoho chtěli odsoudit k smrti, vycházel pod nějakou záminkou ven a připomínal to, co se čte v evangeliu: „Nesuďte a nebudete souzeni!“ Boudal také vězení a podtínal všechny šibenice. Byl milosrdný k sirotkům, byl otcem naříkajících a vdov a utěšitel raněných; sytil hladové, podával nápoj žíznivým, nahé oblékal do svých šatů, navštěvoval nemocné, pochovával mrtvé, hosty a cizince rád přijímal jako vlastní příbuzné; kněžím a klerikům uctivě posluhoval, bloudícím ukazoval cestu pravdy.

Toto a podobné od svého jinošství, účinný život církevní duševně napodoboval a zachovával; také v čase postním po strmých stezkách od města k městu do kostelů pěšky bos chodil, tak že dokonce v šlépějích jeho krev se ukazovala. Hrubou košili spod nose, svrchu oděn šaty královskými nepřestával díky vzdávati jedinému Bohu. Pročez ve žně za noci vstáváje chodil kradmo na pole, pšenici požínal a na ramenou svých domů nosil, mlátil, mlel a mouku čistil; a podobně přibrav jediného sluhu za bouřlivé noci s vědrem k vodě chodil, kterouž nabíraje mluvil: "ve jménu Otce i Syna i Duchu svatého"; z vody této domů přinášené a ze zmíněné mouky pekl oplatky. Podobně spěchával za ticha nočního do vinice své s věrným sluhou; tam natrhavše hroznů snesli na hromadu a donášeli do světničky své tajně; pak víno lisovali a nalévali do džbánů. A to činil za tím účelem, aby kněží toho užívati mohli při oběti spásy Pánu přinášené.

Sv. Václav, Václavské nám. Praha, J. V. Myslbek

VITA ET PASSIO SANCTI WENCESLAI ET SANCTAE LUDMILAE AVIAE EIUS

Legenda tzv. Kristiána. Tato legenda vznikla nesporně v Čechách a patří do okruhu václavských legend. Její vznik se datuje pravděpodobně do konce 10. století, ale není vyloučeno, že mohla vzniknout i později. Po jazykové stránce jde o velmi vytříbené dílo a ukazuje na vysokou úroveň vzdělanosti autora. Je počítána mezi nejdůležitější prameny k období raných českých dějin. Svým obsahem se obrací k prvním českým světcům z řad Přemyslovců, sv. Václavovi a sv. Ludmile.

Celé dílo začíná prologem, pokračuje kapitolami o činnosti Konstantina a Metoděje, zabývá se životem sv. Ludmily a vrcholí životem a skutky sv. Václava.

Incipit vita et passio sancti Wenceslai et sancte Ludmile ave eius.

PROLOGUS

Domino et ter beato sancte ecclesie Dei Pragensis secundo pontifici Adalberto humillimus et omnium monachorum nec dicendus infimus frater, solo nomine Christianus, in Christo Iesu prosperis successibus ad vota pollere.

Passionem beati Wencelai simul cum ava sua beate memorie Liudmila, qui velut nova sidera lumina virtutum suarum patriam suam Bohemiam cum omni simul gente irradiant, diversis compositionibus et non pleniter disertam reperiens, dignum duxi, ut vestram sanctitatem, qui ex eodem tramite lineam propaginis trahitis, adirem, quo ex iussione vestra simul et licencia aliquo modo eam corrigentem, vel si qua deesent, hos, qui adhuc superstites essent, senes seu religiosos quosque, qui eorum gesta vel acie oculorum hausissent seu auditu aliorum narratione comperissent, percontarer atque hec adderem.

acies , <i>ei, f.</i>	zrak, pohled	iussio , <i>onis, f.</i>	příkaz, rozkaz
Adalbertus , <i>i, m.</i>		licencia = licentia , <i>ae, f.</i>	povolení
biřmovačí jméno sv. Vojtěcha, druhého pražského biskupa (957-997)		linea , <i>ae, f.</i>	linie
addeo , <i>ere, didi, ditum</i>	přidávat	Ludmila , <i>ae, f.</i>	
adeo , <i>ire, ii, itum</i>	přicházet	sv. Ludmila, česká kněžna, manželka Bořivoje a babička sv. Václava (860 – 921)	
adhuc	ještě	lumen , <i>inis, n.</i>	světlo
avia , <i>ae, f.</i>	babička	memoria , <i>ae, f.</i>	
ave Ludmile = aviae Ludmilae		paměť, památka	
beatus , <i>a, um</i>	blažený	<i>beate memorie (=beatae memoriae)</i>	
comperio , <i>ire, peri, pertum</i>	zjišťovat	blažené paměti	
<i>comperissent</i> (konj. plpf.)		monachus , <i>i, m.</i>	mnich
composicio = compositio , <i>onis, f.</i>		narracio = narratio , <i>onis, f.</i>	vypravování
složení		passio , <i>onis, f.</i>	
corrigo , <i>ere, rexi, rectum</i>	opravovat	umučení, utrpení	
dicendus	řečený	percontor , <i>ari, atus sum</i>	vyptávat se
dignus		pleniter	úplně
hodný (něčeho)		polleo , <i>ere, ui, -</i>	
disertus , <i>a, um</i>	urovnaný	být mocný, schopný	
diversus , <i>a, um</i>	různý	pontifex , <i>icis, m.</i>	biskup
ecclesia , <i>ae, f.</i>	církev	propago , <i>inis, f.</i>	pokolení
sancte ecclesie = sanctae ecclesiae		prosperus , <i>a, um</i>	šťastný
gesta , <i>orum, n.</i>	činy	religiosus , <i>a, um</i>	zbožný
haurio , <i>ire, si, stum</i>	vnímat	reperio , <i>ire, repperi, repertum</i>	nalézat, objevovat se
<i>haurire oculis</i>	užít	sensus , <i>us, m.</i>	smysl
<i>hausissent</i> (konj. plpf.)		sidereus , <i>a, um</i>	hvězdný
hec = haec		simul	zároveň
humilis , <i>e</i>	zde: ponížený	succesus , <i>us, m.</i>	úspěch
infimus , <i>a, um</i>	nejnižší		

superstes, stitis
zbylý, pozůstalý

ter   třikrát
trames, itis, m.   stezka
vel   nebo
velut   jako

virtus, utis, f.

votum, i, n.

ad vota

Wenceslaus, i, m.

Václav; zde sv. Václav, český kníže, vládl
v letech 925 - 935

ctnost

prosba, modlitba

podle přání

.....
Začíná život a utrpení svatého Václava a jeho babičky svaté Ludmily.
Předmluva

Pánu a třikrát blaženému svaté pražské církve Boží druhému biskupu Vojtěchovi bratr nejponíženější a ze všech mnichů ani názvu posledního nezasluhující, křesťan pouze podle jména, přeje v Kristu Ježíši hojnost zdaru a štěstí podle přání.

Shledávaje, že utrpení blaženého Václava i báby jeho blažené paměti Ludmily, kteřížto jako nové hvězdy světlem svých ctností září své české vlasti i všemu národu, v rozporných skladbách a nikoli úplně bylo vyloženo, uznal jsem za vhodné požádati vaši svatost, rodem z téže krve pocházející, abych z vašeho rozkazu i povolení směl je poopravit, nebo chybí-li něco, vyptati se pozůstalých ještě z doby té kmetů nebo kterýchkoli lidí nábožných, kteří skutky jejich buď na své oči viděli, nebo z doslechu od jiných se o nich dověděli, tu doplniti.

.....
(...)

Leč Slované čeští, pod samým arkturem sídlící, oddáni byli modloslužbě a jako bezuzdý kůň bez zákona, bez knížete nebo vládce, bez města toliko v širém prostoru přebývali, jako nerozumná zvířata sem a tam se potulující. Posléze ranou morovou jsou sužováni, na jakousi hadačku se podle pověsti obrátili o nadějnou radu a proročskou odpověď. Dostavše ji, založili hrad a dali mu jméno Praha. Potom našli velmi prozíravého a rozvážného muže, kterýž jen vzděláním polí se zabýval, jménem Přemysl, podle výroku hadaččina knížetem čili správcem si ho ustanovili, davše mu za manželku onu hadačku pannu. A tak z pohromy a všech ran morových posléze vytrženi, napříště po onom jmenovaném knížeti z jeho potomků sobě vladaře čili vévody v čelo stavěli, sloužíce modlám démonů a pohanským obřadům obětním se nezkrotně oddávající, až konečně panství říše té se dostalo jednomu z rodu těch knížat jménem Bořivoj.

*Dobová iluminace zavraždění sv. Václava,
Wolfenbüttelský rukopis Gumpoldovy legendy,
počátek 11. století*

COSMAS

CHRONICA BOEMORUM

Praotec Čech na Řípu

Kosmas (1045 – 1125) je první známý český kronikář, kanovník a děkan pražské kapituly při sv. Vítu. Pocházel pravděpodobně z rodiny duchovního, vzdělání získal jednak na pražské katedrální škole, poté i v zahraničí, zejména v Lutychu. Jeho *Chronica Boemorum* je považována za jedno z nejvýznamnějších děl českého středověku a slouží zároveň jako pramen pro poznání nejstarších dějin našich zemí.

Kosmas sepsal dějiny českého státu od nejstarších dob až do své současnosti a rozdělil je do třech knih. V první vylíčil dávný věk na základě ústního podání, ve druhé a třetí knize píše o tom, co sám slyšel nebo zažil. Vzhledem ke svému vysokému vzdělání má možnost využít znalostí soudobých kronik, četných domácích pramenů, Bible a antických autorů. Vzniklo tak dílo, které si získalo oblibu už krátce po svém vzniku. Bylo hojně opisováno a stalo se vzorem pro pozdější české kroniky.

Tunc senior, quem alii quasi dominum comitabantur, inter cetera suos sequaces sic affatur: „O socii, non semel mecum graves labores per devia nemorum perpessi, sistite gradum, vestris penatibus litate libamen gratum, quorum opem per mirificam hanc vobis olim fato praedestinatum tandem venistis ad patriam. Haec est illa, haec est illa terra, quam saepe me vobis promississe memini, terra obnoxia nemini, feris et volatilibus referta, nectare mellis et lactis humida, et ut ipsi perspiciatis, ad habitandum aere iocunda. Aquae ex omni parte copiosae, et ultra modum piscosae. Hic vobis nichil deerit, quia nullus vobis oberit. Sed cum haec talis, tam pulchra ac tanta regio in manibus vestris sit, cogitate aptum terrae nomen quod sit.“

Qui mox quasi ex divino commoniti oraculo: „Et unde“, inquiunt, „melius vel aptius nomen inveniemus, quam quia tu, o pater, diceris Boemus, dicatur et terra Bohemia?“ Tunc senior motus sociorum augurio, coepit terram osculari prae gaudio, gaudens eam ex suo nomine nuncupari, et surgens ac utrasque palmas tendens ad sidera sic orsus est loqui: „Salve terra fatalis, mille votis quaesita a nobis, olim diluvii tempore viduata homine, nunc quasi monumenta hominum nos conservata incolumes, et multiplices nostro sobolem a progenie in progenies.“

---

aer , <i>aeris</i> , <i>m.</i> vzduch, podnebí		fatum , <i>i</i> , <i>n.</i>	osud
affor , <i>ari</i> , <i>affatus sum</i>	oslovit	fera , <i>ae</i> , <i>f.</i>	zvíře
aptus , <i>a</i> , <i>um</i>	vhodný	gaudeo , <i>ere</i> , <i>gavisus sum</i>	radovat se
augurium , <i>ii</i> , <i>n.</i> věštba, vnuknutí		gradus , <i>us</i> , <i>m.</i>	krok
coepi , <i>isse</i>	začínat	habito , <i>are</i> , <i>avi</i> , <i>atum</i> <i>ad habitandum</i> (gerundium)	obývat k obývání
cogito , <i>are</i> , <i>avi</i> , <i>atum</i> přemýšlet, uvažovat		humidus , <i>a</i> , <i>um</i>	zavlažovaný
commitor , <i>ari</i> , <i>atus sum</i>	provázet	incolumis , <i>e</i>	bez úrazu
commonitus , <i>a</i> , <i>um</i>	pohnutý	inquam (neúplné sloveso)	pravím
conservo , <i>are</i> , <i>avi</i> , <i>atum</i>	uchovávat	inter + ak. <i>inter cetera</i>	mezi
copiosus , <i>a</i> , <i>um</i>	hojný	invenio , <i>ire</i> , <i>veni</i> , <i>ventum</i>	mezi jiným
devia , <i>orum</i> , <i>n.</i>	odlehlá země	iocundus = iucundus , <i>a</i> , <i>um</i>	nalézat
diluvium , <i>ii</i> , <i>n.</i> <i>tempore diluvii</i> v dobách potopy	potopa	lac , <i>lactis</i> , <i>n.</i>	příjemný
divinus , <i>a</i> , <i>um</i>	božský	labor , <i>oris</i> , <i>m.</i>	mléko
fatalis , <i>e</i> souzený, osudový		libamen , <i>inis</i> , <i>n.</i> <i>libamen gratum litate</i> vzdejte milou oběť	námaha
		lito , <i>are</i> , <i>avi</i> , <i>atum</i>	oběť
		loquor , <i>i</i> , <i>locutus sum</i>	obětovat mluvit

<i>orsus est loqui</i>	začal mluvit	perspicio , <i>ere, spexi, spectrum</i>	pozorovat
manus , <i>us, f.</i>	ruka	piscosus , <i>a, um</i>	rybnatý
memini , <i>isse</i>	vzpomínat	prae	dávat najevo
<i>saepe me vobis promississe memini</i>		praedestinatus , <i>a, um</i>	předpovězený
vzpomínám si, že jsem vám často sliboval		progenies , <i>ei, f.</i>	pokolení
mel , <i>mellis, n.</i>	med	quaero , <i>ere, sivi, situm</i>	hledat
mirificus , <i>a, um</i>	podivuhodný,	quasi	jakoby
	zázračný	quia	protože
monimentum , <i>i, n.</i>	památka	refertus , <i>a, um</i>	naplněný
mox	brzy	regio , <i>onis, f.</i>	krajina, kraj
moveo , <i>ere, movi, motum</i>		semel	jednou
být pohnutý něčím		senior , <i>oris, m.</i>	starší, stařešina
multiplico , <i>are, avi, atum</i>	rozmnožovat	sequax , <i>acis, m.</i>	průvodce
nectar , <i>aris, n.</i>		set = sed	ale
nektar, přenes. vše sladké		sidus , <i>eris, n.</i>	hvězda
nemo	nikdo	sisto , <i>ere, steti (stiti), statum</i>	zastavovat
nemus , <i>oris, n.</i>	les	soboles = suboles , <i>is, f.</i>	potomstvo
nichil = nihil	nic	surgo , <i>ere, surrexi, surrectum</i>	povstávat
nullus	nikdo	talis , <i>e</i>	takový
nuncupo , <i>are, avi, atum</i>	nazývat	tendo , <i>ere, tetendi (tendi), tentum (tensum)</i>	
obnoxius , <i>a, um</i>	podrobený	vzpínat, vztahovat	
olim	kdysi	uterque , <i>utraque, utrumque</i>	
ops , <i>opis, f.</i>	moc, síla	jeden i druhý, oba	
<i>per hanc opem mirificam quorum</i>		ultra modum	nadmíru
díky jejichž obdivuhodné moci		unde	odkud
oraculum , <i>i, n.</i>	věštba	ut	jako
osculator , <i>ari, atus sum</i>	líbat	viduatus , <i>a, um</i>	zbavený
palma , <i>ae, f.</i>	dlaň	volatilis , <i>e</i>	létavý
penates , <i>ium, m.</i>		<i>volatilia</i>	ptactvo
ochranná božstva		votum , <i>i, n.</i>	slib
perpetior , <i>i, pessus sum</i>	snášet, přetrpět		

Když do těchto pustin vstoupil člověk, ať to byl kdokoliv – neznámo s kolika lidmi – hledaje příhodných míst k lidským příbytkům, přehlédl bystrým zrakem hory a doly, pláne a stráně, a tuším kolem hory Řípu mezi dvěma řekami, Ohří a Vltavou, prvá zřídil sídla, prvá založil obydlí a radostně na zemi postavil bůžky, jež s sebou na ramenou přinesl.

Tehdy starosta, jehož ostatní jako pána provázeli, mezi jiným takto promluvil k své družině: „Druhové, kteří jste nejednou snášeli se mnou těžké trudy cesty po neschůdných lesích, zastavte se a obětujte oběť příjemnou svým bůžkům, jejichž zázračnou pomocí jsme konečně přišli do této vlasti, kdysi osudem nám předurčené. To jest ona, to jest ona země, kterou jsem vám – jak se pamatuji – častokráte sliboval, země nikomu nepoddaná, zvěře a ptactva plná, sladkým medem a mlékem vlhnoucí, a jak sami pozorujete, podnebím k obývání příjemná. Vody jsou všude hojné a nad obyčej rybnaté. Zde se vám nebude ničeho nedostávat, protože nikdo vám nebude škodit. Ale když takový, tak krásný a tak veliký kraj jest ve vašich rukou, rozvažte, jaké by bylo vhodné jméno pro tu zemi.“ Ti hned, jako z božího vnuknutí, zvolali: „Poněvadž ty, otče, sloveš Čech, kde najdeme lepší nebo vhodnější jméno, než aby i země slula Čechy?“

Tehdy starosta, jsa dojat touto předpovědí svých druhů, jal se z radosti líbat zemi, maje radost, že se má nazývat jeho jménem, pak vstal a obojí dlaň zdvíhaje k nebeským hvězdám, takto počal mluvit: „Vítej mi, země zaslíbená, tisícerými tužbami od nás vyhledávaná, kdysi v čas potopy lidu zbavená, nyní jako na památku lidstva nás zachovej bez pohromy a rozmnožuj naše potomstvo od pokolení do pokolení.“

ZLATÁ BULA SICILSKÁ

Zlatá bula sicilská je soubor právnických listin vydaný římským králem a císařem Fridrichem II. roku 1212 v Basileji. Fridrich II. tímto ocenil podporu, kterou mu projevil český panovník Přemysl Otakar I. v bojích o říšskou korunu. (*Výraz bula označoval kovovou pečeť připojenou k dokumentu*).

Listina zaručovala českému králi dědičné držení královského titulu, právo investitury pražských a olomouckých biskupů, zajištění hranic státu a právo účastnit se jako jeden z kurfiřtů volby římského krále. Potvrzovala právo šlechty na volbu panovníka. Český král byl osvobozen od povinnosti vůči říši kromě účasti na říšských sněmech a korunovační cestě do Říma.

Basileae 1212 sept. 26.

Fredericus, divina favente clementia Romanorum imperator electus et semper Augustus, rex Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue.

Cum decor et potestas imperii nostrum precesserit statum, ut non solum ceterorum principum dignitates, verum etiam scepra regalia a nostra conferantur maiestate, gloriosum reputamus ac magnificum, quod in tanto nostre largitatis beneficio et aliis crescit regie dignitatis augmentum, nec ob hoc eminentia nostra aliquod patitur detrimentum.

Inde est, quod nos attendentes preclara devotionis obsequia, que universa Boemorum gens ab antiquo tempore Romano exhibuit imperio tam fideliter quam devote, et quod illustris rex eorum Ottacharus a primo inter alios principes specialiter pre ceteris in imperatorem nos elegit et nostre electionis preseverantie diligenter et utiliter astiterit; sicut dilectus patruus noster, pie memotie rex Philippus, omnium principum habito consilio per suum privilegium instituit, ipsum regem constituimus et confirmamus.

Apulia, ae, f.

Apulie, krajina v jižní Itálii

a primo

od začátku

asto, are, stiti, -

být přítomen

attendo, ere, di, tum

přihlížet

augmentum, i, n.

zvětšení

Basilea, ae, f.

Basilej, město ve Svaté říši římské

beneficium, ii, n.

výsada, dobrodiní

Capua, ae, f.

město v Kampánii (j. Itálie)

clementia, ae, f.

laskavost

confero, ferre, tuli, latum

spojovat

constituo, ere, ui, utum

ustanovovat

cresco, ere, crevi, cretum

růst

decor, oris, m.

důstojnost

detrimentum, i, n.

škoda, ztráta

devotus, a, um

zbožný

devotio, onis, f.

obětování, zbožnost

dignitas, atis, f.

důstojnost

dilectus, a, um

milovaný

ducatus, us, m.

kníže

eligo, ere, legi, lectum

vybírat

electus

vyvolený, vybraný

eminentia, ae, f.

vznešenost

exhibeo, ere, ui, itum

ukazovat, dávat najevo

faveo, ere, favi, fatum

být příznivý

favente divina clementia

z boží milosti

Fredericus, i, m.

Fridrich; zde Fridrich II. Štaufský (1194 –

1250), římský císař

habitus, a, um

držení

illustris, e

vznešený

inde

odtud

largitas, atis, f.

štedrost

maiestas, atis, f.

vznešenost, důstojnost

memoria, ae, f.

památka

obsequium, ii, n.

poslušnost

Ottacharus, i, m.

Otakar; zde Přemysl Otakar I. (asi 1155 –

1230), český král

patior, i, passus sum

dovolovat, snášet

patruus, i, m.

strýc

Philippus, i, m.

Filip; zde Filip Švábský (1177 - 1208),

římský král

prae + abl.

před

praecedo, ere, cessi, cessum

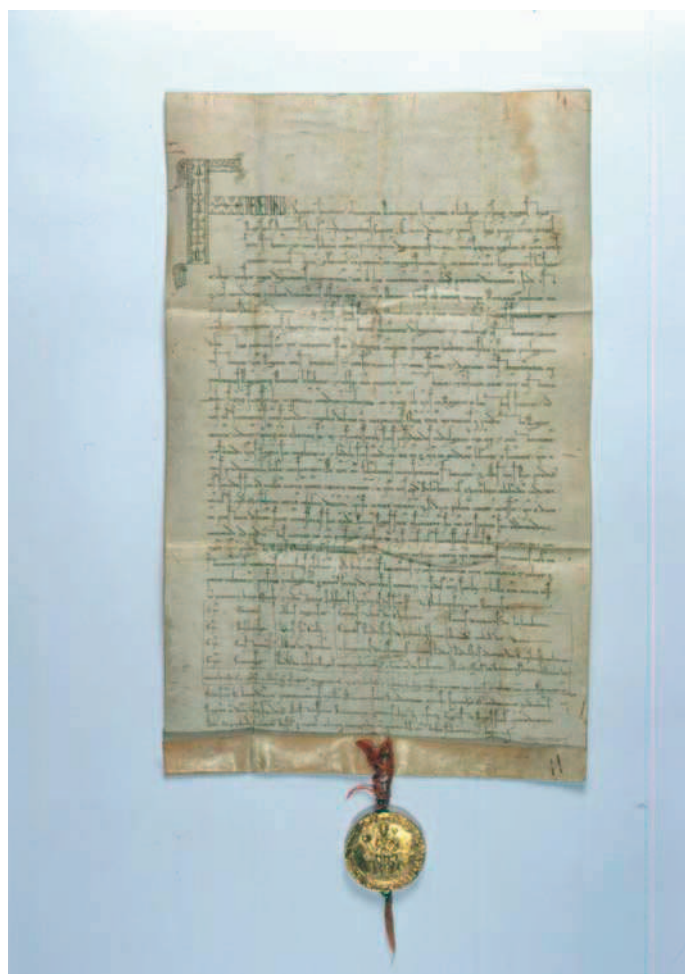
předčít

preseverans = perseverans, ntis

vytrvalý

regalis, e	královský	status, us, m.	stav, poměry
reputo, are, avi, atum myslet, považovat		universus, a, um veškerý, všečen	
sceptrum, i, n.	vláda, žezlo	<i>universa gens</i>	všečen lid
Sicilia, ae, f.	Sicílie	ut	že
specialiter	zvláště		

Fridrich, z Boží milosti římský císař vyvolený, vždy rozmnožitel říše, král sicilský, vévoda Apulie a kníže Capue. Poněvadž ozdoba a moc císařská předchází náš stav, že nejen hodnosti ostatních knížat, nýbrž i královská žezla uděluje naše velebnost, pokládáme za slavnou a velikou věc, že v tak velikém dobrodiní naší štědrosti i jiným vzrůstá rozmnožení královské důstojnosti a že tím naše vznešenost netrpí nijakou újmu. Proto my přihlížejíce k přeslavným službám oddanosti, které veškerý lid český od dávného času věrně i oddaně prokazoval císařství římskému a že jasný král jejich Otakar od začátku mezi jinými knížaty zvláště před ostatními nás zvolil císařem a při naší volbě ustavičně a užitečně setrval: jako náš milý strýc, dobré paměti král Filip, poradiv se se všemi knížaty, svým privilegiem ustanovil, i my jej králem ustanovujeme a potvrzujeme, *a tak posvátné a důstojné ustanovení schvalujeme a království České štědře a beze všeho vymáhání peněz i obvyklé spravedlnosti našeho dvora jemu a jeho nástupcům navěky propůjčujeme, chtějíce, aby kdokoliv od nich bude zvolen králem, k nám nebo našim nástupcům přijel a náležitým způsobem odznaky královské přijal.*

Zlatá bula sicilská (1212)

DE COMPASSIONE BEATAE MARIAE

Tento latinský církevní hymnus známý jako Stabat mater vzniká pravděpodobně na počátku 13. století. Autorství bývá připisováno papeži Inocenci III. (zemř. 1216), ale nejpravděpodobněji je jeho autorem františkánský mnich Jacopone da Todi (1230 - 1306).

Hymnus líčí bolest matky Boží nad ztrátou syna a jejím základem je Simeonovo proroctví zaznamenané evangelistou Lukášem: *Simeon jim požehnal a jeho matce Marii prohlásil: „On je ustanoven k pádu a k povstání mnohých v Izraeli a jako znamení, kterému se bude odporovat - i tvou vlastní duši pronikne meč - aby vyšlo najevo smýšlení mnoha srdcí.“* (Lk 2, 34 - 35)

Text byl zhudebněn významnými hudebními osobnostmi, jako byli např. J. S. Bach, G. Verdi, A. Dvořák nebo J. J. Ryba.

Stabat mater dolorosa
iuxta crucem lacrimosa
dum pendebat filius,
cuis animam gementem,
contristantem et dolentem
pertransivit gladius.

Sancta mater, istud agas,
crucifixi fige plagas
cordi meo valide,
tui nati vulnerati,
tam dignati pro me pati
poenas mecum divide! (1)

O quam tristis et afflicta
fuit illa benedicta
mater unigeniti,
quae maerebat et dolebat
et tremebat, dum videbat
nati poenas incliti.

Fac me vere tecum flere,
crucifixo condolere,
donec ego vixero;
iuxta crucem tecum stare
et me tibi sociare
in planctu desidero. (2)

Quis est homo, qui non fleret
matrem Christi si videret
in tanto supplicio?
Quis non posset contristari,
piam matrem contemplari
dolentem cum filio.

Virgo virginum praeclara,
mihi iam non sis amara,
fac me tecum plangere,
fac, ut portem Christi mortem,
passionis eius sortem
et plagas recolere.

Pro peccatis suae gentis
vidit Iesum in tormentis
et flagellis subditum;
vidit suum dulcem natum
morientem, desolatum
dum emisit spiritum.

Fac me plagis vulnerari
cruce fac inebriari
ob amorem filii;
inflammatus et accensus
per te, virgo, sim defensus
in die iudicii.

Pia mater, fons amoris
me sentire vim doloris
fac, ut tecum lugeam;
fac, ut ardeat cor meum
in amando Christum Deum
ut sibi complaceam.

Fac me cruce custodiri,
morte Christi praemunuri,
confoveri gratia.
Quando corpus morietur
fac, ut animae donetur
paradisi gloria.

Amen.

accensus, a, um	zapálený	gladius, ii, m.	meč
afflictus, a, um	sklíčený	in amando (gerundium)	v lásce
ago, ere, egi, actum	činit	inclitus, a, um	slavný
amarus, a, um	hořký	inebrio, are, avi, atum	opojit
ardeo, ere, arsi, -, arsurus	hořet, planout	inflammatus, a, um	zapálený, roznícený
benedictus, a, um	blahoslavený	iuxta + ak.	vedle
condoleo, ere, ui, -	mít soustrast	lacrimosus, a, um	plačící, žalostný
confoveo, ere, fovi, fotum	zahřívát	lugeo, ere, luxi, -	naříkat
<i>confovere gratia</i>	zahřívát přízní	<i>ut lugeam</i> (konj. prez.)	abych naříkal
conplaceo, ere, ui	zalíbit se	maereo, ere, -	
<i>sibi complaceam</i>		naříkat, oplakávat	
at' se mu zalíbím		morior, iri, mortuus sum	umírat
contemplor, ari, atus sum	pozorovat	<i>moriendo</i> (gerundium)	umírání
contristor, ari, atus sum	být zarmoucen	natus, i, m.	zde: syn
<i>contristantem</i>	zarmoucenou	patior, i, passus sum	trpět
<i>qui non posset contristari</i>		peccatum, i, n.	hřích
kdo by se nermoutil s ní		pendeo, ere, pependi, -	viset
cor, cordis, n.	srdce	per te	skrze tebe
crucifixus, a, um	ukřížovaný	pertranseo, ire, ii, itum	pronikat
crux, crucis, f.	kříž	pius, a, um	zbožný
defensus, a, um	chráněný	placeo, ere, ui, -	líbit se
desidero, are, avi, atum	toužit	plaga, ae, f.	rána
desolatus, a, um	opuštěný	plactus, us, m.	nářek
dignatus, a, um		plango, ere, planxi, planctum	naříkat
ochotný něco udělat		poena, ae, f.	trápení, utrpení
divido, ere, si, sum	rozdělovat	praemunio, ire, ivi, itum	opevňovat
<i>divide mecum poenas</i>		quando	až
rozděl se se mnou o trest		recolo, ere, ui, itum	obnovovat
doleo, ere, ui, -, doliturus	rmoutit se	socio, are, avi, atum	spojovat se
dolorosus, a, um	bolestný	sors, tis, f.	úděl
donec	dokud	<i>sortem eius passionis</i>	úděl jeho umučení
dono, are, avi, atum	darovat	sto, are, steti, -, staturus	stát
dum	zatímco, když	supplicium, ii, n.	prosba
emitto, ere, misi, missum	vypouštět	<i>in tanto supplicio</i>	v tak velkém utrpení
<i>emittere spiritum</i>		tormentum, i, n.	mučidlo
vypustit duši, zemřít		tremo, ere, ui, -	chvět se
fac rozkaz od <i>facere</i>	činit	unigenitus, i, m.	jednorozený
<i>fac me sentire</i>		valide	silně
dej, abych pocítil		virgo, inis, f.	panna
<i>fac consortem passionis</i>		vis	síla
dovol, at' mohu sdílet utrpení		vivo, ere, vixi, victum	žít
figo, ere, fixi, fixum	upevňovat	<i>vixero</i> (fut II.)	
flagellum, i n.	řemen	vulneratus, a, um	zraněný
<i>subdere flagellis</i>		vulnero, are, avi, atum	zraňovat
podrobit bičování			
fleo, ere, evi, etum	plakat		
fons, fontis, m.	pramen		
gemo, ere, ui, itum	naříkat		

1. seřadit: *valide fige plagas crucifixi meo cordi divide mecum poenas tui nati vulnerati*

2. seřadit: *desidero tecum stare*

Stála matka uplakaná
pod křížem jak bolest sama,
v horkých vzlycích pro Syna.
Její srdce Bohu dané,
truchlící a zbědované,
sedmerý meč protíná.

Žaluplná, zarmoucená,
nebem požehnaná žena,
Matka Boží, prostá vin.
Hlavu sklání do svých dlaní,
pohled na kříž vždy ji raní,
trpí na něm její Syn.

Matko Boží, Matko naše,
kdo nad tebou nezapláče,
když tě vidí v mukách stát?
Vidět ukřižovaného,
tebe v slzách vedle něho,
nutí duši zaplakat.

Naše vina tvého Syna
týrá tobě před očima,
vidíš Krista v krvi ran.
Vidíš jeho teskné rány,
úzkost jeho umírání,
smrt, v níž zůstal strašně sám.

Matko Boží, lásku dej mi,
kéž je tvůj a můj žal stejný,
kéž už sama netruchlíš.
Dej, ať patřím Kristu Bohu,
den ze dne ať více mohu
hořet láskou, být mu blíž.

Maria, do srdce mého
vtiskni rány Syna svého,
jeho kříž kéž je i můj.
On mé viny smývá svými
krvavými zraněními,
tento trest nám rozděluj.

S Tebou pláči, slza smáčí
oči, jimiž nevypláči
soucit s Tebou, Ženo žen.
Veď mě pod kříž svého Syna,
jež svou náruč rozepíná,
s tebou stát chci pod křížem.

Panno panen plná jasu,
nežij sama trpkost času,
přijmi, prosím, lásku mou.
Maria má, kéž ty sama
dáš mi nést kříž Krista Pána,
přijmout ránu za ranou.

Kéž mě jeho rány zraní
a kéž opojení dá mi
jeho kříž a jeho krev.
Až před Božím soudem stanu,
přijď mi, Panno, na ochranu,
vzdal ode mne Boží hněv.

Kéž jsem křížem, smrtí Páně
chráněn v lásce svrchované,
milost buď mou záchranou.
Tělo zemře, Ty však, Panno,
dej, ať je mi nebe přáno,
kéž Bůh přijme duši mou.

Amen.

CHRONICA AULAE REGIAE – ZBRASLAVSKÁ KRONIKA

Zbraslavská kronika je obsahem i formou vrcholné dílo latinského kronikářství v Čechách. Jako klášterní kronika měla být především oslavou krále Václava II., zakladatele a mecenáše Zbraslavského kláštera. Dílo započal roku 1305 opat cisterciáckého kláštera Ota. Během devíti let napsal 51 kapitol, v nichž se soustředí výhradně na osobu českého krále Václava II.

Po Otově smrti roku 1314 pokračoval v jeho práci další z opatů kláštera Petr Žitavský, člověk nadprůměrně vzdělaný s bohatými politickými zkušenostmi. Ve svém vyprávění se nesoustředí jen na české dějiny nebo záležitosti kláštera, ale zaznamenává i události mimo české království. Prozaické vyprávění odlehčil verši.

Kronika jako celek tedy popisuje období od konce vlády Přemysla Otakara II. do roku 1338 a stává se tak jedním z nejdůležitějších pramenů pro poznání českých dějin první poloviny 14. století.

Cum vero Wenceslaus rex in Olomuntz civitatem pervenisset, ac in domo decani maioris ecclesie maneret, flebile auspiciam ac fatum lamentabile inchoati processum itineris, proch dolor, impedivit. Ipse namque Wenceslaus adhuc adolescentulus, Bohemie rex et heres legitimus et novissimus, spes unica gentis Bohemie, oculus omni cura fovendus, flos ille purpureus, flosculus, inquam, desiderabilis et amabilis, valde succiditur, aruit, corruit et defecit. Ipse namque rex, decus patrie, consolacio genti sola relicta, lumen et radix Bohemie, letalibus percussus vulneribus interiit et decessit.

Cur enim estivo tempore ad refrigerandum se solus esset in palacio, camisia solum indutus et pallio, quidam non homo utique consendus, sed potius sathane socius, auctor sceleris, hostis nature, fex et fetor omnis malicie, ad iuvenem minime insidias suspicantem accessit ac ipsum opportunitatem habens tribus letalibus vulneribus sauciavit et aufugit.

accedo , <i>ere, cessi, cessum</i>	přístupovat	<i>oculus fovendus</i> (gerundivum)	
adhuc	ještě	oko, které je třeba opatrovat	
adolescentulus , <i>i, m.</i>	mladíček	heres , <i>heredis, f.</i>	dědic
aresco , <i>ere, arui, -</i>	schnout	impedio , <i>ire, ivi, itum</i>	
aufugio , <i>ere, fugi, -</i>	utíkat	zabraňovat, překážet	
auspiciam , <i>ii, n.</i>	osud	inchoo , <i>are, avi, atum</i>	začínat
camisia , <i>ae, f.</i>	košile	inquam	pravím
<i>camisia indutus</i>		insidiae , <i>arum, f.</i>	nástrahy
oblečený v košili		intereo , <i>ire, ii, itum</i>	zanikat
consolacio = consolatio , <i>onis, f.</i>	útěcha	lamentabilis , <i>e</i>	žalostný
corruo , <i>ere, ui, -</i>	klesat	legitimus , <i>a, um</i>	právoplatný
decanus , <i>i, m.</i>	děkan	letalis , <i>e</i>	smrtný
decedo , <i>ere, cessi, cessum</i>	mizet	lumen , <i>inis, n.</i>	světlo
decus , <i>oris, m.</i>	ozdoba	maneo , <i>ere, mansi, -, mansurus</i>	zůstatvat
deficio , <i>ere, feci, factum</i>	opouštět	Olomuntz	Olomouc
<i>estivo tempore</i>	v letním čase	opportunitas , <i>atis, f.</i>	příležitost
desiderabilis , <i>e</i>	žádoucí	pallium , <i>ii, n.</i>	plášť
ecclesia , <i>ae, f.</i>	církev, chrám	percussus , <i>a, um</i>	probodený
<i>maior ecclesia</i>	hlavní chrám	pervenio , <i>ire, veni, ventum</i>	přicházet
estivus , <i>a, um</i>	letní	<i>cum pervenisset</i> (konj. plpf.)	když přišel
<i>estivo tempore</i>	v letní době	potius = potius	spíše
fatum , <i>i, n.</i>		procedo , <i>ere, cessi, cessum</i>	jít vpřed
zlý osud, sudba		proch dolor	bohužel
fetor = foetor , <i>oris m.</i>	zápach	purpureus , <i>a, um</i>	nachový
flebilis , <i>e</i>	truchlivý	quidam	kdoosi
flos , <i>floris, m.</i>	květ	radix , <i>icis, m.</i>	paprsek
flosculus , <i>i, m.</i>	kvítek	refrigesco , <i>ere, fricui, -</i>	ochladit
foveo , <i>ere, fovi, fotum</i>	ošetřovat	<i>ad refrigescum</i> (gerundium)	k ochlazení

relictus, a, um	zanechaný	utique	jistě, naprosto
saucio, are, avi, atum	zraňovat	valde	velmi
scelus, eris, n.	zločin	vulnus, eris, n.	rána
spes, ei, f.	naděje	Wenceslaus, i, m.	
succido, ere, cidi, cisum	podtínat	Václav; zde Václav III. (1289 - 1306),	
suspikor, ari, atus sum	tušit	český král	
unicus, a, um	jediný		

Když pak král Václav přitáhl do města Olomouce a bydlel v domě děkana hlavního chrámu, zabránil mu politováníhodný osud a žalostná sudba pokračovati, bohužel, v započatém pochodě. Neboť tento král Václav, dosud mladičkový, český král a dědic zákonitý a poslední, jediná naděje českého národa, zřítelnice, jež měla být s veškerou péčí opatrována, onen květ nachový, kvítek, pravím, žádoucí a líbezný, násilně je podťat, uschl, klesl a zhynul. Neboť tento král, ozdoba vlasti, jediná útěcha národu zůstavená, světlo a kořen Čech, proklán smrtelnými ranami zahynul a zhasl.

Když totiž byl v letní době pro ochlazení pouze sám na paláci, oděn jen v košili a plášť, kdosi, kdo naprosto nesmí být pokládán za člověka, nýbrž spíše za společníka satanova, původce zločinu, nepřítel proti přírodě, sedlina a puch vši špatnosti, přistoupil k mladíkovi, který nikterak netušil úklady, a maje vhodnou příležitost, zranil ho třemi smrtelnými ranami a utekl.

Prozaické vyprávění je doplněno verši Petra Žitavského.

*Silný královský rod byl přemožen uštknutím smrti
zcela, neb potomek mužský tu žádný na světě nezbyl.
Zůstali toliko svazky, jež pohlaví ženského byly.
Sirý národe český, pěj proto žalozpěv smutný –
skličěn tu leží, hle, král český, přemožen smrtí:
běda, tvůj rodný král, jaký nikdy už nebude dán ti.
Právem, království, lkáš: neb králů českých již sedmi,
ejhle, zbaveno jsi a ovdovělo jsi bidně.
Jest to skutečnost smutná: toť král poslední, sedmý,
v kterém vrozené vlohy, jež mohly všem lidem se líbit,
takto zničeny jsou – lid veškerý plný je nářku.
Nevěsta ženicha nemá, ač po něm, pro sňatek zralá,
prahne již Česká zem, jež trpí, jak zlo se tu množí.*

*Iniciála R s vyobrazením Václava II.,
Zbraslavská kronika (1408)*

VITA CAROLI IV.

Návrat Karla IV. do Čech (říjen 1333)

Karel IV. (1316 – 1378) byl synem Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny. Vzdělání a vychování získal na francouzském dvoře, odtud byl povolán svým otcem do italské Luccy, kde měl spravovat lucemburské državy a nakonec se jako sedmnáctiletý r. 1333 vrací do Čech s titulem markrabě moravský. Českou zemi nachází v žalostném stavu, královské statky jsou zastaveny nebo rozprodány. Karel se zhostil nelehkého úkolu velmi dobře a podařilo se mu obnovit nejen pořádek v zemi, ale i křehkou rovnováhu sil mezi panovníkem, šlechtou a církví.

Z literárního díla Karla IV. je znám především jeho životopis Vita Caroli. Z dalších spisů je to Legenda o sv. Václavovi a Korunovační řád. Pod Karlovým vedením vznikl obsáhlý zákoník Maiestas Carolina.

Své autobiografické dílo Vita Caroli napsal latinsky a mělo být pro jeho pokračovatele, zvláště syna Václava, vzorem, kterým by se měl řídit dobrý a úspěšný panovník. Původní životopis do roku 1340 psal sám (vypráví ho v 1. osobě plurálu tzv. plurál maiestatis). Další část do r. 1346 pochází od jiného autora (vypráví o Karlovi ve 3. osobě). Jde o výborné literární dílo po stránce obsahu i podání. Je také významným historickým pramenem pro poznání osoby Karla IV. i doby, ve které žil.

Deinde pervenimus in Boemiam, de qua absens fueramus undecim annis. Invenimus autem, quod aliquot annis ante mater nostra dicta Elysabeth mortua erat. (...)

Et sic cum venissemus in Boemiam, non invenimus nec patrem nec matrem nec fratrem nec sorores nec aliquem notum. Idioma quoque Boemicum ex toto oblivioni tradideramus, quod post redidimus, ita ut loqueremur et intelligeremus ut alter Boemus. Ex divina autem gratia non solum Boemicum, sed Gallicum, Lombardicum, Teutonicum et Latinum ita loqui, scribere et legere scivimus, ut una lingua istarum sicut altera ad scribendum, legendum, loquendum et intelligendum nobis erat apta. (...)

Quod regnum invenimus ita desolatum, quod nec unum castrum invenimus liberum, quod non esset obligatum cum omnibus bonis regalibus, ita quod non habebamus ubi manere, nisi in domibus civitatum sicut alter civis. Castrum vero Pragense ita desolatum, destructum ac comminutum fuit, quod a tempore Ottogari regis totum prostratum fuit usque ad terram. Ubi de novo palatium magnum et pulchrum cum multis sumptibus edificari procuravimus.

---

absens, ntis	vzdálený	loquor, i, locutus sum	mluvit
alter, altera, alterum	druhý, další	maneo, ere, mansi, -, mansurum	
aliquis, aliquid	někdo, něco	zůstávat	
aliquot	několik	mortuus, a, um	mrtvý
aptus, a, um		obligo, are, avi, atum	dávat do zástavy
vhodný, způsobilý, připravený		Ottogarus, i, m.	Otakar; zde Přemysl Otakar II. (1233 - 1278), český král
<i>de qua</i>		pervenio, ire, veni, ventum	přicházet
ze které (k Boemiam)		Pragensis, e	pražský
castrum, i, n.	hrad	procuro, are, avi, atum	starat se
comminuo, ere, ui, utum	rozbít	quod	že
dictus	řečený	redisco, ere, didici, -	znova se naučit
divinus, a, um	božský	regalis, e	královský
edifico = aedifico, are, avi, atum	stavět	<i>cum bonis regalibus</i>	se všemi královskými statky
Elisabeth		scio, ire, scivi, scitum	vědět
Eliška; zde Eliška Přemyslovna (1292 - 1330), česká královna		scribo, ere, scripsi, scriptum	psát
fueramus (ind.pf. od esse)	byli jsme	<i>ad scribendum</i> (gerundium)	ke psaní
gratia, ae, f.	přízeň, milost		
idioma, atis, n.	rodný jazyk		
intelligo, ere, lexi, lectum	rozeznávat		
invenio, ire, veni, ventum	nalézat		

sicut
sumptus, *us, m.*
trado, *ere, didi, ditum*
předávat, odevzdávat
ex toto oblivioni tradideramus

tak jako
výdaj, náklad

doslova: celkem jsme odevzdali zapomenutí,
zapomněli jsme
ubi
venio, *ire, veni, ventum*
cum venissemus (konj. plpf.)
když jsme přišli

kde
přicházet

Potom jsme dospěli do Čech, kde jsme nebyli po jedenáct let. Shledali jsme, že několik let předtím zemřela naše matka jménem Eliška.

Ještě za jejího života byla naše mladší sestra jménem Guta poslána do Francie a provdána za Jana, prvorozeného syna krále Filipa, jehož sestru Blanku jsme měli za manželku. Třetí pak a poslední naše sestra jménem Anna byla v těch dobách u řečené naší sestry ve Francii. A tak když jsme přišli do Čech, nenalezli jsme ani otce, ani matku, ani bratra, ani sestru, aniž nikoho známého. Také řeč českou jsme úplně zapomněli, ale později jsme se jí opět naučili, takže jsme mluvili a rozuměli jako každý Čech. Z Boží milosti jsme dovedli mluvit, psát a číst nejen česky, ale i francouzsky, italsky, německy a latinsky tak, že jsme byli mocni oněch jazyků stejně jednoho jako druhého. (...)

Toto království jsme našli tak zpustošené, že jsme nenašli jediný svobodný hrad, který by nebyl zastaven se všemi královskými statky, takže jsme neměli, kde bychom přebývali, leč v měšťanských domech jako jiní měšťané. Pražský hrad byl zcela opuštěn, pobořen a zničen, neboť od časů krále Otakara II. byl celý ztroskotán až k zemi. Na tom místě jsme dali vystavět veliký a krásný palác s velikým nákladem, *jak je dnes kolemjdoucím patrno*.

Karel IV., Mistr Teodorik (1370)

LIST MISTRA JANA HUSA PRAŽSKÉ UNIVERZITĚ

Jan Hus (1369 – 1415), významný český reformátor, kazatel a kritik církve, rektor pražské univerzity. Pro svou kritiku církve byl exkomunikován a 6. července 1415 na kostnickém koncilu upálen. Během pobytu v žaláři vznikla série listů adresovaných jeho přátelům v Čechách.

(1415, 27 Jun.)

Honorabiles et in Christo Iesu amantissimi magistri, baccalarii et studentes universitatis Pragensis! Hortor vos in ipso piissimo Iesu, ut diligatis invicem, schismata exstirpetis, honorem dei ante omnia intendatis, habentes mei memoriam, qualiter semper intendebam profectum universitatis ad honorem dei perducere, qualiter dolebam super discordiis vestris et excessibus, qualiter nationem nostram preclaram volebam congregare in unum. Et ecce, quomodo in aliquibus meis carissimis, pro quibus vitam exposuissem, facta est mihi nimis amara, opprobriis, blasphemis et ultimo amara morte affigens me. Ignoscat illis deus omnipotens, quia nesciunt, quid faciunt; pro quibus sincero corde oro, ut parcat illis. Ceterum, amantissimi in Christo Ihesu! State in cognita veritate, quae super omnia vincit et invalescit usque in aeternum.

affigo , <i>ere, affixi, affixum</i>	připoutávat	ignosco , <i>ere, novi, notum</i>	odpouštět
aliquus , <i>a, um</i>	některý	invalesco , <i>ere, valui, -</i>	sílit
amarus , <i>a, um</i>	hořký	invicem	navzájem
blasphemia , <i>ae, f.</i>	urážka, potupa	intendo , <i>ere, tendi, tentum</i>	usilovat
cognitus , <i>a, um</i>	poznáný	memoria , <i>ae, f.</i>	paměť
congrego , <i>are, avi, atum</i>	spojovat	natio , <i>onis, f.</i>	národ
cor , <i>cordis, n.</i>	srdce	nimis	příliš
diligo , <i>ere, lexi, lectum</i>	milovat	opprobrium , <i>ii, n.</i>	výtka
discordia , <i>ae, f.</i>	nesvornost	parco , <i>ere, peperci, -</i>	šetřit
doleo , <i>ere, ui, -</i>		perduco , <i>ere, duxi, ductum</i>	přivést
mít bolest, rmoutit se		pius , <i>a, um</i>	zbožný
excessus , <i>us, m.</i>		profectus , <i>us, m.</i>	zdar, zájem
vybočení, provinění		qualiter	jak
expono , <i>ere, posui, situm</i>	pokládat	quia	protože
<i>pro quibus vitam exposuissem</i> (konj. plpf.)		quomodo	
za které bych položil život		jakým způsobem	
extirpo , <i>are, avi, atum</i>		<i>usque in aeternum</i>	až navěky
odstranit, vyvrátit z kořene		schisma , <i>atis, n.</i>	rozkol, nesváry
facio , <i>ere, feci, factum</i>	činit	sincerus , <i>a, um</i>	poctivý
honorabilis , <i>e</i>	ctěný	vollo , <i>velle, volui, -</i>	chtít
hortor , <i>ari, atus sum</i>	povzbuzovat		

Ctihodní a v Ježíši Kristu nejmilovanější učitelé, bakaláři a studenti pražské univerzity! Napomínám vás v samotném nejsvětějším Ježíši, abyste se milovali navzájem, abyste potírali nesváry, abyste především usilovali o slávu Boží, abyste mě měli na paměti, jak jsem vždy usiloval přivést prospěch univerzity k úctě Boží, jak jsem se trápil nad vašimi nesvornostmi a výstřelky, jak jsem chtěl náš přeslavný národ sdružovati v jedno. A hle, jakým způsobem v některých mých nejdražších, pro něž život bych nasadil, život se mi stal příliš hořkým, jsem spoután nadávkami, hanou a nakonec i trpkou smrtí. Ať odpustí jim Bůh všemohoucí, protože nevědí, co dělají. Upřímně srdcem prosím, aby je ušetřil. Ostatně, draží v Ježíši Kristu, zůstaňte v poznané pravdě, která nade vším vítězí a bude mít svou sílu až na věky.

J. A. KOMENSKÝ

DIDACTICA MAGNA

Jan Ámos Komenský (1592 – 1670) zakladatel novodobé pedagogiky, originální filosof a historický myslitel. Jeho hlavní pedagogické dílo *Didactica magna* vyšlo r. 1657 v Amsterodamu. Komenský v něm probírá všeobecné zásady vyučování a výchovy, které přikládá mimořádný význam.

Ukázka z hlediska vývoje latinského jazyka patří do období humanistické latiny.

Non divitum tantummodo aut primorum liberos, sed omnes pariter, nobiles et ignobiles, divites et pauperes, pueros et puellas per omnes urbes et oppida pagosque et villas scholis esse adhibendos sequentia evincunt.(1)

Primo, quicumque homines nati sunt, eodem principali fine nati sunt, ut homines sint, id est creatura rationalis, creaturarum domina, creatoris sui expressa imago. Omnes itaque eo promovendi sunt, ut litteris, virtutibus, religione dextre imbuti vitam praesentem utiliter transmittere, futurae autem digne preparari queant.

adhibeo , <i>ere, ui, itum</i>		nobilis , <i>e</i>	vznešený
připojovat, přijímat		oppidum , <i>i, n.</i>	zde: městečko
<i>adhibendos esse scholis</i>		pagus , <i>i, m.</i>	vesnice, obec
že se mají přijímat do škol		pariter	stejně
creatura , <i>ae, f.</i>	tvor	primo	za prvé
<i>creatura rationalis</i>	rozumný tvor	primor , <i>oris, m.</i>	šlechtic
dexter , <i>a, um</i>	pravý	principalis , <i>e</i>	prvotní
dignus , <i>a, um</i>	vhodný	promoveo , <i>ere, movi, motum</i>	
dives , <i>itis</i>	bohatý	hýbat, podněcovat	
evincio , <i>ere, vici, victum</i>	dokazovat	<i>omnes promovendi sunt eo</i> (gerundivum)	všechny je třeba vést k tomu
<i>sequentia evincunt</i>		queo , <i>quire, quivi(ii), tum</i>	být s to
následující důvody dokazují		quicumque homines = <i>omnes homines</i>	
finis , <i>is, m.</i>	cíl, konec	tantummodo	jen tak
<i>eodem principali fine</i>		transmitto , <i>ere, misi, missum</i>	procházet
s tím hlavním cílem		urbs , <i>is, f.</i>	město
imago , <i>inis, f.</i>	obraz	<i>per omnes urbes</i>	ze všech měst
<i>expressa imago</i>	pravý obraz	villa , <i>ae, f.</i>	
imbuo , <i>ere, bui, butum</i>		dvorec, vesnice	
napájet, vzdělávat		virtus , <i>utis, f.</i>	ctnost
nascor , <i>i, natus sum</i>	narodit se		

1. seřadit: *sequentia evincunt liberos non divitum..., sed omnes ...nobiles et ignobiles ... puellas per omnes urbes et oppida, pagos, villas adhibendos esse scholis*

Následující důvody ukazují, že se mají přijímat do škol děti nejen bohatých a vznešených lidí, ale všechny stejně, urozené i prosté, bohaté i chudé, chlapci i dívky, ve všech městech, městečkách, vesnicích a dvorcích.

Za prvé, všichni lidé, kteří se narodili, se narodili s tím hlavním cílem, aby byli lidmi, tj. rozumnými tvory, pány tvorů, pravým obrazem svého stvořitele. Všechny je třeba vést k tomu, aby současný život užitečně strávili naplněním věděním, ctnostmi, pravou zbožností, aby byli schopní důstojně se připravit na život budoucí.

ZDROJE OBRAZOVÉHO MATERIÁLU

ARMIN, P. *Vita des hl. Wenzel - Ermordung Wenzels durch seinen Bruder Boleslaw* [online]. 2010-09-26 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Datei:Ermordung_Wenzels.jpg&filetimestamp=20100926202819>.

BACHMANN, D. *English: The Roman Empire in 116 AD and Germania Magna, with some Germanic tribes mentioned by Tacitus in CE 98* [online]. 2006-12-22 [cit. 2011-09-12]. Dostupné na World Wide Web: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Imperium_Romanum_Germania.png>.

BARÁNEK, D. *První židovská válka* [online]. 2010-07-04 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Prvn%C3%AD_%C5%BEidovsk%C3%A1_v%C3%A1lka&oldid=5536837>.

Benedikt [online]. 2005-05-19 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Fra_Angelico_031.jpg>.

Cicero obviňuje Catilinu v senátu [online]. 2006-10-05 [cit. 2011-09-12]. Dostupné na World Wide Web: <<http://it.wikipedia.org/wiki/File:Maccari-Cicero.jpg>>.

CLAUS, A. *Clotaire II in treaty with lombards* [online]. 2007-01-01 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Clotaire_II_Lombards.jpg>.

Domenico Ghirlandaio - St Jerome in his study [online]. 2005-06-06 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Domenico_Ghirlandaio_-_St_Jerome_in_his_study.jpg>.

Federico Barocci (1535–1612) 1598 Aineiův útěk z Tróje [online]. 2005-04-14 [cit. 2011-09-14]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Aeneas%27_Flight_from_Troy_by_Federico_Barocci.jpg>.

GIORCES. *Mosaico romano del III secolo d.C. che rappresenta Virgilio con in mano l'Eneide, tra le Muse Clio e Melpomene. Scoperto a Sousse, in Tunisia, ora è esposto nel Museo del Bardo a Tunisi* [online]. 2010-06-06 [cit. 2011-09-14]. Dostupné na World Wide Web: <<http://it.wikipedia.org/wiki/File:GiorcesBardo42.jpg>>.

Giorgio Sommer (1834-1914), Niobe madre. Firenze. Numero di catalogo: 2990. Foto di una scultura ellenistica, alla Galleria degli Uffizi di Firenze. [online]. 2007-01-26 [cit. 2011-09-14]. Dostupné na World Wide Web: <[http://en.wikipedia.org/wiki/File:Sommer,_Giorgio_\(1834-1914\)_-_n._2990_-_Niobe_madre_-_Firenze.jpg](http://en.wikipedia.org/wiki/File:Sommer,_Giorgio_(1834-1914)_-_n._2990_-_Niobe_madre_-_Firenze.jpg)>.

Golden Bull of Sicily [online]. 2008-02-25 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Golden_Bull_of_Sicily.jpg>.

HEDNING. *Aug. Schorn och Herm. Reinecke, Pedagogikens historia (1895)* [online]. 2006-01-12 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Johan_amos_comenius_1592-1671.jpg>.

HEYCOS. *Folio from Papyrus 46, containing 2 Corinthians 11:33-12:9* [online]. 2006-03-04 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <<http://it.wikipedia.org/wiki/File:P46.jpg>>.

Charles IV kneeling before Madonna - fragment of votive picture of Archbishop John Ocko of Vlasim [online]. 2007-03-07 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Charles_IV-John_Ocko_votive_picture-fragment.jpg>.

Iniciála R s králem Václavem II. v majestátu [online]. 2009-12-30 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Vasik2_Zbr.jpg>.

JASTROW. *Lupa Capitolina: she-wolf with Romulus and Remus. Bronze, 12th century AD, 5th century BC (the twins are a 15th-century addition)* [online]. 2008-08-03 [cit. 2011-09-14]. Dostupné na World Wide Web: <http://it.wikipedia.org/wiki/File:Capitoline_she-wolf_Musei_Capitolini_MC1181.jpg>.

John William Waterhouse (1849–1917), Thisbé (1909) [online]. 2008-09-21 [cit. 2011-09-14]. Dostupné na World Wide Web: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Thisbe_-_John_William_Waterhouse.jpg>.

Klanění pastýřů [online]. 2011-12-22 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Gerard_van_Honthorst_001.jpg>.

Leonardo da Vinci - Poslední večeře [online]. 2009-01-19 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Leonardo_da_Vinci_%281452-1519%29_-_The_Last_Supper_%281495-1498%29.jpg>.

PEDERSEN, G. B. *Marcus Tullius Cicero, by Bertel Thorvaldsen as copy from roman original, in Thorvaldsens 1799-1800* [online]. 2007-10-07 [cit. 2011-09-12]. Dostupné na World Wide Web: <<http://it.wikipedia.org/wiki/File:M-T-Cicero.jpg>>.

Quintus Horatius Flaccus na malbě A. von Wenera (1905) [online]. 2005-02-01 [cit. 2011-09-14]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Quintus_Horatius_Flaccus.jpg>.

River Jordan [online]. 2006-03-31 [cit. 2011-09-14]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:River_Jordan.jpg>.

SCHROLE. *Moderní busta Catulla v Sirmiu, kde měla básníková rodina vilu* [online]. 2009-06-14 [cit. 2011-09-14]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Catull_Sirmione.jpg>.

Statua di Giulio Cesare realizzata da Nicolas Coustou, Parigi, palazzo delle Tuileries (1696) [online]. 2006-06-26 [cit. 2011-09-12]. Dostupné na World Wide Web: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/06/Julius_Caesar_Coustou_Louvre_MR1798.jpg>.

TOSOVSKEÝ, Aleš. *Equestrian statue of Wenceslaus I, Duke of Bohemia in Prague, sculpted by Josef Václav Myslbek* [online]. 2009-06-20 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Wenceslaus_I_Duke_of_Bohemia_equestrian_statue_in_Prague_1.jpg>.

TRAYKOV, S. *Michelangelo's Pietà, St. Peter's Basilica, the Vatican* [online]. 2005-12-19 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Michelangelo%27s_Pieta_5450_croppncleaned.jpg>.

WICHMANN, K. *Statue of Roman poet Ovid in Constanza, Romania by Ettore Ferrario (1887)* [online]. 2009-03-16 [cit. 2011-10-25]. Dostupné na World Wide Web: <http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Plik:Statue_of_Roman_poet_Ovid_in_Constan%C5%A3a,_Romania.jpg&filetimestamp=20090316160505>.

POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

- BREJLOVEC, J. *Latina pro vysoké školy*. Praha : SPN, 1972.
- CAESAR, Iulius, G. *Commentarii de bello Gallico*. Vídeň : Carol Gerolt, 1888.
- CAESAR, Iulius, G. *Zápisky o válce galské*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1972.
- CATTULUS, G., V. *Liber*. Lipsko : B. G. Teubner, 1958.
- Crescente fide* [online]. 2008-05-05 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <<http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=11&bookid=138&page=183>>.
- DREVES. *Analecta hymnica medii aevi 54, 269 – 270*. Lipsko, 1907.
- Fontes rerum Bohemicarum II* [online]. 2008-05-05 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <<http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=11&bookid=169&page=5>>.
- Fontes rerum Bohemicarum III* [online]. 2008-06-22 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=11&bookid=142&page=348&action_button=!>>.
- Fontes rerum Bohemicarum IV* [online]. 2008-06-22 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <<http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&action=jdi&cat=11&bookid=177&page=108>>.
- Fredegarova kronika* [online]. 2007-02-03 [cit. 2011-09-12]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.moraviamagna.cz/kroniky/k_fredeg.htm>.
- FRIEDRICH, G. *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae II*. Praha, 1912.
- FÜGNER, F. *Des Titus Livius R mishe Geschichte*. Berlín : B. G. Teubner, 1910.
- HAVLÍK, Lubomír E. *Kronika o Velké Moravě*. Brno : Jota, 1992.
- HAVLÍK, Lubomír E. *Magnae Moraviae Fontes Historici I*. Praha, 1966.
- KÁBRT, J. a kol. *Latinsko – český slovník*. Praha : SPN, 1991.
- KÁBRT, J., KUCHARSKÝ, P. *Jazyk latinský*. Praha : Avicenum, 1985.
- Karel IV. : Literární dílo*. Praha : Vyšehrad 2000.
- KNÍŽE, R., FÜRST, K. *Výbor z Tita Livia – poznámky*. Praha : Profesorské nakladatelství a knihkupectví, 1928.
- KRÁLÍK, O. *Fontes rerum Bohemicarum I, 183 – 185* [online]. 2008-11-11 [cit. 2011-10-06]. Dostupné na World Wide Web: <<http://texty.citanka.cz/prlegendy/11-6.html>>.
- KUDRNOVSKÝ, A. *Latinská čítanka*. Praha : Česká grafická Unie a. s., 1928.
- LIVIUS, Titus. *Dějiny*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1971.
- LUDVÍKOVSKÝ, E. J. *Kristiánova legenda*. Praha : Vyšehrad, 1978.
- LUDVÍKOVSKÝ, J. *Řeči proti Katilinovi – poznámky*. Praha : Jednota českých filologů, 1931.
- LUTOVSKÝ, M., PROFANTOVÁ, N. *Sámova říše*. Praha : Academia, 1995.
- MĚŘÍNSKÝ Z. *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu I*. Praha : Libri, 2002.

- NECHUTOVÁ, J. *Texty ke cvičením ze středověké latiny*. Brno : Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995.
- NEUHÖFER, R. *Výbor z Tacitových annálů*. Praha : Česká grafická Unie a. s., 1921.
- NEUHÖFER, R. *Výbor z Tacitových spisů I*. Praha : Československá grafická Unie, 1935.
- Nový zákon*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003.
- OVIDIUS, P. Naso. *Metamorphoseon*. Lipsko : B. G. Teubner, 1958.
- OVIDIUS, P. Naso. *Výbor z básní*. Praha : Česká grafická akciová společnost Unie, 1911.
- PECH, J. *Latinská čítanka*. Praha : Leda, 2006.
- PRAŽÁK, J., NOVOTNÝ, F., SEDLÁČEK, J. *Latinsko – český slovník*. Praha : SPN, 1955.
- Regula Benedicti*. Praha : Benediktýnské arcidiocésní sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Praze – Břevnově, 1998.
- RYBA, B. *Catilinae coniuratio – poznámky*. Praha : Česká grafická Unie a. s., 1927.
- S Marii na křížové cestě*. Praha : Paulínky, 2006.
- SALLUSTIUS, Crispus. *Catilinae coniuratio*. Praha : Česká grafická Unie a. s., 1934.
- SKVRNAK, J. *Text Zlaté buly sicilské* [online]. 2005-10-15 [cit. 2011-12-20]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.e-stredovek.cz/view.php?cislocclanku=2005101502>>.
- STIEBITZ, F. *Stručné dějiny římské literatury*. Brno : rektorát Masarykovy univerzity Brno, vlastním nákladem, 1991.
- ŠPAŇÁR, J., KETTNER, E. *Latina*. Praha : SPN, 1966.
- TŘEŠTÍK, D. *Vznik Velké Moravy : Moravané, Čechové a střední Evropa v letech 791-871*. Praha : Nakladatelství LN, 2001.
- Zbraslavská kronika*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1975.
- ZEJDA, J. *Výbor z listů Ciceronových - poznámky*. Praha : České lidové knihkupectví a antikvariát, 1911.
- ZEJDA, J. *Výbor z listů Ciceronových*. Praha : České lidové knihkupectví a antikvariát, 1911.